

KOOPERATİFLERDE ORTAKLIK SIFATININ “ÇIKARILMA” SURETİYLE SONLANDIRILMASI VE HUKUKİ SONUÇLARI

*THE TERMINATION OF THE PARTNERSHIP TITLE THROUGH SQUEEZE OUT IN COOPERATIVE
COMPANIES AND ITS LEGAL CONSEQUENCES*

Araştırma Makalesi

Şengül AL KILIÇ*

ÖZ

Ticaret şirketleri arasında yer almasına rağmen kendine özgü özellikleri dolayısıyla, diğer şirketlere nazaran bazı farklı düzenlemelere tâbi kılınan kooperatif şirketlerde, ortaklık sıfatının *çıkarylma suretiyle* sonlandırılması, uygulamada üzerinde sıklıkla uyuşmazlık yaşanan konulardan birini oluşturmaktadır. Kooperatif şirketlerde ortaklıktan çıkarma, ancak anasözleşmede öngörülen sebeplere istinaden gerçekleştirilebilir. Ortağın anasözleşmede öngörülmeven sebeplere dayanılarak çıkarılması, bu sebep “*haklı bir sebep*” olsa dahi, mümkün değildir. Çıkarma kararını alma yetkisi kanunen genel kuruldadır. Ancak anasözleşme ile yetkilendirilmesi ve çıkarılan ortağın genel kurula itiraz hakkının saklı tutulması şartıyla bu konuda karar alma yetkisi yönetim kuruluna da bırakılabilir. Bununla birlikte yönetim kuruluna böyle bir yetkinin verilmesi, genel kurulun çıkarma kararı almasına ilişkin kanunen zaten var olan yetkisini ortadan kaldırmaz. Çıkarma kararı ne şekilde alınırsa alınsın, ortağa tebliğ edilmek zorundadır. Genel kurulun aldığı çıkarma kararına karşı çıkarılan ortak mahkemede itiraz davası (çıkarylmanın iptali davası) açabilir. Yönetim kurulunun aldığı çıkarma kararına karşı ise, çıkarılan ortak isterse genel kurula itiraz edebilir, isterse de mahkemede itiraz davası (çıkarylmanın iptali davası) açma yolunu tercih edebilir. Bu işlemlerin, çıkarma kararının ortağa tebliğinden itibaren üç aylık hak düşürücü süre içerisinde yapılması gerekir. Çıkarma kararı kesinleşinceye kadar, ortağın ortaklık sıfatından kaynaklanan hak ve borçları devam

DOI: 10.32957/hacettepehdf.1160697

Makalenin Geliş Tarihi: 11.08.2022

Makalenin Kabul Tarihi: 27.09.2022

*Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı.

E-posta: sal@erzincan.edu.tr ; sengulal@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1139-3255

Bu makale Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

edeceği gibi, bu karar kesinleşmedikçe çıkarılan ortak yerine yeni bir ortak da alınmaz. Çıkarma kararının kesinleşmesinin ardından, ortak sermayeye katılma borcu için ödediği bedel ve mevduatın karşılığını teşkil eden “*ayrılma payını*” olarak şirketten ayrılacaktır. Anasözleşme ile öngörülmüşse, bunların dışında haklar talep edebilmesi de mümkündür. Söz konusu haklar, talep edilebilecekleri andan itibaren beş yıllık zamanaşımına tâbidir. Çıkarılan ortağa ödenecek ayrılma payı ve varsa diğer haklar nedeniyle kooperatifin varlığı tehlikeye düşecek ise, kooperatif çıkarılan ortaktan ayrıca tazminat da isteyebilir.

Anahtar Kelimeler: Kooperatif, Çıkarılma, Anasözleşme ile Öngörülen Sebepler, Genel Kurul, Yönetim Kurulu, İtiraz (Çıkarılmanın İptali) Davası

ABSTRACT

Despite being regulated among commercial companies, cooperative companies are subject to some different regulations due to their unique characteristics. The termination of the partnership title in cooperatives through squeeze out constitutes one of the issues that are frequently disputed in practice. In cooperative companies, squeeze out of the partnership can only be carried out based on the reasons stipulated in the articles of association. A partner cannot be squeezed out based on a reason that is not stipulated in the articles of association, even if this reason constitutes a “*justified reason*”. The general assembly of a cooperation company is legally entitled to decide upon squeeze out. However, the authority to take decisions on this matter may also be left to the board of directors, on condition that it is authorized by the articles of association, and the right of objection of the dismissed partner to the general assembly is reserved. Yet, granting such authority to the board of directors does not abolish the already existing legal authority of the general assembly on taking a decision to squeeze out. Regardless of how the squeeze out decision is taken, it must be notified to the partner. The partner, who is opposed to this decision taken by the general assembly, can file an objection action (action for annulment of squeeze out) in the court. If the dismissed partner is against the squeeze out decision taken by the board of directors, either he/she may object to the general assembly if he/she wishes or may choose to file an objection case (action for annulment of squeeze out) in the court. These rights of objection must be made within a three-month period of foreclosure from the notification of the squeeze out decision to the partner. Until the squeeze out decision is finalized, the rights and debts of the partner arising from the title of the partnership will continue, and unless this decision is finalized, a new partner cannot be taken in place of the removed partner. After the decision to squeeze out is finalized, the partner will leave the company by acquiring the “*partnership buyout*”. If it is provided in the articles of association, it is also possible to claim some other rights. These rights are subject to a five-year statute of limitations from the time they can be claimed. If the existence of the cooperative company will be negatively affected due to the partnership buyout payment to the dismissed partner, the cooperative may also request compensation from the dismissed partner.

Keywords: Cooperative Company, Squeeze Out, Reasons Stipulated in the Contract of Association, General Assembly, Board of Directors, Action of Objection (Annulment of Squeeze Out)

GİRİŞ

TTK m. 124'te kooperatiflerin, ticaret şirketi olduğu açıkça kabul edilse ve TTK m. 16/1'den hareketle tüzel kişi tacir olduğu sonucuna ulaşılsa da¹, bu şirketlerin özü itibariyle var oluş amaçları, diğer ticaret şirketlerinden farklılık arz etmekte; kooperatiflerde, şirketin amacının elde edilmesinde başvurulan yöntem, sermayeden ziyade, “karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet” fikrine dayanmaktadır² (Ayrıca bkz. KoopK m. 1). Bu doğrultuda şirketin ortakları, kooperatiflerin merkez kavramlarından birini oluşturduğundan³, KoopK'da şirkete ortak olunması ya da ortak sıfatının sona

¹ Kanunun açık lafzına rağmen uygulamada özellikle yapı kooperatifleri üzerinden verilen farklı kararlar nedeniyle kooperatiflerin tacir sıfatını haiz olup olmadığı yönündeki tartışmalar, YİBBGK kararı ile nihayete erdirilmiş ve 2020/2 Esas ve 2021/3 Karar Sayılı İçtihatların Birleştirilmesi Talebi üzerine, 12.11.2021 tarihinde üçte ikiyi aşan oy çokluğu ile “kooperatiflerin/yapı kooperatiflerinin tacir sayılacağı” kararı verilmiştir (R.G. Tarih: 01.04.2022, Sayı: 31796).

Konu ile ilgili verilen içtihadı birleştirme kararı öncesinde, özellikle yapı kooperatifleri üzerinden bu hususta yapılan tartışmalar için ayrıca bkz. ORBAY ORTAÇ, Nurdan / CAN, Ozan, “Yapı Kooperatiflerinin Tacir Sıfatı Olup Olmadığı Sorusu Bağlamında Yargıtay 15. Hukuk Dairesinin 15.9.2014 Tarih, 2014/2787 Esas ve 2014/5195 Karar Sayılı Kararının Eleştirisi”, **BATİDER**, Yıl: 2016, Cilt: XXXII, Sayı: 3, s. 90 vd.; KIRCA, İsmail, “Kooperatiflerin Tacir Niteliği Hakkında Yargıtay'ın Tutumu: Kanuna Aykırı Yorum Mu Yoksa Örtülü Boşluk Doldurma Gayreti Mi?”, **BATİDER**, Yıl: 2017, Cilt: XXXIII, Sayı: 2, s. 6 vd..

² Ayrıca bkz. HIRSCH, Ernst, **Ticaret Hukuku Dersleri**, 2. Basım, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1946, s. 350-353; İZMİRLİ, Yadigar, “Kooperatif Ortaklığından Çıkarılmayı Gerektiren Sebepler”, **Kooperatifçilik Dergisi**, Sayı: 92, Nisan-Mayıs-Haziran 1991, s. 9; TEKİNALP, Ünal / POROY, Reha / ÇAMOĞLU, Ersin, **Ortaklıklar Hukuku II**, Güncellenmiş, Yeniden Yazılmış 14. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 610-613, N. 1753-1755d; KLAWA, Patrick / VOSBERG, Till (Herausgeber: BÜCHEL/von RECHENBERG), **Kölner Handbuch Handels- und Gesellschaftsrecht**, 3. Auflage, Carl Heymanns Verlag, Köln, 2015, s. 1136-1337, N. 2-4; Üstün, Yusuf / Aydın, Muhittin, **Kooperatifler Hukuku**, 3. Basım, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 5-11; SCHMIDT, Karsten, **Gesellschaftsrecht**, 2. völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage, Carl Heymanns Verlag KG, München, 1991, s. 1042-1045; GRUNEWALD, Barbara, **Gesellschaftsrecht**, 8. Auflage, Mohr Siebeck Verlag, Köln, 2011, s. 418, N. 1-3 ve s. 424-426, N. 20-22; DRUEY, Jean Nicolas / EVA DRUEY, Just / GLANZMANN, Lukas, **Gesellschafts- und Handelsrecht**, 12., vollständig überarbeitete Auflage, Schulthess Verlag, Zurich, 2021, s. 333-335, N. 7-13; FORTSMOSER, Peter, “Das Genossenschaftsrecht, das Recht der GmbH und Teilrevision Des Aktienrechts”, **Schweizerische Aktiengesellschaft**, 48. Jahrgang, 1976, s. 46-47; MAIBERG, Hermann, **Gesellschaftsrecht**, 7. Überarbeitete Auflage, De Gruyter Oldenbourg Verlag, München, 1990, s. 427-431.

³ TEKİNALP, Ünal, **Kooperatiflerde Ortakların Kişisel Niteliklerinin Önemi, Ortak Sıfatının Kazanılması ve Yitirilmesi**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1972, s. 6-7; DEMİR, Ulaş, **Kooperatifler Kanunu'na Göre Ortaklıktan Çıkarma**, Güncel Yayınevi, İzmir, 2006, s. 39-44. Ayrıca bkz.

ermesi konusunda da, diğer ticaret şirketlerinden ayrılan kendine özgü bazı düzenlemelere yer verildiği görülmektedir. Örneğin, kooperatiflerde şirkete ortak olunması için, şirkete giriş talebinin yetkili kurul tarafından kabul edilmesi gerekir. Kooperatif ortaklık senedinin (Bkz. KoopK m. 18) devralınması, ilgilinin ortak sıfatını kazanması bakımından tek başına yeterli değildir (KoopK m. 8)⁴. Elbette bu durum, kooperatiflerde geçerli olan “açık kapı ilkesi” karşısında, ortaklık için aranılan şartları taşıdığı halde ilgili kurulca, keyfi olarak ortaklığa girme isteminin reddi anlamına da gelmemelidir (Ayrıca bkz. 7339 sayılı Kanun⁵ ile değişik KoopK m. 8/4⁶)⁷.

Kooperatiflerde ortaklık sıfatını sona erdiren haller ise, ortağın kendi iradesine bağlı olarak *ortaklıktan ayrılması (çıkması)*⁸ şeklinde karşımıza çıkabileceği gibi (KoopK

SCHWARTZ, Alfred L., (Herausgeber: HONSELL / VOGT / WATTER), **Obligationenrecht II, Basler Kommentar**, 4. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2012, Art. 846, s. 1940, N. 1.

⁴ Ayrıca bkz. İZMİRLİ, 1991, s. 7-8; DERYAL, Yahya, **Kooperatiflerde Ortak Sıfatının Kazanılması, Kaybedilmesi ve Hukuki Sonuçları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994, s. 131 vd..

⁵ R.G. Sayı: 31640, Tarih: 26.10.2021.

⁶ İlgili hüküm şu şekildedir: “*Kamu kaynaklarından desteklenen kredilere kefil olan kooperatifler ile kamu kaynaklı tarımsal desteklemelere aracılık yapan kooperatiflerde, yönetim kurulu anasözleşmede belirtilen şartları taşıyanları ortaklığa kabulden kaçınmaz.*”

7339 sayılı Kanun ile Kooperatifler Kanunu’nda getirilen değişiklikler hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. NARBAY, Şafak /AL KILIÇ, Şengül, “7339 sayılı Kanun’un Kooperatifler Kanunu ve Diğer Kanunlarda Yaptığı Değişiklikler Üzerine Düşünceler”, **REGESTA Ticaret Hukuku Dergisi**, Yıl: 2022, Cilt: 7, Sayı: 1, s. 8 vd..

⁷ Kooperatif şirketlerde ortaklığın kazanılması halleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 2019, s. 633 vd., N. 1808 vd.; TEKİL, Fahiman, **Şirketler Hukuku, 3. Cilt, Limited Şirketler ve Kooperatifler**, 2. Basım, Yörük Yayınevi, İstanbul, 1978, s. 127-128; DERYAL, 1994, s. 63 vd.; ARPACI, Abdulkadir, **Kooperatifler Kanunu**, 2. Basım, Temel Yayınları, İstanbul, 1995, s. 57 vd..

⁸ Yargıtay’a göre, çıkma iradesi, ortak tarafından açıkça ifade edilebileceği gibi, ortağın eylem ve davranışları ile zımnen de ortaya konulabilecektir. Bu hususta verilen bir kararda özetle, “...somut olayda davacının kooperatif ana sözleşmesinde kurucu ortaklar arasında yer aldığı, sermaye taahhüdününün 1/4’ünü ödediği, kooperatifin 12/10/1993 tarihinde tescil ve ilan edilerek hükmi şahsiyet kazandığı anlaşılmaktadır. Kooperatifin aidat toplamısına rağmen davacının kuruluştan itibaren kooperatife herhangi bir ödemesinin bulunmadığı, kooperatifin genel kurullarına katılmadığı, hazirun listelerinde adının yer almadığı anlaşılmaktadır. Kooperatife karşı aidat yükümlülüğü bulunan davacı ortağın uzun süre kooperatife uğramaması, aidat borcunun bulunup bulunmadığını takip etmemesi yani kooperatif ile ilişkisini kesmiş ve genel kurullara katılma yönünde de bir irade ortaya koymamış olması nedeniyle üyeliğinin sona erdiğini zımnen kabul ettiği, diğer bir anlatımla **üyelik haklarından zımnen vazgeçerek eylemlerle ortaklıktan çıkma iradesini yansıttığı anlamına gelir.** Sonuç itibarıyla, böyle bir ortağın kooperatifin kuruluşundan itibaren 20 yıl gibi uzun bir süre geçtikten sonra üyeliğinin tespiti istemiyle açtığı davanın TMK’nın 2. maddesinde öngörülen dürüstlük kuralına aykırı düşüğü ilke olarak kabul edilerek davacının istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmesi gerekirken

m. 10 vd.); *ortağın ölümü* ya da *ortaklık sıfatının devri* (KoopK m. 14) ile de meydana gelebilir. Ayrıca ortaklık sıfatının bir görev ya da hizmetin yerine getirilmesi şartına bağlandığı hallerde, bu görev veya hizmetin sona ermesi yahut taşınmaz mal veya işletme karşılığı ortaklık sıfatının kazanılması halinde ise, bunların devri neticesinde belirli usule uyularak ortaklık sıfatının irade dışı sona ermesi söz konusu olabilir (KoopK m. 15). Yine ortağın sermayeye katılma borcunu veya diğer ödemeleri yerine getirmemesi ihtimalinde de, yükümlülüklerinin yerine getirilmesi hakkında usulüne uygun olarak yapılan isteme rağmen borcunu yerine getirmeyen ve ikinci istemden sonraki bir ay içerisinde de yükümlülüklerini yerine getirmemekte ısrar eden ortağın ortaklığı “kendiliğinden” düşecektir (KoopK m. 27)⁹. Ortağın ortaklık sıfatının kendi iradesi dışında nihayete erdiği bu son durumda, ayrıca bir yetkili organ kararına ihtiyaç bulunmamakta; şartların

yazılı gerekçe ile davanın kabulüne karar verilmesi hatalı olup, bozmayı gerektirmiştir.” şeklinde hüküm kurulmuştur [Bkz. Y. 6. HD., T. 22.11.2021, E. 2021/1477, 2021/1606 sayılı kararı. Benzer yönde bkz. Y. 15. HD., T. 08.06.2021, E. 2021/998, K. 2021/2547 sayılı kararı (Legalbank- E.T. 13.05.2022)].

⁹ Ortaklıktan çıkma ve ortaklık sıfatının devri hususları bir kenara bırakılacak olursa, esasında sayılan diğer haller *ortaklık sıfatının irade dışı sonlandırılması* olarak nitelendirilebilmektedir. Bununla birlikte çalışmamız uygulamada sıklıkla karşılaşılan ve bazı sorunlara sebebiyet vermesi nedeniyle de çoğu kez sürecin yargıya taşınmasına neden olan “*ortağın kooperatif ortaklıktan çıkarılması*” suretiyle ortak sıfatının irade dışı sona erdirilmesi haline özgülenmiştir. Çalışmamızın kapsamı dışında kalan ve ortaklık sıfatının iradi ya da gayri iradi olarak sona ermesine neden olan diğer haller ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. CAN, Mustafa Erdem, “*Kooperatif Ortaklığından Çıkma ve Çıkan Kişinin Hakları*”, **GÜHFD**, Yıl: 2007, Cilt: XI, Sayı: 1-2, s. 73 vd.; TEKİNALP, 1972, s. 137 vd.; DERYAL, 1994, s. 156 vd.; AYKAN, Filiz, **Kooperatif Üyelikinden Çıkarılma ve Çıkarılma Kararına İtiraz Davası**, Bilge Yayınevi, Ankara, 2007, s. 29 vd.; TEKİL, 1978, s. 128 vd..

gerçekleşmesi ve ilgili prosedürün işletilmesi ile birlikte¹⁰ ortaklık sıfatı kendiliğinden sona ermektedir¹¹.

Kooperatif ortaklığının, ortağın iradesi dışında sonlandırıldığı bir diğer ihtimal ise, aynı zamanda çalışmamızın konusunu oluşturan “*ortağın kooperatif ortaklıktan çıkarılması*” halidir (KoopK m. 16-17). Ancak *ortağın çıkarılması* kavramı, kooperatif şirketin, ortağın ortaklık sıfatını keyfekeder tek taraflı olarak her zaman fesih yoluyla sonlandırabileceği anlamına da gelmemektedir. Çıkarma kararı, KoopK m. 16’da öngörülen koşullara riayet edilerek alınması gereken ve ayrıca yargı yolu açık olan bir prosedürü ifade etmektedir¹².

Bu bağlamda öncelikle ortağın kooperatiften çıkarılma sebepleri üzerinde durulacak, ardından çıkarma kararının alınmasında yetkili olan organ ve çıkarılma sürecinde izlenmesi gereken prosedür açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışmamızda ayrıca iradesi hilafına alınan bir kararla ortaklıktan çıkarılan ortağın, bu karara karşı başvurabileceği hukuki yollar incelenecek; nihayetinde çıkarma kararının hüküm ve sonuçları ele alınacaktır. Aşağıdaki alt başlıklar bu minvalde oluşturulmuştur.

¹⁰ İlgili prosedür kapsamında ortağa yapılacak olan ihtarlarda Kanunda öngörülen şartlara riayet edilmesi ve bunun ispatlanabilmesi son derece önemlidir. Nitekim Yargıtay tarafından verilmiş olan bir kararda özetle, “...Somut olayda, dosyada 1. ihtarname ve tebliğ şerhi bulunmamaktadır. İhraç kararına dayanak yapılan ikinci ihtarname de yukarıda belirtilen şekilde açıklık bulunmamakta, 400,00 TL ana para borcunun 1 ay içerisinde ödenmesinin ihtar edildiği anlaşılmaktadır. Davacının hangi ay için ne kadar borçlu bulunduğu ayrı ayrı ve açık bir şekilde belirtilmediğinden, hangi ayların aidatın istendiği, talep edilen aylara ilişkin aidat alacağı ödemesinin 30 gün gecikmiş olduğu tespit edilememektedir. Bu durumda mahkemece, **birinci ihtarname sunulmadığından, ikinci ihtarname ise hangi aylara ait aidat borcunun istendiği hususu denetlenemediğinden** davacının usulüne uygun olmayan ihtarnamele temerrüde düştüğü kabul edilerek ihraç kararı verilemeyeceği gözetilerek davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçelerle davanın reddi ve istinaf başvurusunun esastan reddi kararı doğru olmamış, istinaf mahkemesi kararı kaldırılarak ilk derece mahkemesi kararının bozulması uygun görülmüştür.” yönünde hüküm kurulmuştur. Bkz. Y. 15. HD., T. 18.03.2021, E. 2021/653, K. 2021/1007 sayılı kararı (Legalbank- E.T. 12.05.2022).

¹¹ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. DERYAL, 1994, s. 277 vd.; TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 2019, s. 652 vd., N. 1844 vd..

¹² Ayrıca bkz. ENGLER, Urs (Herausgeber: KOSTKIEWICZ / WOLF / AMSTUTZ / FANKHAUSER), **Schweizerisches Obligationenrecht, OR Kommentar, Orell Füssli Kommentar**, 3. überarbeitete Auflage, Navigator CH Verlag, Zurich, 2016, Art 846, s. 2221, N. 1.

I. KOOPERATİFLERDE ORTAKLIK SIFATININ “ÇIKARILMA” SURETİYLE SONLANDIRILMASI

Kooperatiflerde ortaklık sıfatının, ortağın iradesi dışında sona erdirildiği hallerden biri olan “ortaklıktan çıkarılma” ile ilgili kanuni düzenleme esas itibariyle KoopK m. 16’da yer almaktadır. KoopK m. 17’de ise¹³ çıkarılmanın hüküm ve sonuçlarına dair açıklamalara yer verildiği görülmektedir. KoopK m. 16 hükmünün Resmi Gazete’de yayınlanan ilk hali, 3476 sayılı Kanun ile önemli bir değişikliğe uğratıldığından, aşağıda öncelikle hükmün değişiklik öncesindeki hali ve bu değişikliğin yerindeliği üzerinde durulacak; ardından maddenin hâlihazırda yürürlükte olan nihai metni çerçevesinde konumuz ele alınacaktır.

A. 3476 Sayılı Kanun ile 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununda Yapılan Değişiklik Öncesindeki Durum ve Yapılan Değişikliğin Yerindeliği

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun Resmi Gazete’de yayınlanan ilk metninde yer alan m. 16/1 hükmünde, ortakların kooperatif şirketten çıkarılmalarını gerektiren sebeplere anasözleşmede yer verilebileceği hususu¹⁴, ortaklığın inisiyatifine bırakılmış¹⁵; ayrıca, *anasözleşmede yer almasa dahi haklı sebeplerin varlığı halinde de* ortakların,

¹³ Hükümde çıkarılmanın yanı sıra çıkma halini de kapsayan düzenlemelere yer verilmiş olmakla birlikte, öğretide haklı olarak hükmün, yalnızca bu iki duruma değil, kooperatifle hesaplaşmayı gerektirecek (*pay devri veya ortaklığın m. 27 uyarınca kendiliğinden düşmesi dışındaki*) diğer tüm ayrılma hallerine uygulanabilecek nitelikte olduğu savunulmaktadır (Bkz. TEKİNALP, 1972, s. 167; DERYAL, 1994, s. 296).

¹⁴ Uygulamada genellikle kooperatiflerin, KoopK m. 88’de verilen yetkiye istinaden Ticaret Bakanlığı ve diğer ilgili Bakanlıklar tarafından hazırlanmış tip anasözleşme örneklerini kullanarak, kendi anasözleşmelerini şekillendirdikleri görülmektedir. Bu hususta ayrıca bkz. KURT, Kudret, “*Kooperatif Ortaklığından Çıkarılma İtiraz ve Davaları*”, **TBB Dergisi**, Yıl: 1992, Sayı: 4, s. 515; ADIGÜZEL, Burak / DEMİRDELEN, Özge, “*Kooperatiflerde Organlar ve Organ Kararlarının Hükümsüzlüğü*”, **ERÜHFD**, Yıl: 2019, Cilt: XIV, Sayı: 2, s. 243-244.

¹⁵ Nitekim KoopK’nun Resmi Gazete’de yayımlanan ilk halinde m. 16/1 hükmü, “*anasözleşmede ortaklıktan çıkarılmayı gerektiren sebepler tayin edilebilir*” şeklinde nispeten düzenlemenin ilgililerin ihtiyarına bırakıldığı izlenimi veren bir biçimde kaleme alınmış; bu ifade ise, Kanun’un 4. maddesinde anasözleşmede yer verilmesi gereken “*mecburi hükümler*” arasında sayılan “*Ortaklık sıfatını kazandıran ve kaybettiren hal ve şartlar*” düzenlemesi ile çelişkiye neden olmuştu. Bu hususta ayrıca bkz. ARPACI, 1995, s. 84; ŞİMŞEK, Edip, **Kooperatif Ortaklıklar, Mevzuat ve Uygulama**, Yonca Matbaası, Ankara, 1981, s. 74-75. İsviçre hukuku açısından bkz. SCHWARTZ, 2012, Basler Kommentar, Art. 846, s. 1941, N. 10.

kooperatiften çıkarılmalarına imkân verilmişti¹⁶. Hükmün bu haliyle yürürlükte olduğu dönemde öğretilerde, düzenlemenin, kooperatif şirketin özünün korunmasına verilen önemin bir yansıması olduğu vurgulanmış ve anasözleşmede gösterilmesi ihmal edilmiş olsa dahi, kooperatifin varlığını tehlikeye düşürebilecek türden hallerde karşı, haklı sebeplerle ortağın şirketten çıkarılabilmesinin kanuni bir çıkarılma sebebi olarak öngörüldüğü ifade edilmişti¹⁷. Çıkarılma kararına karşı itiraz yolunun açık tutulması suretiyle, *anasözleşmede öngörülen sebeplerden biri gerçekleşmediği ve ortada haklı bir sebep de bulunmadığı halde çıkarılmasına karar verilen ortağın, bu kararı iptal ettirebilmesinin önünün açılması* elbette ki menfaatler dengesini sağlama amacına hizmet etmekteydi. Bu noktada uyuşmazlığın mahkemeye taşınması ihtimalinde, hâkime düşen görev, anasözleşmede öngörülen sebebin gerçekleşip gerçekleşmediğinin incelenmesi olduğu gibi, aynı zamanda haklı sebebe istinaden yapılan çıkarmalarda da, haklı bir sebebin olup olmadığının değerlendirilmesi idi¹⁸.

Bununla birlikte anasözleşmede öngörülmesine dahi, “*haklı sebep*” gerekçe gösterilerek ortakların ortaklıktan çıkarılması yolunun bu düzenleme ile önünün açılması, uygulamada zaman zaman kötüye kullanımlara ve haksız yere çıkarılan ortaklar bakımından mağduriyetlere sebebiyet vermiş¹⁹; haklı sebep olmayan hallerde dahi kooperatif yöneticilerinin ortaklara yönelik sıklıkla başvurdukları bir yöntem haline almıştı²⁰. Ortağın, haklı bir sebep olmadığı halde şirketten çıkarıldığı gerekçesi ile

¹⁶ Hükmün ilk hali ile yürürlükte olduğu dönemde “*haklı sebep*” kavramı ve bu kapsama girebilecek örnekler için bkz. TEKİNALP, 1972, s. 153-154.

¹⁷ TEKİNALP, 1972, s. 151.

¹⁸ TEKİNALP, 1972, s. 151.

¹⁹ Ayrıca bkz. 3476 sayılı Kanun m. 4 hükmüne ait gerekçede yer alan açıklamalar.

²⁰ Bu yönde verilmiş bazı kararlar için bkz. Y. 11. HD., T. 25.10.1977, E. 4263, K. 4541 sayılı kararı (ERİŞ, Gönen, **Açıklamalı ve İctihatlı Uygulamalı Kooperatifler Hukuku**, 1. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1998, s. 423); Y. 11. HD., T. 08.11.1978, E. 4499, K. 5047 sayılı kararı (ÇEVİK, Orhan Nuri, **Kooperatifler Kanunu**, 6. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003, s. 177); Y. 11. HD., T. 06.10.1980, E. 4575, K. 4633 sayılı kararı (ERİŞ, 1998, s. 427). 3476 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesinde “*haklı sebeple kooperatif ortaklığından çıkarılma*”ya ilişkin kooperatiflerin aldığı kararlarla ilgili Yargıtay uygulamasına dair ayrıntılı bilgi için bkz. DEMİR, 2006, s. 73-75.

Haklı sebeple çıkarılmaya imkân veren bu düzenlemenin eleştirisi için bkz. ARPACI, 1995, s. 84-85; TAVŞANCIL, Melahat, “*1163 Sayılı Kooperatifler Kanununda 3476 Sayılı Kanunla Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi ve Yeni Değişiklik Önerileri*”, **Kooperatifçilik Dergisi**, Sayı: 86, Ekim-Kasım-Aralık 1989, s. 13.

mahkemeye başvurması ise, yargılamanın beklenen hızla sonuçlandırılmadığı durumlarda, ayrıca başkaca mağduriyetlerin de önünün açılmasına vesile olmuştur.

Esasında “*haklı sebep*” kavramının, genel geçer bir tanımının yapılmasının kolay olmaması²¹ ve her uyuşmazlıkta somut olayın özelliklerinin mutlaka göz önünde bulundurulması gerekliliği karşısında²², anasözleşmede yer almayan ancak “*haklı sebep*” olduğu ileri sürülen nedenlerle ortakların çıkarılması, bu durumun keyfiliklere yol açması riskini de her zaman bünyesinde barındırmaktadır²³. Bununla birlikte yalnızca anasözleşmede yer alan sebeplere dayanılarak ortaklıktan çıkarılmanın mümkün olduğunun kabulü de, anasözleşmenin hazırlandığı esnada öngörülemeyen ancak sonradan şirket içerisinde mevcut olan düzenin sarsılmasına yol açan sebeplerin varlığı halinde dahi, *söz konusu durumun anasözleşmede öngörülmediği gerekçesi ile sebep*

²¹ KoopK m. 16’nın mehzarlarından biri olarak kabul edilen İsviçre Borçlar Kanunu (OR) madde (Art.) 846’ya göre, kooperatif şirketlerde anasözleşmede öngörülen sebeplerin yanı sıra haklı sebeplerle de ortağın şirketten çıkarılabilmesi mümkündür (Bkz. OR Art. 846, Abs. 2).

İsviçre öğretisinde *haklı sebep teşkil eden haller, ortağın şirkette devamının, kooperatif amacına açıkça aykırı düşeceği ve kooperatifin yapısına zarar vereceği haller* olarak tanımlandığı ve bu hususta hâkimin somut olayı değerlendirirken geniş ölçüde bir takdir hakkının bulunduğu görülmektedir. Bu hususta bkz. SCHWARTZ, 2012, Basler Kommentar, Art. 846, s. 1941, N. 14 ve Art. 843, s. 1936, N. 9; ENGLER, 2016, OR Kommentar, Art. 846, s. 2221-2222, N. 2; DRUEY / DRUEY JUST / GLANZMANN, 2021, s. 348, N. 17; TRUNIGER, Christof (Herausgeber: GAUCH / AEPLI / STÖCKLI), **Präjudizienbuch OR Die Rechtsprechung des Bundesgerichts (1875-2015)**, 9. nachgeführte und erweiterte Auflage, Schulthess Verlag, Zurich, 2016, Art. 846, s. 1570, N. 4 [*Eserde yer verilen emsal nitelikteki kararlardan birine göre, (Bkz. 101 II 125/129 E. b, 38 II 107/117 E. 6) anasözleşmeye aykırı davranışlarda bulunmak, aynı zamanda OR Art. 846, Abs. 2 anlamında haklı sebeple çıkarılma olarak sayılabilecek bir davranıştır*]; COURVOISIER, Matthias (Herausgeber: ROBERTO / TRÜEB), **CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, GmbH, Genossenschaft, Handelsregister und Wertpapiere – Bucheffektengesetz, Art. 772-1186 OR und BEG**, 3. Auflage, Schulthess Verlag, Zurich, 2016, OR Art. 846, s. 279, N. 4; FABRIZIO, Nadja (Herausgeber: KILGUS / FABRIZIO), **BK - Berner Kommentar, Die Genossenschaft, Systematische Darstellung und Kommentar zu den Art. 828 - 838 OR**, 2. völlig neu bearbeitete Auflage, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2021, s. 176, N. 89.

²² Ayrıca bkz. İZMİRLİ, 1991, s. 14; ŞİMŞEK, 1981, s. 76.

²³ Hukukumuzda “*haklı sebep*” kavramı ve bu kavrama dair verilen bazı örnekler hakkında ayrıca bkz. ÇAMOĞLU, Ersin, **Kollektif Ortaklıkta Haklı Sebep Kavramı ve Ortağın Haklı Sebepçe Çıkarılması**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s. 22 vd.; SÜMER, Ayşe, **Anonim Ortaklıklarda Azınlık Haklarının Korunması ve Anonim Ortaklığın Haklı Sebepçe Feshi (Yargıtay Kararları İle Birlikte)**, İsmail Akgün Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s. 55 vd.; ALTINOK ORMANCI, Pınar, **Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebepçe Feshi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011, s. 131 vd.; ERDEM, Nuri, **Anonim Ortaklığın Haklı Sebepçe Feshi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s. 75 vd.; ŞAHİN, Ayşe, **Anonim Ortaklığın Haklı Sebepçe Feshi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013, s. 105 vd.; İLBASMIŞ HIZLIŞOY, Özlem, **Anonim Şirketin Haklı Sebepçe Feshi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 61 vd..

şahsında gerçekleşen ortağın çıkarılmaması ihtimalini gündeme getirecektir. Böyle bir durumun ise, kooperatif ortaklık açısından bir sorun teşkil edebileceği aşikârdır²⁴. Ancak hükmün ilk halinde yer alan lafzın, uygulamada kötüye kullanımlara bir kapı aralaması, bu noktada kanun koyucuyu, kooperatif ortaklık karşısında nispeten daha zayıf konumda bulunduğu kabul edilen münferit ortaklar lehine bir tercih yapma yoluna itmiştir²⁵.

3476 sayılı Kanun ile²⁶ KoopK m. 16/1’de yapılan değişikliğin ardından, ortağın anasözleşmede öngörülmeleyen bir sebeple (*ki bu sebep, haklı bir sebep olsa dahi*) ortaklıktan çıkarılması artık mümkün değildir (*olumsuz kanun boşluğu*)²⁷. Bununla birlikte kanaatimizce, haklı sebebin arkasına sığınarak ortağın ortaklıktan çıkarılma ihtimali, kollektif şirketlerde ya da limited şirketlerde de pekâlâ karşılaşılabilecek bir durum iken²⁸; kooperatiflerde bu şekilde bilinçli bir tercihle “*haklı sebeple ortaklıktan çıkarılma*”nın önünün tamamen kapatılmasının yerindeliği tartışmaya açıktır.

²⁴ Bu nedenle öğretide *haklı sebeple çıkarılmaya dair düzenlemenin* 3476 sayılı Kanun’un 4. maddesi ile yapılan değişiklik neticesinde KoopK m. 16/1’den çıkarılması eleştirilmiş; haklı sebeple çıkarılmaya imkân veren düzenlemenin hükümden çıkarılmasının, esasında merkez kavramlarından birisi de “*ortakları*” olan kooperatif şirketler açısından bir eksiklik olduğu ileri sürülmüştür. Bu yönde bkz. İZMİRLİ, 1991, s. 8 ve s. 15; DERYAL, 1994, s. 209 vd.. Ayrıca bkz. DEMİR, 2006, s. 77.

²⁵ Nitekim 3476 sayılı Kanun’un 4. maddesine ilişkin gerekçede yer alan “*Haklı sebep gösterilmek suretiyle ortaklıktan çıkarılma hükmü kaldırılmış, ancak anasözleşmede belirtilen nedenlerle ortaklıktan çıkarılabileceği hükme bağlanmak suretiyle ortakların mağdur olmaları önlenmiştir*” ifadesi de varılan bu sonucu desteklemektedir. Ayrıca bkz. TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 2019, s. 645, N. 1833; KURT, 1992, s. 516 (*Yazar, anasözleşmede gösterilmeyen, sonradan ortaya çıkan ve esasında gerçekten çıkarılmayı gerektirecek nitelikte bir durumla karşılaşılsa dahi Kanunun lafzı ve düzenlemenin getiriliş amacı nedeniyle, ortağın “anasözleşmede hüküm bulunmadığı” gerekçesi ile çıkarılmayacağını ifade etmiştir*).

²⁶ 3476 sayılı Kanun ile KoopK’da yapılan diğer değişikliklerin değerlendirilmesi hususunda ayrıca bkz. TAVŞANCIL, 1989, s. 10 vd..

²⁷ TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 2019, s. 645, N. 1833; ERİŞ, Gönen / Ulusoy, Yılmaz, **Kooperatifler Kanunu ve Vergilendirme**, Olgaç Matbaası, Ankara, 1990, s. 147. Ayrıca bkz. FRANKO, Nisim, “*Yargıtay İçtihatları Bakımından Kooperatif Şirket Ortağının İhracı*”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler- Tartışmalar**, Cilt: XI, 13-14 Mayıs 1994, s. 278.

²⁸ Bu şirketlerde haklı sebeple çıkarılmaya dair düzenlemeler için bkz. TTK m. 245, m. 255, m. 257, m. 328, m. 565, m. 640/3.

Ortaklıktan çıkarmanın hukuki niteliği ve çıkarmanın adi ortaklık ve kooperatif şirket dışındaki diğer ticaret şirketlerindeki kanuni düzenleniş şekli hakkında ayrıntılı açıklamalar için ayrıca bkz. DEMİR, 2006, s. 45 vd..

Sürekli bir borç ilişkisinin söz konusu olduğu diğer tüm hukuki ilişkilerde olduğu gibi, TMK m. 2 kapsamında dürüstlük ilkesi sınırlarına riayet edilerek, anasözleşmede öngörülmemiş olsa dahi, ortakla kooperatif şirket arasındaki hukuki ilişkinin devamını çekilmez kılan durumların varlığı halinde, kooperatifin yapısını tehlikeye düşüren bu durumun ortadan kaldırılabilmesi adına, ortağın haklı nedenle ortaklıktan çıkarılması yoluna gidilmesine imkân verilmesi kanaatimizce daha yerinde bir tercih olacaktır²⁹. Elbette hükmün değişiklik öncesi haliyle varlığını koruması söz konusu olsaydı dahi, haklı sebep olmaksızın çıkarılan ortağın, bu karara karşı mahkemeye başvurarak kararı iptal ettirmesi ya da bilinçli olarak haklı sebep olmaksızın çıkarılma kararı alan yöneticilere karşı tazminat talep edebilme hakkı saklı olacak; böylece bir menfaat dengesi de sağlanabilecekti. Kaldı ki, KoopK m. 16/5'e yine 3476 sayılı Kanun m. 4 ile eklenen "*Haklarındaki çıkarma kararı kesinleşmeyen ortakların yerine yeni ortak alınamaz. Bu kişilerin ortaklık hak ve yükümlülükleri, çıkarılma kararı kesinleşinceye kadar devam eder.*"³⁰ şeklindeki düzenleme korunduğunda, bu hususta oluşabilecek mağduriyetler en aza indirileceğinden, anasözleşmede öngörülmemiş olsa bile haklı sebeple çıkarılma imkânının varlığını sürdürmesi daha yerinde olabilirdi³¹. Kanaatimizce, KoopK m. 16/5'de öngörülen koruma sayesinde olası mağduriyetlerin önüne pekâlâ geçilebileceğinden, *kooperatif ortaklıklarda şirket organları eliyle ortağın haklı nedenle şirketten çıkarılabilmesine* ya da bu konuda en azından limited şirketlerdeki sisteme benzer bir biçimde (Bkz. TTK m. 640/3), *kooperatif şirketin, ortağın haklı nedene dayanılarak kooperatif ortaklıktan çıkarılmasını mahkemeden talep edebilmesine imkân veren bir değişikliğe* KoopK m. 16'da yer verilmesinde fayda bulunmaktadır.

²⁹ Aynı yönde bkz. DERYAL, 1994, s. 215 vd.; İZMİRLİ, 1991, s. 8 ve s. 15; DEMİR, 2006, s. 77-79.

³⁰ Oysa mehaz İsviçre hukukunda, Kanunda bu hususta açık bir düzenleme olmadığından (Bkz. Ort. Art. 846), yönetim kurulu tarafından çıkarılan ortağın, genel kurula itiraz etmesi halinde, itirazın sonucunun ve bu esnada şirket ile ortak arasındaki ilişkinin niteliğinin ne olacağı, anasözleşmede düzenlenebileceği, bu bağlamda anasözleşmede itirazın, erteleyici/geciktirici etkiye sahip olacağı ya da çıkarılan ortağın ortaklık haklarının askıya alınacağı yönünde bir düzenleme yapılabileceği kabul edilmektedir. Eğer anasözleşmede bu hususta bir düzenleme yoksa, öğretide, *federal mahkeme tarafından derneklere ilişkin verilen kararlara istinaden*, itirazın erteleyici/geciktirici etkiye sahip olduğunun (itiraz neticeleninceye kadar ortaklık sıfatından kaynaklanan hak ve yükümlülüklerin devam edeceğinin) kabulü gerektiği savunulmaktadır. Bkz. SCWARTZ, 2012, Basler Kommentar, Art. 846, s. 1942, N. 19; ENGLER, 2016, OR Kommentar, Art. 846, s. 2222, N. 5 ve s. 2223, N. 9.

³¹ Aynı yönde bkz. DERYAL, 2006, s. 220, ayrıca bkz. dn. 105.

B. Kooperatiflerde Ortaklıktan Çıkarılma Sebepleri

3476 sayılı Kanun ile değişik KoopK m. 16/1 hükmüne göre, kooperatif ortaklarının ortaklıktan çıkarılması için, *çıkartılma sebeplerinin anasözleşmede açıkça gösterilmesi gerekmektedir*³². Görüldüğü üzere kanun koyucu, kooperatiflerde ortaklıktan çıkarılma sebeplerinin Kanun'da açıkça sayma suretiyle öngörülmesini tercih etmemiş; bu husustaki yol haritasının belirlenmesi işini kooperatif şirketlere bırakmıştır. Bir diğer ifade ile kooperatif şirketlerin kendine özgü yapıları da dikkate alındığında, her kooperatifin, kendi kuruluş amacı ve konusu doğrultusunda³³ çıkarılmayı gerektiren sebepleri kendisinin belirlemesinin daha yerinde olacağı düşüncesiyle hareket edilmiştir³⁴. Hüküm esas itibariyle, kooperatifin özünün koruma altına alınmasını, sakıncalı görülen ya da kooperatifin yapısını ve devamını tehdit edeceği düşünülen sebeplerin kooperatif ortaklığın anasözleşmesinde gösterilmesi suretiyle bu sebepler şahsında gerçekleşen ortağın şirketten çıkarılarak kooperatif ortaklığının varlığını sürdürebilmesini hedef almaktadır³⁵.

Aşağıda öncelikle, çıkarılma sebepleri ve bunların anasözleşmede öngörülme usulü hakkında bilgi verilecek, ardından yapı kooperatifleri bakımından Kanunda öngörülen istisnai bir düzenleme ele alınacaktır.

³² KoopK m. 16'nın mehzaları bağlamında dikkate alınabilecek düzenlemelerden bir diğeri de Alman Kooperatifler Kanunu (Genossenschaftsgesetz - Gesetz betreffend die Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften – GenG) § 68 hükmüdür. KoopK m. 16/1'de olduğu gibi, GenG § 68 Abs. 1, Satz 1'e göre de, kooperatif ortaklarının ortaklıktan çıkarılma sebeplerinin anasözleşmede belirlenmiş olması şarttır. Bununla birlikte GenG § 68'de, diğeri mehz düzenlemeyi oluşturan OR Art 846'dan farklı olarak, haklı nedenle çıkarılma konusu Kanunda düzenlenmemiştir. Ayrıca bkz. GEIBEL, Stefan J. (Herausgeber: HENSSLER / STROHN), **Gesellschaftsrecht, Gesetz betreffend die Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften (Genossenschaftsgesetz – GenG)**, 5. Auflage, C. H. Beck Verlag, 2021, § 68, N. 1; KLAWA / VOSBERG, 2015, s. 1342, N. 19; FANDRICH, Andreas (Herausgeber: PÖHLMANN / FANDRICH / BLOEHS), **Genossenschaftsgesetz**, 4. neu bearbeitete Auflage, C. H. Beck Verlag, 2012, § 68, N. 4.

³³ Anasözleşmede öngörülen çıkarılma sebeplerinin kooperatiflerin amaçlarına ilişkin faaliyetleri ile ilgili olması gerektiği hususunda bkz. COURVOISIER, 2016, OR Art 846, s. 279, N. 2.

³⁴ Bu hususta ayrıca bkz. DERYAL, 1994, s. 204-205; DEMİR, 2006, s. 65-66.

³⁵ TEKİNALP, 1972, s. 150; FRANKO, 1994, s. 278. Ayrıca bkz. İZMİRLİ, 1991, s. 11-12; GEIBEL, 2021, GenG, § 68, N. 3; MAIBERG, 1990, s. 439, N. 381.

1. Anasözleşmede Öngörülen Sebepler

1163 sayılı Kanunun Resmi Gazete’de yayımlanan ilk halinde yer alan “*haklı sebeplerle ortaklıktan çıkarılmanın mümkün olduğu*” yönündeki ifadenin 3476 sayılı Kanun ile KoopK’da yapılan değişiklik ile³⁶ madde metninden çıkarılmasının yanı sıra ayrıca yine bu Kanun ile hükme *anasözleşmede gösterilmeyen bir sebebe dayanılarak ortakların ortaklıktan çıkarılmalarının yasaklanması* yönünde eklenen cümle sayesinde, haklı sebeplerin ardına sığınarak ortakların çıkarılması ile ilgili uygulamadaki kötüye kullanımların önlenmesini amaçlayan kanun koyucunun iradesi sağlamlaştırılmıştır³⁷. Zira KoopK m. 16/1 gereğince kooperatif ortaklığından çıkarılmayı gerektiren sebeplerin, anasözleşmede “*açıkça*” gösterilmesi zorunludur³⁸. Uygulamada bazı kooperatif türleri bakımından ilgili Bakanlıklarca hazırlanan tip anasözleşme örneklerinde de, anasözleşmede yer verilebilecek çıkarılma sebeplerinin düzenlendiği görülmektedir³⁹.

Anasözleşmede çıkarılma sebeplerinin gösterilmesi bakımından, *emredici hükümlere, kooperatiflerin temel özelliklerine ve genel hukuk ilkelerine aykırı olmaması koşuluyla*, herhangi bir sınırlama söz konusu olmadığından, sözleşmede gösterilen

³⁶ Esasında 3476 sayılı Kanuna ilişkin Tasarı metninin 4. maddesinde, konut yapı kooperatifleri bakımından özel bir kanuni çıkarılma sebebi olarak KoopK m. 16’ya eklenmesi amacıyla “*yapı kooperatiflerinde ortakların genel kurullara katılımını sağlamak amacıyla arka arkaya üç olağan genel kurul toplantısına asaleten veya temsilen katılmayanların ortaklıktan çıkarılacağı hükme bağlanmıştır.*” şeklinde bir ibareye de yer verilmişse de, Tasarının yasalaşma sürecinde Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret Bakanlığı Komisyon Raporu’nda “*Bu hüküm kooperatif ortaklarının vecibelerini yerine getirmelerine rağmen her ne sebeple olursa olsun sadece asaleten veya temsilen toplantılara katılmayan ortakların ihraçlarına yol açacağından ve böylece mağduriyetlerine sebep olacağından, bu mahzuru önleme amacıyla bahse konu hüküm metinden çıkarılmıştır.*” gerekçesiyle çıkarılmış; Plan ve Bütçe Komisyonu tarafından da yapılan bu değişiklik aynen kabul edilmiş; nihayetinde Tasarının yasalaşma sürecinde madde metninde yer almamıştır.

³⁷ TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, **2019**, s. 646, N. 1834a. Ayrıca bkz. KURT, **1992**, s. 516; TÜNERİ, İlker, **Kooperatifler Uygulaması**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 123.

³⁸ Bu yönde verilmiş bazı kararlar için bkz. Y. 11. HD., T. 01.04.1993, E. 1024, K. 2015 sayılı kararı (ERİŞ, **1998**, s. 474); Y. 11. HD., T. 22.04.1994, E. 6293, K. 3354 sayılı kararı (ERİŞ, **1998**, s. 477); Y. 11. HD., T. 30.04.1992, E. 7659, K. 5762 sayılı kararı (ERİŞ, **1998**, s. 447-448).

³⁹ Örneğin, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’nca hazırlanan *Konut Yapı Kooperatifi Anasözleşme Örneği m. 14/1, b. 1-5’te olduğu gibi*.

Kooperatif kurucularının ilgili Bakanlıklarca hazırlanan bu tip anasözleşmeleri, kooperatifi kurarken mutlaka kullanma zorunluluğu olmamakla birlikte, bu örnek anasözleşmeler uygulamada sıklıkla karşılaşılan durumlar esas alınarak hazırlanmış olduğu ve uygulama birliğini hedeflediğinden, kooperatiflerin kuruluşlarında, tip anasözleşmelere sıklıkla başvurdukları görülmektedir. Ayrıca bkz. DEMİR, **2006**, s. 70-71; AYKAN, **2007**, s. 44.

sebeplerin kapsamının son derece geniş olduğu rahatlıkla ifade edilebilir⁴⁰. Ancak hükmün bu haliyle, çıkarılma sebeplerinin genel ifadelerden kaçınılarak, yoruma mahal vermeden⁴¹ “*net bir biçimde*” somutlaştırılmış olarak belirlenmesini şart kıldığı gözden kaçırılmamalıdır⁴². Dolayısıyla çıkarılma sebeplerinin tek tek sayma suretiyle açık bir biçimde anasözleşmede yer alması gerekir⁴³. Anasözleşmede sayılan bu sebepler, çıkarılma açısından “*numerus clausus*” olarak kabul edilecektir⁴⁴. Böylece ortaklar arası karşılıklı yardım ve dayanışmanın son derece önem arz ettiği kooperatiflerde, ortaklar daha en başından, hangi durum ya da davranışların çıkarılmaya neden olabileceğini öngörebilecek ve buna göre, şayet şirkette ortaklık sıfatının devamını istiyorsa, bu davranışlardan kaçınma yolunu tercih edecektir⁴⁵.

⁴⁰ TEKİNALP, 1972, s. 151; İZMİRLİ, 1991, s. 12; KURT, 1992, s. 516; DEMİR, 2006, s. 68. Ayrıca bkz. COŞKUN, Mahmut, **Kooperatifler Hukuku**, 2. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 256.

⁴¹ Bu doğrultuda anasözleşmede yer alacak olan “*ortağın herhangi bir sebep gösterilmeksizin çıkarılabileceği*” yönündeki bir düzenleme, hükmün öngörülme amacına aykırı olacaktır. Ayrıca bkz. GUHL, Theo, **Das neue Aktiengesellschafts- und Genossenschaftsrecht der Schweiz**, Polygraphischer Verlag, Zurich, 1937, s. 102; COURVOISIER, 2016, OR Art. 846, s. 279, N. 2; FABRIZIO, 2021, s. 176, N. 89.

⁴² Mevcut düzenleme, bu haliyle KoopK m. 4/1, b. 3 ile m. 16/1 arasında var olan uyumsuzluğun giderilmesini de sağlamıştır. Bu hususta ayrıca bkz. TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 2019, s. 646, N. 1834a ve s. 647, N. 1836; DERYAL, 1994, s. 205. Ayrıca bkz. FANDRICH, 2012, GenG, § 68, N. 5.

⁴³ TEKİNALP, 1972, s. 152; ERİŞ, Gönen, **Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Kooperatifler Hukuku**, Yenilenmiş 3. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2001, s. 358; GEIBEL, 2021, GenG, § 68, N. 4; ERİŞ / ULUSOY, 1990, s. 146; ÜSTÜN / AYDIN, 2021, s. 118; COŞKUN, 2022, s. 255.

Anasözleşmede öngörülebilir çıkarılma sebepleri bakımından uygulamada çıkan uyuşmazlıklara yönelik örnek kararlar için bkz. ÇEVİK, 2003, s. 173-194.

⁴⁴ KURT, 1992, s. 516.

⁴⁵ GEIBEL, 2021, GenG, § 68, N. 2.

Bu bağlamda, ortağın kooperatifin işletme konusuna giren bir uğraşı terk etmesi⁴⁶, kooperatif ortağı olması için aranılan sıfatı kaybetmesi⁴⁷, aynı faaliyet konusuna giren başka bir şirketin yönetiminde bulunması⁴⁸ ya da kooperatifle rekabet halinde olması⁴⁹, başka bir kooperatife ortak olması⁵⁰, kooperatifin gütmüş olduğu amaca konu hususa

⁴⁶ Ancak kooperatifin yürütmüş olduğu faaliyete yönelik olarak ortağın bu uğraşmayı terk ettiği sonucuna varılabilmesi için, ortağın bunu amaçlaması gerekir. Nitekim Yargıtay taşımacılık kooperatifi ile ilgili vermiş olduğu bir kararında, kooperatif ortaklarından birinin “yalnızca sahip olduğu aracı satmış olmasının” tek başına artık taşımacılık uğraşmayı terk ettiği şeklinde yorumlanması için yeterli olmayacağı gerekçesi ile ortağın ortaklıktan çıkarılması kararının iptali yönünde hüküm kurmuştur (Bkz. Y. 11. HD., T. 27.11.1992, E. 6691, K. 10940 sayılı kararı, ERİŞ, 1998, s. 460). Benzer yönde bkz. Y. 11. HD., T. 05.07.1993, E. 5675, K. 4956 sayılı kararı, ERİŞ, 1998, 486-487 (Verilen kararda aracını satan ortağa yeni bir araç alması için verilen süreye rağmen, ortak yine de araç almaz ise ancak bu durumda ortaklıktan çıkarılabileceği vurgulanmıştır); Y. 23. HD., T. 25.01.2021, E. 2018/2604, K. 2021/187 sayılı kararı (Legalbank – E.T. 12.05.2022).

⁴⁷ Esnaf iken bu sıfatını kaybederek tacir olan kişinin, kooperatif ortaklığından çıkarılmasının, bu durumun anasözleşmede bir çıkarılma sebebi olarak öngörülmesi dolayısıyla hukuka uygun olduğu yönünde bkz. Y. 11. HD., T. 04.07.1978, E. 3515, K. 3573 sayılı kararı (ERİŞ, 1998, s. 424). Sigortalılık hakkını kaybetmesi halinde ortaklıktan çıkarılacağı yönünde anasözleşmede bir hüküm yoksa, ortağın ortaklıktan çıkarılamayacağı yönünde verilmiş bir karar için bkz. Y. 11. HD., T. 01.05.1986, E. 2156, K. 2666 sayılı kararı (ERİŞ, 1998, s. 431). Ayrıca öğretilde, orman köylerini kalkındırma amacı ile kurulan ve ortaklarının orman köylüsü olması şartının arandığı bir kooperatifte, ortaklardan birinin sonradan şehre taşınıp ticaretle uğraşmaya başlamasının da aranılan şartın kaybedilmesi nedeniyle ortaklıktan çıkarılmasına örnek olarak gösterilmiştir (Bkz. KURT, 1992, s. 518). Verilen örnekler hakkında ayrıca bkz. TEKİNALP, 1972, s. 153; İZMİRLİ, 1991, s. 13.

⁴⁸ YHGK, T. 21.05.1997, E. 11-133, K. 453 sayılı kararı (ERİŞ, 1998, s. 418-419).

⁴⁹ Y. 11. HD., T. 01.05.1992, E. 2500, K. 5783 sayılı kararı (ERİŞ, 1998, s. 448); Y. 11. HD., T. 08.03.1994, E.5000, K. 1875 sayılı kararı (ERİŞ, 1998, s. 511). Ayrıca bkz. TEKİNALP, 1972, s. 153; GEIBEL, 2021, GenG, § 68, N. 6.

⁵⁰ Konuya dair Yargıtay tarafından verilmiş olan bir kararda, anasözleşmede “başka bir kooperatife ortak olmama şartının” getirildiği, bu şarta aykırı davranan ortağın çıkarılabilmesi için öncelikle uygun bir süre verilerek şartı sağlamasının beklenmesi, ardından çıkarılıp çıkarılmayacağına karar verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır (Bkz. Y. 11. HD., T. 17.11.1992, E. 5747, K. 10605 sayılı kararı, ERİŞ, 1998, s. 460).

Ancak kanaatimizce, anasözleşmede, böyle bir ihtimalde “süre verilerek, durumun anasözleşmede öngörülen şarta uygun hale getirilmesinin sağlanması” yönünde bir ibareye yer verilmediği halde, bu usulün izlenmesinin ön koşul olarak aranması ve yerine getirilmediği için alınan çıkarılma kararının hukuka uygun olmadığı şeklinde bir görüş ortaya konulması isabetli olmayacaktır. Karş. COŞKUN, 2022, s. 259.

Alman hukukunda ise, GenG’de 16 Ekim 2006’da yapılan değişiklik (Novelle 2006) öncesinde, çifte üyelik ortaklık sıfatını, kanun gereği sona erdiren bir sebep iken, 2006’da yapılan değişiklik sonrasında, bir başka kooperatife üye olunması, ancak anasözleşmede bu durum bir çıkarılma sebebi olarak öngörülmüşse sona erdirecektir (Bkz. GEIBEL, 2021, GenG, § 68, N. 1).

zaten sahip olması⁵¹, ortağın kurada çıkan konutu kabul etmemesi⁵², kooperatif içinde uyumsuzluk çıkaran davranışlarda bulunulması⁵³, usule aykırı şekilde konutta tadilat yapması⁵⁴, belirli suçlar dolayısıyla mahkûmiyet kararı alması⁵⁵, belirli bir yaşa ulaşmış

⁵¹ Yargıtay tarafından verilen bir kararda, “Ortağın zaten meskeninin bulunduğu gerekçesi ile kooperatiften çıkarılması” yönünde alınmış olan bir kararın iptali için açılan davada “çıkarılan ortağın sahibi olduğu ileri sürülen meskenin eşine miras yolu ile intikal ettiği ve oturulamayacak derecede harap durumda olduğu” gerekçelerine dayanarak çıkarma kararının yerinde olmadığı yönünde hüküm kurulmuştur (Bkz. Y. 11. HD., T. 18.09.1980, E. 3844, K. 3993 sayılı kararı, TEKİNALP, Ünal / POROY, Reha / ÇAMOĞLU, Ersin, **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, Güncelleştirilmiş 11. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 1006, N. 1836).

⁵² Y. 11. HD., T. 08.06.1992, E. 1022, K. 7471 sayılı kararı (ERİŞ, 1998, s. 452).

⁵³ TEKİNALP, 1972, s. 153; İZMİRLİ, 1991, s. 13.

Ancak bu şekilde bir ifadenin “muğlak yorumları ve uygulamaları” da beraberinde getireceği ve çoğu kez uyumsuzluğun mahkemeye taşınmasına, hatta alınan çıkarma kararlarının iptaline yol açabileceği kanaatindeyiz.

İsviçre hukuku öğretisinde, anasözleşmede yer alan bu şekildeki genel ifadeler, *anasözleşmede öngörülen çıkarılma sebebi olarak değil*, somut olayda koşulları varsa ve çıkarma kararı alınması makul olarak kabul edilebiliyorsa *haklı nedenle çıkarma* olarak değerlendirilmektedir (Bkz. COURVOISIER, 2016, OR Art. 846, s. 279, N. 3).

Bununla birlikte hukukumuzda kooperatif ortaklarının haklı nedenle çıkarılmasının artık mümkün olmadığı da dikkate alındığında, anasözleşmede yer alan ancak somutlaştırılmamış bu tür sebeplerin geçersiz olacağını kabulü gerekir. Nitekim Yargıtay vermiş olduğu bir kararında haklı olarak “kooperatif yönetiminin yasal ölçüler içinde eleştirilmesinin” kooperatif içerisinde uyumsuzluk teşkil eden eylem olarak nitelendirilemeyeceği sonucuna varmıştır (Y. 11. HD., T. 16.01.1992, E. 41, K. 135 sayılı kararı, ERİŞ, 1998, s. 438). Gerçekten de ortağın Kanunların kendisine verdiği yetkileri kullanarak hareket etmesi, bu bağlamda örneğin kooperatif ile ilgili bilgi alma hakkını kullanmak istemesi, suç teşkil eden davranışlarından ötürü yönetim kurulu ya da denetim kurulu üyelerinin görevden uzaklaştırılması hususunda şikâyet hakkını kullanması ya da yönetim kurulunun faaliyetlerini takip ederek, aldıkları kararlardan ötürü onları eleştirmesi, ortaklıktan çıkarılmaları için bir sebep teşkil edemez. Ola ki anasözleşmede bu yollara başvuranların çıkarılacakları yönünde bir düzenleme olsa dahi, anasözleşmedeki bu hüküm geçersiz olduğundan, bu hükme istinaden yapılacak çıkarma işlemi de hukuka aykırı olacaktır. Bu hususta ayrıca bkz. KURT, 1992, s. 518; İZMİRLİ, 1991, s. 13; ÇEVİK, 2003, s. 355-356; KAÇAK, Nazif, **Açıklamalı- İctihatlı Örneklerle Konut Yapı Kooperatifleri**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 4. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2010, s. 71.

⁵⁴ YHGK tarafından verilmiş olan bir kararda, kooperatifin anasözleşmesinde yer alan “*tapuda kendi adlarına tescilden önce konutlarında yaptıkları tahribat ve tadilatları yazılı ihtara rağmen düzeltmeyen ortakların kooperatiften çıkarılacakları*” hükmüne istinaden çıkarılan ortağın açmış olduğu davada, ortağın bina içinde yaptırmış olduğu “*sıhhi tesisat, elektrik tesisatı ile balkonlarda yaptırdığı seramik değişikliklerinin*” sözleşmede belirtilen bu kapsama girmeyeceği gerekçesi ile alınan ihraç kararının yerinde olmadığı yönünde hüküm kurulmuştur (YHGK, T. 29.05.1996, E. 11-289, K. 427 sayılı kararı, ERİŞ, 1998, s. 417-418).

⁵⁵ Yargıtay tarafından verilmiş olan bir kararda, kooperatifte aynı zamanda önceki yöneticilerden biri olan ortağın, *zimmet, görevi kötüye kullanma ve ihmâl suçlarından hakkında kamu davası açıldığı gerekçesi ile ortaklıktan çıkarılması* yönünde bir karar alınabilmesi için, öncelikle açılan ceza davasının sonuçlanmasının beklenmesi gerektiği vurgulanmış ve alınan çıkarma kararının iptali gerektiği ifade edilmiştir (Y. 11. HD., T. 27.05.1993, E. 3892, K. 3969 sayılı kararı, ERİŞ, 1998, s. 483). Taksirli

olması, çalışma gücünün kaybedilmesi dolayısıyla kooperatife katkı sunamaması⁵⁶, tüketim kooperatifleri bakımından belirli bir miktarın altında alım yapılması⁵⁷ gibi sebepler anasözleşmede öngörülen ortaklıktan çıkarılma sebeplerine uygulamadan örnekler olarak verilebilir⁵⁸. Ayrıca KoopK m. 27'nin kapsamına giren edimler dışındaki diğer edimlerin yerine getirilmemesi durumunda da ortağın ortaklıktan çıkarılacağı şeklinde anasözleşmeye hüküm konulabilmesi mümkündür⁵⁹.

Bununla birlikte, anasözleşmeye eklenen çıkarılma sebeplerinin ortakların kişisel ya da ekonomik varlıklarının tehlikeye düşürülmesine sebebiyet verecek boyutta olmaması gerekir. Ayrıca ortağa *üçüncü kişilerin belirli şekilde davranmalarını ya da üçüncü kişilerin belirli hukuki işlemleri yapmasını sağlamaya yönelik yükümlülükler* yüklenmesinde olduğu gibi, çıkarılan ortağın bizzat kendisinin sebep olmadığı ya da kendisinden kaynaklanmayan sebeplerin anasözleşmeye çıkarılma sebebi olarak öngörülmesi de hakkaniyete uygun düşmeyeceğinden geçerli kabul edilmemelidir⁶⁰.

KoopK m. 16/1'e göre, anasözleşmede ortağın ortaklıktan çıkarılmasını gerektiren sebeplerin "açıkça" gösterilmesi zorunluluğu karşısında, "genelleyici ve soyut nitelikteki" ibareler kullanılarak çıkarılma sebeplerinin belirlenmesi Kanun'a aykırılık teşkil edecektir⁶¹. Bu nedenle kanaatimizce, mer'i düzenlemeye göre, somutlaştırılmadan

suçlardan ötürü alınan mahkûmiyet kararlarına istinaden çıkarılma kararı alınmaması gerektiği yönünde ayrıca bkz. KURT, 1992, s. 518.

⁵⁶ Görüldüğü üzere çıkarılma sebeplerinin ortağın kusurlu olmadığı halleri de kapsayacak şekilde belirlenebilmesi mümkündür ve böyle bir ihtimalde, sebep gerçekleşmişse, ortağın kusuru olmasa da çıkarılma kararı alınabilecektir (Ayrıca bkz. SCHWARTZ, 2012, Basler Kommentar, Art. 846, s. 1940, N. 6; COURVOISIER, 2016, OR Art. 846, s. 279, N. 2).

⁵⁷ TEKİNALP, 1972, s. 153.

⁵⁸ Ayrıca bkz. ŞİMŞEK, 1981, s. 75-76; ENGLER, 2016, OR Kommentar, Art. 846, s. 2222, N. 3.

⁵⁹ TEKİNALP, 1972, s. 153; TEKİNALP / POROY/ ÇAMOĞLU, 2019, s. 647, N. 1836.

⁶⁰ Kooperatiflerde benimsenen "açık kapı ilkesi" de göz önünde bulundurulduğunda, ortağın kendisinin değil ancak (kooperatifte ortak olmayan) eşi, çocukları ya da diğer yakın akrabalarının bir başka kooperatife ortak olması halinde, ortağın kendisinin şirketten çıkarılacağı yönündeki bir esas sözleşme hükmünün geçersiz olduğunun kabulü gerekir (TEKİNALP, 1972, s. 151-152). Söz konusu bu ifadeleri içeren anasözleşme hükümleri nedeniyle ilgili Bakanlığın, izin talebinde bulunan kooperatifin (emredici hükümlere aykırılık gerekçesi ile) kuruluşuna izin vermemesi ve anasözleşmenin sicile tescili aşamasında da, sicil müdürlüğünün tescilden kaçınması yönündeki haklı görüş için ayrıca bkz. DEMİR, 2006, s. 68-69.

⁶¹ Ayrıca bkz. KURT, 1992, s. 516.

“*haklı nedenlerin varlığı halinde ortakların ortaklıktan çıkarılacakları*” yönünde anasözleşmede bir hükme yer verilmesi mümkün değildir⁶². Zira aksinin kabulü, uygulamada “*haklı neden*” ibaresinin ardına saklanılarak çıkarılma müessesesinin kötüye kullanıldığı gerekçesi ile KoopK m. 16/1’de, 3476 sayılı Kanun m. 4 hükmü ile yapılan değişikliği anlamsız kılacaktır.

Ayrıca çıkarılma sebeplerinin anasözleşmede açıkça gösterilmesi gerekliliğinden ötürü, anasözleşmede “*çıkartılma sebeplerinin belirlenmesi yetkisinin kooperatifin herhangi bir organına bırakılması*” şeklinde bir ifadeye de yer verilemez⁶³. Bu bağlamda “*ilgili kurulun kooperatifin amacına uygun olarak gereken tedbirleri alabileceği ve bunlara uymayan ortakları kooperatiften çıkarabileceği*”⁶⁴ şeklindeki bir ibare de bizi aynı sonuca götürecektir⁶⁵.

KoopK m. 16/1’in açık lafzına rağmen anasözleşmede öngörülmeleyen bir nedene dayanılarak ortağın kooperatiften çıkarılması, KoopK m. 62/3 ve yine m. 98’in atfı ile anonim şirket yönetim kurulu üyelerine uygulanan hükümler çerçevesinde ilgililerin hukuki sorumluluğunun yanı sıra, aynı zamanda buna dair işlemleri yapan yönetim kurulu üyesinin cezai sorumluluğunu da beraberinde getirecektir. Nitekim KoopK Ek m. 2, b. 2’de KoopK m. 16/1’e aykırı hareket eden yönetim kurulu üyelerinin altı aya kadar hapis ve otuz günden üçyüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacakları hüküm altına alınmıştır⁶⁶.

⁶² Aynı yönde bkz. DEMİR, 2006, s. 79-80.

⁶³ TEKİNALP, 1972, s. 152; ERİŞ / ULUSOY, 1990, s. 146; İZMİRLİ, 1991, s. 12; DERYAL, 1994, s. 205.

⁶⁴ Örnek için bkz. TEKİNALP, 1972, s. 152. Ayrıca bkz. DERYAL, 1994, s. 205; DEMİR, 2006, s. 68.

⁶⁵ Karş. AYKAN, 2007, s. 46.

⁶⁶ Kooperatif yöneticilerinin bu kapsamdaki cezai sorumlulukları hakkında bkz. Bölükbaş, Tonguç, “*Kooperatif Yöneticilerinin Kooperatif Yasasından Doğan Cezai Sorumluluğu*”, s. 5-6 (<https://legalbank.net/belge/kooperatif-yoneticilerinin-kooperatif-yasasindan-dogan-cezai-sorumlulugu/824172/Kooperatiflerde+Ortaklıktan+Çıkarma> – E.T. 13.02.2022).

2. KoopK m. 8/3 Hükümünün Ortaklıktan Çıkarılmaya Dair Kanuni Bir İstisna Olarak Değerlendirilip Değerlendirilemeyeceği Meselesi

Kanun koyucu, yapı kooperatiflerinin niteliği ve kuruluş amacını da dikkate alarak, KoopK m. 8/3 hükmü ile yapı kooperatifleri bakımından diğer kooperatiflerden ayrılan bir düzenlemeye gitmiş ve söz konusu kooperatiflerde, konut, işyeri ve ortak sayısının genel kurulca belirleneceğini, yönetim kurulunun genel kurul tarafından kararlaştırılan⁶⁷ sayının üzerinde ortak kaydedemeyeceğini ifade etmiştir (KoopK m. 8/3). Düzenleme, yönetim kurulunun yetkilerini kötüye kullanarak, kooperatifin konut ya da işyeri sağlama imkânlarının üzerinde bir ortak kabulü nedeni ile ortakların yaşayabilecekleri mağduriyetlerin engellenmesi, olası ihtilafların daha en başından önüne geçilmesi amacını taşımaktadır⁶⁸.

KoopK m. 8/3'ün açık lafzı karşısında yapı kooperatiflerinde ortak sayısı ve konut ya da işyeri sayısının genel kurulca belirlenmiş olmasına rağmen, yönetim kurulunun, *genel kurulun devredilemez nitelikteki yetkisi çerçevesinde (Bkz. KoopK m. 42/2, b. 8) belirlemiş olduğu sayıyı aşar şekilde*, bu ortaklık istemlerini kabul etmeleri mümkün değildir. Ayrıca bir şekilde “görünürde” bir kabul işlemi yapılmış olsa dahi, kanaatimizce, bu işlem geçerli olarak nitelendirilemez ya da bu kişinin öyle ya da böyle artık o kooperatifin ortağı olduğu sonucuna varılamaz. Zira hüküm, kooperatif tüzel kişiliği, mevcut ortaklar ve ortaklık isteminde bulunan üçüncü kişiler gibi pek çok farklı menfaat grubunun yaşayabileceği olası mağduriyetlerin daha en başında önüne geçilmesi amacıyla *emredici olarak* kaleme alınmıştır. Hukuk düzenimizde, kanunun emredici düzenlemelerine aykırı olarak yapılan sözleşmelerin batıl (kesin olarak hükümsüz) olduğu gerçeği de göz önünde bulundurulduğunda (TBK m. 27), genel kurul tarafından belirlenen sayıyı aşacak nitelikteki ortak olma istemi ola ki yönetim kurulu tarafından

⁶⁷ Genel kurulun, şart olmamakla birlikte bu sayıyı anasözleşme ile de belirleyebileceği, ancak kooperatif eliyle yapılabilecek konut ya da işyeri sayısı; yapı ruhsatı ve imar izinleri gibi gerekli prosedürlerin tamamlanmasından sonra netleşebileceğinden, bu belirlemenin kooperatifin kuruluşu esnasında ilk anasözleşme ile yapılmasının söz konusu olamayacağı, şirketin kuruluşundan sonra da, çoğu kez ortakların anasözleşmeyi değiştirerek bu yolu tercih etmeyecekleri, ancak tercih etmelerine engel bir durumun da olmadığı hususunda bkz. TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 2019, s. 997, N. 1814d.

⁶⁸ TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 2009, s. 997, N. 1814c; ÇEVİK, 2003, s. 120.

kabul edilmiş olsa dahi, kooperatif şirket ile istemi kabul edilen kişi arasında bir ortaklık ilişkisinin doğmayacağı sonucuna varılmalıdır.

Öğretide her ne kadar, ortak olma yönündeki giriş isteminin KoopK m. 8/3'e aykırı olarak yönetim kurulunca kabulü durumunda *-anasözleşmede bu şekilde bir çıkarılma sebebi öngörülmüş olmasa dahi-* ilgili hükme aykırı davranıldığı gerekçesi ile bu kişinin kooperatiften ihraç edilebileceği ve hatta aynı gerekçelerle yönetim kurulu üyelerinin de kooperatiften uzaklaştırılması gerektiği ifade edilse ve bu durumun "*kanuni bir çıkarılma*" sebebi olduğu kabul edilse de⁶⁹, kanaatimizce, emredici hükme aykırı davranılarak ortak sayısının üzerinde ortak kabulü halinde, sayıyı aşan bu kabul işlemlerinin geçersiz kabul edilmesi ve bu şekilde ortaklığa girme isteminde bulunan kişinin, kooperatif ortağı olamayacağı sonucuna varılması menfaatler dengesine ve hükmün getiriliş amacına uygun bir yaklaşım olacaktır.

Elbette, genel kurul tarafından öngörülen sayının üzerinde olacak şekilde yapılan ortak olma isteminin yönetim kurulunca kabulü, KoopK m. 62/3 ve ayrıca KoopK m. 98'in atfı ile anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna ilişkin düzenlemelerin, bu yönetim kurulu üyeleri hakkında uygulanmasına imkân verecek; bu kabul işleminden ötürü hem kooperatif hem de şirkete ortak olarak katılma talebinde bulunan kişinin zararlarının varlığı halinde, bunun ilgili kabul işlemini yapan yönetim kurulunca karşılanması gerekecektir⁷⁰. Ayrıca, KoopK m. 8/3'e aykırı hareket eden söz konusu yönetim kurulu üyeleri hakkında KoopK Ek Madde 2, b. 1 gereğince, üç aydan iki yıla kadar hapis ve elli günden beşyüz güne kadar adli para cezası da uygulanabilecektir⁷¹. Fakat kanaatimizce, KoopK m. 8/3'e aykırı bir şekilde ortaklık

⁶⁹ TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 2009, s. 998, N. 1814e. Bununla birlikte, yazarların 2019 yılında kaleme aldıkları eserlerinde ise, anasözleşmede sınırı aşan üyelik kabulü halinde bu kişilerin çıkarılacaklarına dair açık bir hüküm yoksa bu kişilerin ortaklıktan çıkarılmayacağı ifade edilmiştir. Bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, 2019, s. 637, 1814e. Ayrıca bkz. AYKAN, 2007, s. 54-56 (*Yazar, bu tarz bir ortaklık kabulü işleminin esasında en baştan itibaren geçersizliğinden ve yapılan işlemin objektif olarak imkânsızlığından söz ettikten sonra, söz konusu ortağın anasözleşmede hüküm olmamasına rağmen "ortaklıktan çıkarılması" yönünde bir karar alınabileceğini ve bu durumun kanuni bir istisna teşkil ettiğini ifade ederek, Tekinalp tarafından (2009 yılındaki eserde) savunulan görüşü desteklemektedir*).

⁷⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. AYKAN, 2007, s. 57-64.

⁷¹ Ayrıca bkz. AYKAN, 2007, s. 56-57; BÖLÜKBAŞ, s. 2-3; KAÇAK, 2010, s. 612-613.

isteminin kabul edilmesi halinde, bu işlem, emredici hükme aykırılık teşkil ettiği ve kesin olarak hükümsüzlük yaptırımına tâbi olacağı için, ilgiliye kooperatif ortaklıkta ortak sıfatı kazandırmamalı ve zaten ortak olmayan kişinin çıkarılmasından söz edilemeyeceği için bu durum, KoopK m. 16/1'in istisnası niteliğinde kanuni bir çıkarılma sebebi olarak da nitelendirilmemelidir.

C. Kooperatiflerde Ortaklıktan Çıkarılmada Karar Almaya Yetkili Organ ve İzlenmesi Gereken Prosedür

Kooperatiflerde, anasözleşmede yer alan çıkarılma sebebinin gerçekleşmesi, ortağın ortaklık sıfatının sona ermesi bakımından gerekli olmakla birlikte yeterli değildir. KoopK m. 16'nın 2 ve devamı fıkralarında çıkarılma kararının hangi organ eliyle alınabileceği ve bu sürece dair takip edilmesi gereken prosedüre yer verilmiştir. Aşağıda çıkarılma kararının alınmasında yetkili organ üzerinde açıklamalarda bulunulduktan sonra çıkarılmada izlenmesi gereken usul hakkında bilgi verilecektir.

1. Çıkarma Kararını Almaya Yetkili Organ

KoopK m. 16/2'de yer verilen açıklamalara bakıldığında çıkarılma kararını almaya yetkili organın kural olarak genel kurul olduğu, ancak belirli koşullara riayet edilerek bu süreçte karar alma yetkisinin yönetim kuruluna da bırakılabileceği görülmektedir⁷². Çalışmamızda öncelikle genel kurula; sonrasında da yönetim kuruluna dair açıklamalara yer verilecektir.

a. Genel kurul

KoopK m. 42/1'de kooperatif genel kurulu, bütün ortakları temsil eden "*en yetkili organ*" olarak tanımlanmıştır. Kooperatiflerde genel kurul, olağan ve olağanüstü olmak üzere iki şekilde toplanabilir. KoopK m. 45 gereğince, olağan genel kurul toplantısının

⁷² Alman hukukunda ise, Kanunda çıkarılma kararını alacak yetkili organ açıkça düzenlenmediğinden, ana sözleşme ile çıkarılma kararı alınması başkaca bir ihtiyari organa bırakılmadığı sürece, çıkarılma kararını almaya yönetim kurulunun yetkili olduğu, bununla birlikte, hakkında çıkarılma kararı verilecek olan ortak aynı zamanda yönetim ya da gözetim kurulu üyesi ise ve anasözleşme ile çıkarılma konusunda başkaca bir ihtiyari organ belirlenmemiş ise, bu üyeler hakkında çıkarılma kararını genel kurulun alacağı kabul edilmektedir. Bu sonuca ise, yönetim kurulunun, (kendü üyesi olduğu için) söz konusu ortak hakkında çıkarılma kararı almama tehlikesinin bulunduğu düşüncesinden ulaşılmaktadır. Bu hususta bkz. FANDRICH, 2012, GenG, § 68, N. 17-18; GEIBEL, 2021, GenG, § 68, N. 7.

her hesap devresinin bitiminden itibaren altı ay içerisinde ancak -bazı kooperatifler bakımından toplantıların en fazla iki hesap dönemini⁷³ kapsayacak şekilde birleştirilerek yapılmasına imkân veren istisnai durum haricinde- her hâlükârda en az yılda bir defa yapılması zorunludur⁷⁴. Olağanüstü genel kurul toplantıları ise, olağan genel kurul toplantısı dışında “gerektiğinde”, bir diğer ifade ile *ihtiyaç hâsıl olduğunda* yapılan toplantılardır (KoopK m. 45/1). Yine kooperatifler, KoopK m. 43 vd.’daki usule uyulmak suretiyle çağrılı şekilde genel kurullarını toplayabileceği gibi, KoopK m. 47’de öngörülen şartların sağlanması halinde, çağrı ile ilgili prosedüre uyulmadan da toplanabilir.

KoopK m. 16/2 gereğince, ortağın anasözleşmede belirtilen sebeplerden ötürü ortaklıktan çıkarılması hususunda karar almaya yetkili organ, *esas itibariyle*⁷⁵ genel kuruldur⁷⁶. Ancak genel kurul, KoopK m. 16/2, c. 1’in lafzından da anlaşılacağı üzere, çıkarılma konusunu kendiliğinden ele alarak, bir karara bağlayamaz⁷⁷. Nitekim bu yönde bir karar alınması, yönetim kurulunun buna ilişkin teklifte bulunmasına, bir diğer ifade ile konuyu, genel kurulun gündemine alarak, ortakların önüne getirmiş olmasına bağlıdır. Dolayısıyla ortağın ortaklıktan çıkarılması süreci, kural olarak, yönetim kurulunun genel kurula bu yönde karar alınması için yapacağı bir teklif ile başlayacaktır.

⁷³ 21/10/2021 tarihli ve 7339 sayılı Kanun’un 4’üncü maddesiyle yapılan düzenleme sonucunda, bu fıkranın üçüncü cümlesinde yer alan “üç” ibaresi “iki” olarak değiştirilmiştir.

⁷⁴ Kooperatif genel kurul toplantıları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 2019, s. 682 vd., N. 1933 vd.; ÇEVİK, 2003, s. 433 vd.; ERİŞ, 2001, s. 728 vd.; KURTULAN, Ahmet, **Kooperatifler Kanunu ve Açıklaması**, Güncelenmiş ve Genişletilmiş 5. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 314 vd..

⁷⁵ KoopK m. 42/2’de her ne kadar genel kurulun devredilemez görev ve yetkilerine yer verilmişse de, bu maddede sıralanan haller arasında “ortağın ortaklıktan çıkarılması” hali sayılmamıştır. Bir diğer ifade ile ortağın çıkarılması yönünde karar alınması, genel kurulun devredilemez görev ve yetkilerinden biri değildir. Nitekim KoopK m. 16/2, c. 2 hükmü de, bu yetkinin, anasözleşmede öngörülmüş olması koşuluyla, yönetim kuruluna da verilebileceği bilgisini içermektedir.

⁷⁶ Hukukumuzda genel kurulun ya da yönetim kurulunun bu kararı almadan önce ortağı, bu hususta uyarması kanuni bir yükümlülük değildir. Ancak İsviçre öğretisinde, bu uyarının yapılmış olması, çıkarmanın haklı sebebe dayandığının gerekçelendirilmesi bakımından gerekli görülmektedir. Bu hususta bkz. SCHWARTZ, 2012, Basler Kommentar, Art. 846, s. 1940, N. 4.

⁷⁷ Karş. ARPACI, 1995, s. 85 (*Yazar, genel kurulun kendiliğinden bu konuyu gündemine alıp görüşmeyeceği sonucuna varılırsa, bu durumun uygulamada kötüye kullanımlara sebebiyet vereceğinden hareketle, gündemde olsun ya da olmasın bu konunun oylanması gerektiği görüşündedir*); ŞİMŞEK, 1981 s. 78 ve s. 81.

Anasözleşmede öngörülen sebebin gerçekleşmesi nedeniyle ortağın ortaklıktan çıkarılması için genel kurula teklifte bulunulmasının ve konunun gündeme taşınmasının şartları oluşmuşsa, yönetim kurulundan beklenen, genel kurulun olağan ya da olağanüstü şekilde toplanması için çağrıda bulunması ve gündem ile ilgili gerekli hazırlıkları yaptığı esnada genel kurul toplantı gündemine bu konuya dair hususu da eklemesidir. Zira anasözleşmede öngörülen çıkarılma sebebi gerçekleşmiş ise⁷⁸, yönetim kurulunun, bu konuyu genel kurula sunup sunmama konusunda bir takdir yetkisi bulunmamaktadır⁷⁹. Ancak buna rağmen, yönetim kurulunun, *anasözleşmede öngörülen çıkarılma sebebi şahsında gerçekleşen ortaktan yana bir tavır sergilemesinden dolayı*, olağan ya da olağanüstü genel kurulun toplantı gündemine çıkarılma konusunu özellikle eklememesi ve dolayısıyla bu hususu genel kurulun önüne getirmeme yolunu tercih etmesi de ihtimal dahilindedir⁸⁰.

Bu tarz bir yolun tercih edilmesi, yönetim kurulunun (varsa) oluşan zararlardan ötürü sorumluluğuna gidilebilmesi sonucunu doğurur⁸¹. Bunun yanı sıra KoopK m. 46/2 gereğince, *dörtten az olmamak kaydı ile ortakların en az 1/10'unu oluşturan ve azınlık olarak nitelendirilebilecek ortakların, genel kurul toplantısından en az yirmi gün önce*⁸² yazılı olarak bildirdiği hususları yönetim kurulu, "toplantı gündemine" eklemek zorunda olduğundan, yönetim kurulunun bu tarz bir yaklaşım sergilemesi halinde, anasözleşmede öngörülen sebep şahsında gerçekleşen ortağın çıkarılması hususunun KoopK m. 46/2'deki prosedür izlenerek, genel kurul toplantı gündemine alınması da sağlanabilir. Azınlığın süresi içerisinde ve usulüne uygun talebine rağmen, yönetim kurulunun bu

⁷⁸ Hatta anasözleşmede öngörülen sebebin çıkarılması düşünülen ortak nezdinde somut olarak gerçekleşip gerçekleşmediği hususunda bir tereddüttün hâsıl olması halinde dahi, konunun yine de genel kurulun gündemine taşınması ve genel kurul nezdinde ortakların da katkıları ile bu hususun açıklığa kavuşturulmasının sağlanmasında fayda bulunduğu kanaatindeyiz.

⁷⁹ DERYAL, 1994, s. 224.

⁸⁰ Ayrıca bkz. ARPACI, 1995, s. 85.

⁸¹ DERYAL, 1994, s. 223; ARPACI, 1995, s. 85.

⁸² Hükümde öngörülen "yirmi günlük sürenin", kooperatif şirket genel kurul toplantıları ile çağrı günü arasında en az onbeş gün olması gerekliliği karşısında uyumlu olmadığı ve henüz toplantı gündemi belli olmamışken azınlık konumundaki ortaklara bu yükümlülüğün yüklenmesinin yerinde olmayacağı hususundaki eleştiriler için bkz. FİGEN, Esen, "1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu Değişikliği", **Kooperatifçilik Dergisi**, Sayı: 86, Ekim-Kasım-Aralık 1989, s. 19. Ayrıca bkz. KoopK m. 45/4.

hususla ısrarla gündeme eklemeye yanaşmaması durumunda ise, azınlığın toplantı esnasında, KoopK m. 46/2'deki prosedürü takip ederek süresi içerisinde yönetim kurulundan “çıkartılma” konusunun gündeme eklenmesi yönünde bir talepte bulunduğunu ispatlayan belgeleri toplantı başkanına sunarak, konuyu gündeme aldırması mümkün olmalıdır⁸³ (Bu yönde ayrıca bkz. Kooperatif Üst Kuruluşlarının Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulundurulacak Bakanlık Temsilcisinin Nitelik ve Görevleri Hakkında Yönetmelik⁸⁴ m. 16/2).

Yönetim kurulunun olağan genel kurul toplantısına “çağrı” yapmaya yanaşmaması ya da ortağın çıkarılmasını gerektirecek bir sebebin gerçekleşmiş olmasına rağmen genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırması durumunda, KoopK m. 44/1 hükmü uygulamaya konulabilir. Bu hüküm gereğince, *dörtten az olmamak kaydı ile ortakların en az 1/10'unu oluşturan ortakların* istemde bulunması halinde, genel kurul toplantısına çağrı yapılması gerektiğinden, yönetim kurulu bu istemin üzerinden on gün geçmesine rağmen çağrıyı yapmamış ise, istem sahipleri sırası ile Ticaret Bakanlığı'na (yapı kooperatiflerinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na⁸⁵), *gerektirici sebeplerini açıklayarak ve yönetim kuruluna başvurduklarını belgeleyen evrakları da bildirerek*, çağrı yapılması hususunda istemde bulunabilir (KoopK m. 44/2). Buradan da olumsuz yanıt alınması halinde, ilgililer, mahalli mahkemeye⁸⁶ başvurarak genel kurulun toplantıya çağrılması hususunda bizzat kendilerine yetki verilmesini sağlayabilir (KoopK m. 44/3) ve böylece çıkarılma sebebi şahsında gerçekleşen ortağın çıkarılma konusunu, genel kurul gündemine taşıyabilirler.

⁸³ Aynı yönde bkz. DEMİR, 2006, s. 107 (*Yazara göre, azınlığın bu ihtimale binaen yönetim kurulundan gündeme madde eklenmesi hususundaki istemini noter aracılığıyla yapması, sonrasında kendisine bir ispat kolaylığı sağlayacaktır*). Ayrıca bkz. ARPACI, 1995, s. 85; TÜNERİ, 2007, s. 125.

⁸⁴ R.G. Tarih: 14.01.2022, Sayı: 31719.

⁸⁵ Hükümde geçen “İmar ve İskân Bakanlığı”, 29 Ekim 2021 tarihli ve 31643 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile “Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı” adını almıştır.

⁸⁶ Mahalli mahkeme ile kastedilenin, KoopK m. 99 ve TTK m. 4 ve 5 hükümleri kapsamında asliye ticaret mahkemesi olduğu, “mahalli” ibaresinin ise, kooperatif merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine işaret ettiği kanaatini taşımaktayız. Aksi yönde bkz. TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 2019, s. 684, N. 1939 (*Yazar, “mahalli mahkeme” ifadesinin merkezin bulunduğu yerdeki asliye hukuk mahkemesi olarak anlaşılması gerektiği düşüncesindedir*).

KoopK m. 16/2’de öngörülen “*yönetim kurulunun teklifi ile*” şeklindeki ifadeden de anlaşılacağı üzere, çıkarılma hususunda karar alınabilmesi için, konunun yukarıda belirtilen şekillerden biri ile (*ya kendiliğinden yönetim kurulu tarafından ya da azınlığın izleyeceği prosedür üzerine*) genel kurulun gündemine dâhil edilmesi gerekmektedir. KoopK m. 46/3, c. 1’de de belirtildiği üzere, gündemde olmayan konular, genel kurulda görüşülüp karara bağlanamaz.

Her ne kadar KoopK m. 46/3, c. 2’de, *gündeme bağlılık ilkesinin istisnası* olabilecek hususlara ve bunların gündeme nasıl dâhil edileceğine yer verilmişse de, bu düzenleme konumuz açısından bizlere bir çözüm sunmaktan uzaktır. Hükümde geçen “*Ancak kooperatife kayıtlı ortakların en az 1/10’unun gündem maddelerinin görüşülmesine geçilmeden önce yazılı teklifte bulunmaları halinde ... çıkarılan ortaklar hakkında karar alınması ... genel kurula katılanların yarısından bir fazlasının kabulü ile gündeme alınır.*” ifadesi de, anasözleşmede öngörülen sebep şahsında gerçekleşen ortağın ortaklıktan çıkarılması yönünde karar alınması için konunun gündeme dahil edilmesi halini kapsamamaktadır. Söz konusu bu düzenleme, hakkında yönetim kurulunca çıkarılma kararı verilmiş ortağın bu karara karşı genel kurulda itiraz etmek istediği hallerde, diğer ortakların da desteği ile konunun gündeme alınmasına engel olunmasını bertaraf etme amacı ile getirilmiş bir hükümdür⁸⁷.

Bununla birlikte özellikle, genel kurul toplantı gündemi oluşturulduktan sonra ve özellikle de toplantı esnasında yapılan konuşmalar ya da tartışmalardan hareketle, *çkarılma sebebinin ortağın şahsında gerçekleştiğinin anlaşılması halinde*, sadece bu hususta gündemde madde olmadığı gerekçesinin arkasına sığınılarak, bu ortağın çıkarılması ile ilgili hususun bir başka toplantıya bırakılması, hem kooperatif şirket hem de diğer ortaklar açısından birtakım olumsuz sonuçları da beraberinde getirebilir⁸⁸. Zira

⁸⁷ Aynı yönde bkz. DERYAL, 1994, s. 222-223 (*Yazar, KoopK m. 46/3 hükmünün bu durumda uygulanma imkânı olmadığını vurguladıktan sonra, KoopK m. 44’deki düzenlemenin kıyasen uygulanması suretiyle, azınlığa çıkarılma ile ilgili hususun teklifini genel kurula yapabilme yetkisinin verilmesi önerisinde bulunmaktadır*); Demir, 2006, s. 105; OLGAÇ, Samet Can / RUHİ, Ahmet Cemal, **Kooperatif Ortaklığından İhraç ve İtiraz Usulü**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015, s. 36.

⁸⁸ Bu sorun, anasözleşme ile yönetim kuruluna da çıkarma yetkisinin tanındığı hallerde, genel kurulda gündemde madde olmadığı gerekçesi ile karar alınmadığı durumlarda, (*genel kurula itiraz hakkı saklı kalmak şartıyla*) sonradan alınacak bir yönetim kurulu kararı ile aşılabilirse de, anasözleşmede yönetim

yukarıda da ifade edildiği üzere⁸⁹, kooperatiflerin anasözleşmelerinde çıkarılma sebebi olarak yer verdiği sebepler, esasında kooperatifin yapısını bozacak, ortaklar arasında huzursuzluğa yol açabilecek ya da kooperatifin varlığını tehlikeye düşürecek nitelikteki sebepler olarak görülmektedir. Böyle bir somut sebebin bir ortağın şahsında gerçekleştiğinin toplantı esnasında tespit edildiği bir ihtimalde, *gündemde bu hususta madde olmadığı gerekçesi ile konunun karara bağlanmasının bir başka toplantıya ötelenmesi ile gündeme bağlılık ilkesinin öngörülmesiyle güdülen amacın mukayese edilmesi ve hangisine öncelik tanınması gerektiğinin belirlenmesi* gerekir.

Olması gereken hukuk açısından, yapılacak bir Kanun değişikliği ile⁹⁰ KoopK m. 46/3'de yer verilen gündeme bağlılık ilkesinin istisnaları arasında bu hususa da açıkça yer verilmesi suretiyle bu konuda oluşabilecek tereddütlerin giderilebileceği düşüncesindeyiz. Olan hukuk açısından konuya yaklaşmak gerekirse, anasözleşme ile somut bir biçimde öngörülmesi zorunlu olan çıkarılma sebeplerinin önemi ve niteliğini de göz önünde bulundurarak, KoopK m. 46/3, c. 2 hükmünün lafzi değil amaçsal yorumlanması suretiyle gündemde olmasa dahi, bu çıkarılma sebeplerinden birinin ilgili ortağın şahsında gerçekleştiğinin tespiti halinde, *bununla ilgili karar alınmasının, "kooperatife kayıtlı ortakların 1/10'u tarafından genel kurula yazılı olarak teklif edilmesi ve genel kurula katılanların yarısından bir fazlasının kabulü halinde (bu nisaplarla konunun karara bağlanması yönünde gündeme madde eklenmesi kararı alınmışsa)" gündeme alınması gerektiği görüşünü taşımaktayız*⁹¹. Çıkarılma kararına karşı, ortağın itiraz davası

kuruluna böyle bir yetkinin verilmediği hallerde, bir mesele olarak varlığını sürdürmeye devam edecektir.

⁸⁹ Bkz. "I., B., I." no'lu başlıkta yer alan açıklamalar.

⁹⁰ KoopK'da güncel olarak en son 21/10/2021 tarihli ve 7339 sayılı Kanun ile kapsamlı bir değişikliğe gidilmiş olmakla birlikte, bu düzenlemeler arasında da konumuza ilişkin bir hususa yer verilmemiştir.

⁹¹ Ayrıca bkz. ARPACI, 1995, s. 85-86 (Yazar, *KoopK m. 46/3'de öngörülen nisaplara uyularak gündeme madde eklenmesi hususuna hiç değinmeksizin, anasözleşmede öngörülen sebeplerin gerçekleşmesi nedeniyle ortağın ortaklıktan çıkarılması konusunun gündeme bağlılık ilkesinin istisnası olduğunu ve her hâlükârda, -bu nisaplarla bir karar alınmasına gerek olmaksızın- gündemde olmasa dahi, konunun genel kurulda görüşülüp karara bağlanması gerektiğini ifade etmektedir*). Bkz. ve karşı. ŞİMŞEK, 1981, s. 78 (Yazar, *genel kurulun, yönetim kurulunun teklifi olmadan kendiliğinden konuyu görüşüp karara bağlayacağı düşüncesini taşımaktadır*).

Aksi yönde bkz. DEMİR, 2006, s. 106 (Yazar, *gündemde olmasa dahi, o toplantı için çoğunluğu sağlayan ortakların, çıkarılmak istenilen ortağı yıpratmak amacıyla bu yolu kötüye kullanabileceği ve gündemde olmadığı için çıkarılmak istenilen ortağın toplantıya katılmadığı durumlarda kendisini*

açabilmesinin mümkün olması ve çıkarılma kararı kesinleşinceye kadar, ortağın ortaklık sıfatından kaynaklanan hak ve borçlarının devam etmesinden ötürü (KoopK m. 16/4 ve 5), olası kötüye kullanım ihtimalleri karşısında ortağın yaşayabileceği mağduriyetlerin önüne geçilebileceği de unutulmamalıdır.

b. Yönetim kurulu

Kooperatiflerde ortağın ortaklıktan çıkarılması yönünde karar alma konusunda kanunen yetkili organ, “*genel kurul*” olmakla birlikte; bu yetki devredilemez görev ve yetkiler arasında yer almadığından (Bkz. KoopK m. 42/2), *anasözleşmede öngörülmiş olması kaydıyla ve çıkarılan ortağın genel kurula başvurma hakkı saklı kalmak üzere*⁹² karar alma konusunda genel kurulun yanı sıra “*yönetim kurulunun da*” yetkilendirilmesi mümkündür (KoopK m. 16/2).

Kuruluş aşamasında yönetim kuruluna böyle bir yetki verilmeksizin ya da sonradan usulüne uygun bir anasözleşme değişikliği yapılmaksızın, yalnızca genel kurulun alacağı bir kararla yönetim kurulunun, ortağın kooperatiften çıkarılması hususunda yetkilendirilmesi ise, KoopK m. 16/2’nin açık düzenlemesi karşısında mümkün değildir⁹³. Anasözleşme ile kendisine bu hususta bir yetki verilmemiş iken, yönetim kurulunun, anasözleşmede öngörülen çıkarılma sebebinin gerçekleştiğinden bahisle ortağın çıkarılması yönünde bir karar alması halinde, alınan karar, emredici hükme aykırılık teşkil edeceğinden, baştan itibaren hükümsüz (*batıl*) olacaktır⁹⁴. Bu nedenle böyle bir karara karşı ortağın ayrıca genel kurul nezdinde KoopK m. 16/3 çerçevesinde bir itiraz mekanizması işletmesine ya da bu karara karşı bir itiraz davası açmasına da gerek olmayacak⁹⁵; ortağın ortaklık sıfatı aynen devam edecek ve üç aylık

yeterince savunma imkânı verilmemesinin gündeme bağlılık ilkesinin amacına uygun olmadığı görüşünü taşımaktadır); OLGAÇ / RUHİ, 2015, s. 36-37.

⁹² Bu hususta bkz. ve karşı. TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 2019, s. 647, N. 1837.

⁹³ TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 2009, s. 1006, N. 1837. Bu konuda bir anasözleşme değişikliği yapılmaksızın genel kurulun oybirliği ile olsa dahi yetki devrine dair bu yönde bir karar alamayacağı hususunda ayrıca bkz. ŞİMŞEK, 1981, s. 77.

⁹⁴ Aynı yönde bkz. DEMİR, 2006, s. 109 ve ayrıca dn. 340; KAÇAK, 2010, s. 72.

⁹⁵ Bu ihtimalde, ortağın üç aylık süreyle bağlı olmaksızın her zaman itiraz davası açabileceği yönünde bkz. KURTULAN, 2007, s. 154; ÜSTÜN / AYDIN, 2021, s. 119.

süre geçirilmiş olsa dahi, ortağın bu konuda kooperatifle yaşayacağı uyuşmazlık nedeniyle açacağı dava da, olsa olsa, alınan yönetim kurulu kararının butlanının (ve dolayısıyla ortaklık sıfatının devam ettiğinin) tespiti davası niteliği taşıyacaktır.

KoopK m. 16/2’de yer alan “... bu hususta yönetim kurulunu da yetkili kılabilir” ifadesi ve yönetim kuruluna anasözleşme ile bu yetki verilirken, çıkarılan ortağın genel kurula başvurma hakkının saklı tutulmasının zorunlu olması gerçeği karşısında, ortağın çıkarılmasına karar verilmesinin yönetim kuruluna bırakılmasının, genel kurulun kanunen var olan yetkisinin ortadan kaldırılması anlamına gelmeyeceği⁹⁶, böyle bir ihtimalde hem genel kurulun hem de çıkarılan ortağın genel kurula başvuru imkanı saklı kalmak kaydıyla yönetim kurulunun bu kararı alabileceği sonucuna varılmalıdır⁹⁷. Uygulamada, genel kurulun toplantıya çağırılması konusundaki prosedür ile sürecin uzaması nedeniyle bu durumun kooperatif açısından bir tehlike oluşturabilmesi ya da zaten var olan bu tehlikenin önüne geçilmezse daha fazla zarar meydana gelebilmesi ihtimalinden ötürü, kooperatiflerin anasözleşmelerinde yönetim kurulunu bu konuda yetkilendirdikleri görülmektedir⁹⁸. Genel kurulun sürekli bir organ niteliği taşımayıp, ancak usulüne uygun ortakların toplanması halinde var olması; oysa yönetim kurulunun,

Bununla birlikte kanaatimizce, böyle bir durumda alınan karar baştan itibaren geçersiz olacağından, açılacak olan dava da, KoopK m. 16 kapsamında bir itiraz davası değil, geçersizliğin tespiti davası olarak nitelendirilmelidir.

⁹⁶ Oysa mehaz İsviçre BK (OR Art 846 Abs.3) düzenlemesinde, “yönetim kurulunu da” ifadesi tercih edilmemiş; “Die Statuten können die Verwaltung als zuständig erklären, wobei dem Ausgeschlossenen ein Rekursrecht an die Generalversammlung zusteht.” ifadesi ile (“auch” ibaresine yer verilmeksizin), çıkarılan ortağa genel kurula itiraz hakkının bahşedilmesi suretiyle anasözleşmede yönetim kurulunun yetkili olduğuna dair düzenlemeye yer verilebileceği hükme bağlanmıştır. Bu hususta ayrıca bkz. SCHWARTZ, 2012, Basler Kommentar, Art. 846, s. 1940, N. 3.

⁹⁷ Aynı yönde bkz. DERYAL, 1994, s. 224-225; FRANKO, 1994, s. 280; ARPACI, 1995, s. 85-86; KURTULAN, 2007, s. 153; OLGAC / RUHI, 2015, s. 37-38; ÜSTÜN / AYDIN, 2021, s. 119.

⁹⁸ Bkz. bazı kooperatif tip anasözleşme örnekleri için, tarım satış kooperatifi anasözleşmesi m. 17/1 (<https://www.trakyabirlik.com.tr/tr/bilgi-bankasi/detay/Kooperatif-Ana-Sozlesmesi/32/26/0> E.T. 18.06.2022); konut yapı kooperatifi anasözleşmesi m. 14/1 (https://webdosya.csb.gov.tr/db/sakarya/menu/konut-yapi-koop-ornek-anasozlesmesi_20190722103920.pdf - E.T. 18.06.2022) ; site işletme kooperatifi anasözleşmesi m. 14/1 (<https://ticaret.gov.tr/data/5d41a0a913b87639ac9e0138/e35b85ba424ec81ec830ff5bd8c70919.pdf> - E.T. 18.06.2022).

şirketin icra organı olarak süreklilik arz eden yapısı karşısında bu yönde bir tercihe, sıklıkla başvurulması anlaşılabilir niteliktedir⁹⁹.

c. Ortaklıktan çıkarma yetkisi bakımından diğer organların durumu ve yönetim kurulu üyelerine/müdürlere yetki devrinin mümkün olup olmadığı meselesi

KoopK m. 16/2 hükmünün lafzı, kooperatiflerde ortakların çıkarılması konusunda, kanunen yetkili esas organ olan genel kurul ve anasözleşme ile iradi olarak yetkilendirilebilecek olan yönetim kurulu dışında başkaca bir organın (*örneğin genel kurul ve yönetim kurulunun yanında kooperatifin üçüncü zorunlu organı olan denetçilerin ya da şirket tarafından oluşturulan danışma kurulu gibi ihtiyari nitelikteki organların*) yetkilendirilmesine engel olacak biçimde kaleme alınmıştır¹⁰⁰. Dolayısıyla bu hususta ya kanunen yetkili organ olan genel kurul ya da anasözleşme ile yetkilendirilmiş olması ve çıkarılan ortağın genel kurula başvurma hakkı saklı kalmak koşuluyla yönetim kurulu yetkilidir. Zorunlu organ olan denetçilerin ya da şirket tarafından oluşturulan ihtiyari organlardan birinin, *anasözleşmede öngörülen sebep o ortağın şahsında gerçekleşmiş olsa dahi*, genel kurulun ya da duruma göre yönetim kurulunun yerine geçerek karar alması mümkün değildir. Aksi takdirde alınan karar, en baştan itibaren geçersiz olacaktır.

Anasözleşme ile yönetim kurulunun ortağın çıkarılmasına karar verme konusunda yetkilendirilmesi halinde, bu yetkinin, anasözleşmede öngörülmesi koşuluyla genel kurul veya yönetim kurulu tarafından KoopK m. 58'e göre, bir veya birkaç müdüre ya da yönetim kurulu üyesine tevdiinin de mümkün olmadığı kanaatindeyiz¹⁰¹. Zira, KoopK m. 16/2 kapsamında, genel kurulun yanı sıra usulüne uyulması koşuluyla ayrıca, "*kurul organ*" olarak "*yönetim kuruluna*" bu hususta açık bir yetkilendirme yapılmaktadır. Yine

⁹⁹ FRANKO, 1994, s. 280; ÇEVİK, 2003, s. 359; ERİŞ / ULUSOY, 1990, s. 148.

¹⁰⁰ Aynı yönde bkz. DERYAL, 1994, s. 225; DEMİR, 2006, s. 113; AYKAN, 2007, s. 75.

İsviçre hukuku açısından bkz. GUHL, 1937; GUHL, Theo, *Das Schweizerische Obligationenrecht*, 8. Auflage, Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich, 1995, s. 747; COURVOISIER, 2016, OR Art. 846, s. 279, N. 6; s. 103; DRUEY / DRUEY JUST / GLANZMANN, 2021, s. 348, N. 18.

¹⁰¹ Aynı yönde bkz. DERYAL, 1994, s. 225-226 (*Yazar ayrıca, KoopK m. 58'de "kooperatifin yönetimi ve temsili" konusunda yetki devrinin düzenlendiğine, oysa ortağın ortaklıktan çıkarılmasının yönetim veya temsil yetkisinin üzerinde bir karar olduğuna vurgu yapmaktadır*); DEMİR, 2006, s. 113; SCHWARTZ, 2012, Basler Kommentar, Art. 846, s. 1940, N. 3; ENGLER, 2016, OR Kommentar, Art. 846, s. 2222, N. 4.

KoopK m. 16/3'de de, kararın “yönetim “kurulunca” verilmesi ihtimaline binaen yapılması gereken işlemlere yer verildiği görülmektedir. Kooperatifler bakımından merkez kavramlardan birini de “ortağın” oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda şirketi ve ortaklar arası ilişkiyi son derece yakından ilgilendiren “ortağın şirketten çıkarılması” gibi bir konunun, bir ya da birkaç üyenin veya şirkette ortak sıfatını bile haiz olmayan bir ya da birkaç müdürün inisiyatifine bırakılmaması gerekir.

2. Ortaklıktan Çıkarılmada İzlenmesi Gereken Prosedür

Çıkarılma prosedürü hakkında açıklamalarda bulunurken, kararın hangi organ (genel kurul ya da yönetim kurulu) tarafından alındığına göre bir ayrıma gidilmesinde fayda bulunmaktadır.

a. Genel kurul tarafından alınan çıkarılma kararında izlenmesi gereken prosedür

Anasözleşmede öngörülen sebeplerden birinin ortağın şahsında gerçekleşmesi üzerine¹⁰² çıkarılma kararı, KoopK m. 16/2, c. 1 gereğince *bu hususta kanunen esas yetkili organ olan genel kurul tarafından alınacaksa*, usulüne uygun olarak toplanmış olan genel kurulda çıkarılma konusunun karara bağlanması gerekecektir. KoopK m. 42/1'de *bütün ortakları temsil eden en yetkili organ* olarak tanımlanan “kooperatif genel kurulu”nun varlığından söz edilebilmesi için, Kanunda öngörülen prosedürler işletilerek usulüne uygun olarak yapılan çağrı neticesinde¹⁰³ (ilgili prosedür hakkında bkz. KoopK m. 43 vd.)

¹⁰² Bununla birlikte aynı sebep, bir başka ortağın şahsında geçmişte gerçekleşmiş olmasına rağmen, bu sebebe dayanarak o ortak hakkında bir çıkarılma kararı alınmamış ya da bu sebebi uzunca bir süre ihlale karşı sessiz kalınarak göz yumulmuş iken, bu sebepten ötürü, diğer ortağın çıkarılmasına karar verilmesi, eşitlik ilkesine ve özellikle dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edebilecektir (Bu hususta ayrıca bkz. GEIBEL, 2021, GenG, § 68, N. 7; FANDRICH, 2012, GenG, § 68, N. 7 ve N. 14).

Kanaatimizce böyle bir ihtimalde, çıkarılan ortak belki KoopK m. 16/3'e göre itiraz davası açtığında, (anasözleşmede öngörülen sebep şahsında gerçekleştiği için ve usulüne uygun olarak bir çıkarılma kararı alındığı için) alınan bu çıkarılma kararını iptal ettiremeye de, KoopK m. 53 kapsamında genel iptal davası açarak, alınan kararın özellikle eşitlik ilkesine ve dürüstlük kuralına aykırılık teşkil ettiğini ileri sürerek, kararı iptal ettirebilir. Bu yönde verilmiş bir karar için ayrıca bkz. Y. 11. HD., T. 01.05.1989, E. 5508, K. 2688 sayılı kararı (ERİŞ, 2001, s. 373).

¹⁰³ Usulüne uygun olarak yapılan çağrı, çağrının yetkili organ ya da kişiler eliyle yapılmasını gerektirdiği gibi, çağrının Kanunda ve anasözleşmede öngörülen usulde (Bkz. KoopK m. 45/2 ve m. 5/1, b.1, m. 6/1, b. 1 ile ayrıca bkz. KoopK m. 98'in atfı ile anonim şirketin çağrıya ilişkin hükümleri) yapılmasını ve çağrının tüm ortaklara yönelik olarak yapılmasını da gerekli kılar. Bu hususta ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. DERYAL, 1994, s. 227-228; DEMİR, 2006, s. 115-117.

ortaklar ya da yetkili temsilcileri vasıtasıyla bir araya gelen bir kurula ihtiyaç bulunmaktadır.

Çağrısız genel kurulun şartları oluşmadan (bkz. KoopK m. 47) ve usulüne uygun bir çağrı da yapılmadan ortakların bazılarının ya da büyük çoğunluğunun bir araya gelmesi halinde, oluşan topluluğun “genel kurul” olarak nitelendirilmesi mümkün olmadığı gibi, bu şekilde alınan kararların geçerliliğinden de söz edilemeyecektir. Böyle bir ihtimalde, alınan kararların “yok” hükmünde olduğunun kabulü gerekir¹⁰⁴.

Bununla birlikte, *ortak sayısı binden fazla* olan kooperatiflerin “*anasözleşmelerinde bu hususa dair bir kayda yer verilmiş olması koşuluyla*”, genel kurul olarak toplanmadan¹⁰⁵ ortakların KoopK m. 54/1, b. 1 çerçevesinde mektupla oy vermeleri ve bu şekilde genel kurulda alınması gereken kararların “*bir kısmının ya da hepsinin*” mektup yoluyla karara bağlanmasının sağlanabileceği hususu gözden kaçırılmamalıdır. Fakat konuyu çalışmamız çerçevesinde ele aldığımızda, ilgili hüküm gereğince genel kurulun alacağı kararlardan hepsinin değil de, *bir kısmının mektupla alınabileceği* anasözleşme ile kararlaştırılmış ve anasözleşmede sayılan bu kararlar arasında “*ortağın ortaklıktan çıkarılması kararı*” yer almıyor ise, ortakların genel kurulda toplanıp karar almadan mektup yoluyla çıkarılma hususunda oylarını kullanmaları da mümkün olmayacaktır.

KoopK m. 16/2’de de belirtildiği üzere, çıkarılma kararının genel kurul tarafından alınabilmesi için bu hususun yönetim kurulu tarafından toplantı gündemine alınması¹⁰⁶ ya da *yönetim kurulunun genel kurul toplantısı için çağrıya yanaşmaması veya zaten*

¹⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. MOROĞLU, Erdoğan, **Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü**, Güncellenmiş 9. Bası, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2020, s. 6 ve s. 77 vd.; KIRCA, İsmail / Şehirli Çelik, Feyzan Hayal / Manavgat, Çağlar, **Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2. Basım, Ankara, 2017, s. 4 vd..

¹⁰⁵ Aynı kararı, ortakların bir kısmının genel kurula katılarak bir kısmının ise, mektup yoluyla oy kullanarak alamayacakları yönünde bkz. TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, **2009**, s. 1034, N. 1926.

¹⁰⁶ Ortağın çıkarılması ile ilgili böylesine önemli bir konunun, gündemin “*dilek ve temenniler*” kısmında görüşülüp karara bağlanacak bir mevzu olmadığı ve ortağın savunmasını yapmaya, diğer ortakların da karar alacakları mevzu hususunda ayrıntılı olarak konuya vakıf olmalarını sağlayacak bir zaman bırakılması gerektiği hususunda verilmiş bir yargı kararı için ayrıca bkz. DERYAL, **1994**, s. 233, dn. 118’de zikredilen Yargıtay Ticaret Dairesi kararı.

yapılacak toplantının gündeminde bu konuya yer vermemesi ihtimalinde, KoopK m. 44 ve 46 çerçevesinde ilgili ortakların genel kurulu toplantıya çağırması veya gündeme madde eklenmesi yönünde usulünce bir talepte bulunması gerekir¹⁰⁷.

Genel kurulun “*çıkarma*” hususunda bir karar alabilmesi için, gerekli olan toplantı ve karar nisapları konusunda KoopK m. 16’da özel bir nisap öngörülmediği gibi, toplantı nisabı ve kararların nisaplarına dair düzenlemelerin yer aldığı KoopK m. 45/3, m. 51 ve 52’de de konuya ilişkin bir nisap belirlenmemiştir.

KoopK m. 45/3’de ayrıca, kooperatiflerin *genel kurul toplantı nisaplarının* anasözleşmede gösterileceği ifade edilerek bu hususta belirlemenin anasözleşme ile yapılacağına atıf yapılmakla yetinilmiştir¹⁰⁸. Bununla birlikte, “*yapı kooperatiflerinin*” genel kurul toplantılarında ortakların en az 1/4’ünün şahsen veya temsilen hazır bulunması şart koşulmuştur. Bu çerçevede, yapı kooperatifi dışındaki diğer kooperatiflerde, ortağın çıkarılması hususunun karara bağlanabilmesi için gerekli olan toplantı nisabının “*anasözleşmede öngörülen nisaba göre*” belirleneceği; ancak yapı kooperatiflerinde böyle bir karar alınacaksa, (*anasözleşme ile daha yüksek bir oran belirlenmediği sürece*) toplantı nisabının her hâlükârda ortakların veya temsilcilerinin en az 1/4’ünün katılımı ile sağlanabileceği gözden kaçırılmamalıdır.

Ortağın ortaklıktan çıkarılması hususunun geçerli bir biçimde alınmış sayılabilmesi için gerekli olan *karar nisabı* ise, KoopK m. 51/1 gereğince, anasözleşme

¹⁰⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. yukarıda “*L, C, I, a.*” başlığı altında anlatılan hususlar.

¹⁰⁸ Kanaatimizce, her ne kadar KoopK m. 4’de anasözleşmede öngörülmesi zorunlu olan hususlar arasında sayılmamış olsa da, bu durumu, Kanun’un diğer maddeleri gereğince, anasözleşmede yer alması gereken zorunlu bir unsur olarak değerlendirmek gerekir (Aynı yönde bkz. TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 2009, s. 1038, N. 1941). Dolayısıyla böyle bir ihtimalde, KoopK m. 98’in atfı ile TTK’nın anonim şirket genel kurul toplantı nisaplarının uygulanamayacağı, KoopK m. 45/3’ün açık lafzı karşısında, toplantı nisaplarının anasözleşmede gösterilmesi gerektiği, eğer gösterilmemişse, kooperatifin sicile tescil anında bu hususun sicil yetkilisi tarafından dikkate alınarak incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Zira KoopK m. 98, bu Kanun’da düzenleme olmayan hallerde anonim şirketlerin ilgili düzenlemelerine atıf yapmaktadır. Oysa KoopK m. 45/3’de konu açıkça düzenleme altına alınmıştır. Kaldı ki, anonim şirketlerde, toplantı nisapları (Bkz. TTK m. 418/1, m. 421) sermaye miktarı esas alınarak belirlenirken, bu hükümlerin, ortak sayısının esas alındığı kooperatiflere kıyasen uygulanması da bazı sorunları beraberinde getirecektir. Ayrıca bkz. TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 2009, s. 1037-1038, N. 1940. Aksi yönde bkz. DEMİR, 2006, s. 121.

ile ağırlaştırılmış başka bir nisap belirlenmediği sürece¹⁰⁹, usulüne uygun olarak toplanan genel kurulda, kullanılan oyların yarısından bir fazlası olacaktır. Bununla birlikte, KoopK m. 48'e göre, *her ortağın bir oy hakkı olduğu* ve genel kurulda kullanılan oyların *“tek” sayılardan oluştuğu bir ihtimalde, “yarıdan bir fazla”* ibaresinin bazı yanlış yorumlamalara sebebiyet verebilme ihtimali bulunduğundan, yapılacak bir değişiklik ile ifadenin *“kullanılan oyların çoğunluğu”* şeklinde kaleme alınmasında fayda bulunmaktadır¹¹⁰. Konu ile ilgili Yargıtay tarafından verilen bir kararda, somut olaydaki kooperatif genel kurulunda toplamda 71 oyun kullanılabileceği, yarısının 35,5 oy ettiği, bunun ise 36 oy olarak anlaşılması gerektiği ve *“yarıdan bir fazla”* ibaresine göre kararın alınabilmesi için 37 olumlu oya ihtiyaç duyulduğu yönünde hüküm kurulmuştur¹¹¹.

Kooperatiften çıkarılmak istenilen ortağın, çıkarma kararı kesinleşinceye kadar, ortaklık sıfatı devam edeceğinden (Bkz. KoopK m. 16/5), bu ana kadar gerçekleşen genel kurul toplantılarına ve özelinde de çıkarılma kararının görüşüleceği genel kurul toplantısına katılması engellenemez¹¹². Genel kurulun, tüm ortakların şirketle ilgili olarak

¹⁰⁹ KoopK m. 51/1'de *“Kanun veya anasözleşmede aykırı hüküm bulunmadıkça..”* şeklinde bir ifadeye yer verildiğinden, hükmün lafzen yorumlanması halinde, anasözleşmedeki aykırı hükmün *nisabi artıran ya da azaltan türden* olabileceği gibi bir izlenim oluşsa da, anasözleşme ile öngörülecek olan nisabın, Kanun'da öngörülen nisaptan daha düşük olmaması gerektiği, Kanun'da öngörülen nisabı ağırlaştıran türde başkaca bir nisabın anasözleşme ile hükme bağlanabileceği kanaatindeyiz. Ayrıca bkz. AYKAN, 2007, s. 77.

¹¹⁰ Hakeza benzer bir şekilde 6762 sayılı Kanun döneminde m. 330'da anonim şirket yönetim kurulunun toplantı nisabı olarak öngörülen *“...azaların en az yarısından bir fazlasının...”* ifadesinin uygulamada yarattığı karmaşa ve farklı yorumlar nedeniyle, ifade 6102 sayılı Kanunun 390'ıncı maddesine *“...yönetim kurulu üye tam sayısının çoğunluğu ile toplanır”* şeklinde alınmıştır. Bu hususta ayrıca bkz. TTK m. 390/1 hükmünün madde gerekçesinde yer alan açıklamalar ve konunun 6762 sayılı Kanun dönemindeki yorumu için bkz. TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 2009, s. 308-309, N. 529; YILDIZ, Şükrü, *“Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulunun Toplantı Yetersayısı ve Yargıtay Kararları”*, **Makalelerim**, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2018, s. 324 vd..

¹¹¹ Bkz. Y. 11. HD, T. 08.11.1984, E. 4787, K. 5358 sayılı kararı ÇEVİK, 2003, s. 509.

Yargıtay tarafından verilmiş olan bir başka kararda ise, *55 oyun bulunduğu bir genel kurul toplantısında, 6 çekimser, 17 ret ve 22 kabulden oluşan oylama sonucunun, çekimser oyların da olumsuz oy olarak kabulünün gerektiğinden hareketle (6 çekimser +17 ret) 23 olumsuz oya karşın 22 olumlu oy kullanıldığından kararın reddedildiği* sonucuna varılmıştır (Bkz. Y. 11. HD., T. 02.06.1983, E. 2305, K. 2870 sayılı kararı, ÇEVİK, 2003, s. 508).

¹¹² ERİŞ, 2001, s. 360; ÇEVİK, 2003, s. 167. Ayrıca bkz. AYKAN, 2007, s. 77; ERİŞ / ULUSOY, 1990, s. 151.

Çıkarılma kararı kesinleşinceye kadar ortağın ortaklık sıfatı devam edeceğinden ve karar henüz kesinleşmediğinden ortağın genel kurul toplantısına çağrılmamasının KoopK Ek Madde 2 gereğince yönetim kurulunun cezai sorumluluğunu gerektireceği yönünde verilmiş bir karar için bkz. Y. 4. CD.,

fikir ve düşüncelerini ileri sürebilecekleri en önemli mecra olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, kendisi ile ilgili alınan böylesi önemli bir karara karşı, ortağın toplantıya katılması engellenerek, genel kurulda diğer ortaklara karşı kendini müdafaa etme hakkının elinden alınması düşünülemez¹¹³. Bu çerçevede ayrıca hem toplantı hem de karar nisabında, çıkarılmak istenilen ortağın ve onun tarafından kullanılacak oyun da hesaba katılması gerekir. Zira oydan yoksunluk hallerinin düzenlendiği KoopK m. 50’de bu konuya dair bir yasaklama söz konusu değildir.

Alınan çıkarma kararı, gerekçeli olarak tutanağa geçirileceği gibi¹¹⁴, bu karar, ortaklar defterine de yazılacaktır (KoopK m. 16/3). Mevaz İsviçre hukukunda (OR Art 846) açıkça yer verilmemiş olan şekle dair bu düzenlemeler, bir nevi sürecin şeffaf yürütülebilmesi ve kötüye kullanılmasının önüne geçilebilmesi amacına da hizmet etmektedir. *Çıkarma kararının gerekçeli olması*, ortağın karara karşı mahkemeye itiraz yoluna başvurduğu ihtimallerde, mahkemece sürecin yerindeliliğinin ve hukuka uygunluğunun değerlendirilmesi bakımından da son derece önem arz ettiğinden, öğretide de haklı olarak savunulduğu üzere, çıkarılma kararının alınması bir geçerlilik koşulu olarak kabul edilmelidir¹¹⁵. Bu nedenle kararın gerekçeli olması, doğal olarak

T. 22.11.2006, E. 2005/11228, K. 2006/16704 sayılı kararı (Legalbank – E.T. 14.06.2022). Çıkarılma kararı kesinleşinceye kadar, ortaklık sıfatı devam eden ortağın, KoopK m. 53’e göre, genel kurulda alınan diğer kararlara iptal davası açma hakkının olduğu, ancak çıkarma kararı kesinleştikten sonra, artık dava açmada hukuki yararı olmayacağından, KoopK m. 53’e istinaden açılan genel nitelikteki iptal davasının reddinin gerektiği yönünde verilmiş bir başka karar için bkz. Y 23. HD., T. 15.12.2020, E. 2018/10, K.2020/4294 sayılı kararı (Legalbank – E.T. 14.06.2022).

¹¹³ Ayrıca bkz. DERYAL, **1994**, s. 232.

¹¹⁴ Kooperatiflerin genel kurullarında alınan kararlar, “*karar defterine*” kaydedilmek zorunda olduğundan, karar defterine çıkarılma kararının gerekçeli olarak yazılması ile “*tutanağa geçirilme*” şartının sağlanacağı ve ayrıca bir tutanak tutulmasına da gerek kalmayacağı hususunda ayrıca bkz. DERYAL, **1994**, s. 229; AYKAN, **2007**, s. 79. Bkz. ve karşı. ÇEVİK, **2003**, s. 168.

¹¹⁵ TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, **2009**, s. 1006-1007, N. 1838; HIRSCH, **1946**, s. 363; KARAYALÇIN, Yaşar, **Ticaret Hukuku – II, Şirketler Hukuku**, Sevinç Matbaası, İstanbul, 1973, s. 474; DERYAL, **1994**, s. 229-230; DEMİR, **2006**, s. 133; ARPACI, **1995**, s. 86; AYKAN, **2007**, s. 85; OLGAC / RUHİ, **2015**, s. 40-41; Ayrıca bkz. GEIBEL, **2021**, GenG, § 68, N. 9; SCHWARTZ, **2012**, Basler Kommentar, Art. 846, s. 1940, N. 5; ENGLER, **2016**, OR Kommentar, Art. 846, s. 2222, N. 6; COURVOISIER, **2016**, OR Art. 846, s. 279, N. 5.

Aksi yönde bkz. ŞİMŞEK, **1981**, s. 78-79; ERİŞ / ULUSOY, **1990** s. 148; KURT, **1992**, s. 520. Yazarlar özetle, *çıkartılma kararı gerekçesiz ise, ortağın kooperatife başvurarak çıkartılma gerekçesini öğrenebileceği, karara itiraz ederek iptal davası açtığına da mahkeme aracılığıyla kooperatiften çıkartılma kararının gerekçesine ulaşılacağı gerekçesi ile çıkartılma kararının ortağa gerekçesiz*

anasözleşmede öngörülen çıkarılma sebeplerinden hangisinin/hangilerinin çıkarılan ortağın şahsında gerçekleştiğinin somut olarak ortaya konulmasını gerektirir.

6102 sayılı TTK çerçevesinde tüzel kişi tacir olarak kabul edilen kooperatifler, yine bu Kanun çerçevesinde tüzel kişi tacirlerin tutmakla yükümlü olduğu ticari defterleri tutmak zorundadır (Ayrıca bkz. KoopK m. 89/1). Bu defterlerden biri de, TTK m. 64/4’te “*pay defteri*” olarak nitelendirilmekle birlikte kooperatif şirketler bakımından, KoopK m. 16/3’de bahsi geçen “*ortaklar defteri*” olarak anlaşılması gereken defterdir¹¹⁶. Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ m. 9/1’e göre, “*Pay defteri;... kooperatiflerde şirket ortaklarının, kaydedildiği ciltli ve sayfaları müteselsil sıra numaralı defterdir*” ve m. 9/7’ye göre “**Kooperatiflerde pay defterine; ortakların ad ve soyadları, iş ve konut adresleri, ortaklığa giriş-çıkış tarihleri ve çıkarılma sebepleri, taahhüt ettikleri sermaye payları ile bu paylara karşılık yapılan tahsilat ve iadeler, ortaklığa kabul ve çıkışları ile ilgili yönetim kurullarının kararı, tarih ve numaraları kaydedilir.**”

Yapılacak olan genel kurul toplantısında ayrıca KoopK m. 87 gereğince, ilgili Bakanlık temsilcisi de bulunmalı ve toplantı tutanakları ile toplantıya katılanların listesi, temsilci tarafından imzalanmalıdır¹¹⁷.

olarak tebliğ edilmesi nedeniyle bu kararın geçersiz olduğu sonucuna ulaşılmaması gerektiği görüşünü savunmaktadır.

¹¹⁶ KoopK m. 89 hükmü gereğince, kooperatifler tutmak zorunda oldukları defterler bakımından 6102 sayılı TTK hükümlerine ve VUK’na tâbidir. Kooperatiflerin 6102 sayılı TTK sonrası tutmak zorunda oldukları defterler hususunda Ticaret Bakanlığı’nca hazırlanan rehber kapsamında ayrıca bkz. “*Kooperatifler Açısından 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun Getirdiği Yenilikler*”, Mayıs 2014, s. 5 vd. (<https://ticaret.gov.tr/data/5d4c0f2813b876180c773fc3/6102kanunkitab1%C4%B1.pdf> E.T. – 15.06.2022).

[28 Kasım 1973 tarihli ve 14726 sayılı R.G. ile kabul edilen “*Kooperatifler, Kooperatif Birlikleri, Kooperatif Merkez Birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Muhasebe Yönetmeliği*” ise, 27 Nisan 2018 tarihli ve 30404 sayılı R.G. ile yürürlükten kaldırılmıştır].

¹¹⁷ Aksi durumda alınan kararların “*yok*” hükmünde olacağı hususunda ayrıntılı açıklamalar için ayrıca bkz. MOROĞLU, 2020, s. 126.

Bununla birlikte, 7339 sayılı Kanun ile değişik KoopK m. 87’ye göre, toplantıdan en az on beş gün önce ilgili Bakanlıktan temsilci tayinine ilişkin talepte bulunulmasına ve usulüne uygun olarak yapılan davete rağmen temsilcinin katılmaması halinde, toplantının ilan edilen saatten bir saat sonra başlayabileceği açıklığı kavuşturulmuştur (KoopK m. 87/2, c. son). Böyle bir ihtimalde, artık Bakanlık Temsilcisinin toplantıya katılmadığı ve ilgili tutanakları imzalamadığından bahisle alınan kararların “*yok*” hükmünde olduğunun ileri sürülebilmesi de mümkün olmayacak; bir diğer ifade ile usulüne uygun talep ve davet işlemlerine rağmen, temsilcisinin genel kurula katılmamış olması, yalnızca bu sebepten ötürü, alınan kararları hukuken sakatlamayacaktır. Ayrıca 7339 sayılı Kanun ile KoopK m. 87’de yapılan değişiklikle birlikte, çağrıya rağmen temsilcinin gelmemesi halinde, artık “*bu durumun*

Tüm bu işlemlerin haricinde ayrıca, ortak aleyhine genel kurulda alınan çıkarma kararının onaylı bir örneğinin¹¹⁸, çıkarılan ortağa tebliğ edilmek amacıyla, kararın alınmasından itibaren on gün içinde notere tevdi edilmesi de gerekmektedir¹¹⁹ (KoopK m. 16/3, c. 2). Bu ifade bakımından birkaç hususun üzerinde ayrıca durulmasında fayda bulunmaktadır.

Her şeyden önce, acaba çıkarılan ortak, zaten genel kurul toplantısına katılmış ve bu karardan haberdar olmuş ise, bu durumda yine de, genel kurulda alınan kararın onaylı bir örneğinin kendisine noter aracılığıyla tebliğ edilmesi yolu izlenmeli midir? Esasında böyle bir ihtimalde, bir an için ortağın zaten karara vakıf olması nedeniyle noterden tebliğ işlemine gerek olmayacağı düşünülebilirse de, hükümde, çıkarılan ortağın, mahkemeye başvurma hakkı “*kararın tebliğinden*” itibaren hesaplanmaya başlayacak olan “*üç aylık hak düşürücü süre*”ye bağlandığından, kanaatimizce, genel kurula katılmış olsa dahi, bu

mahalli idare amirine bildirilmesine gerek olmaksızın”, toplantının ilan edilen saatten bir saat sonra başlatılabilmesi mümkün hale getirilmiş; mahalli idare amirine bildirim yükümlülüğünden vazgeçilerek, sürecin nispeten hızlandırılması sağlanmıştır. Bu hususta ayrıca bkz. NARBAY / AL KILIÇ, 2022, s. 53-55.

¹¹⁸ Burada kastedilen, noter onaylı bir karar olmayıp; alınan genel kurul kararının içeriğinin, kooperatif yetkili kişilerince teyit edildiği, onaylandığı bir belge olmalıdır (AYKAN, 2007, s. 80). Ayrıca Yargıtay vermiş olduğu bir kararında, “*onaylı örneği*” ibaresinin dar yorumlanmaması gerektiği; genel kurulda alınan çıkarma kararının, gerekçesi ve tarihini de içeren bir yazının noter aracılığıyla ortağa tebliği halinde, KoopK m. 16/3, c.2’de öngörülen ortağa tebliğ şartının gerçekleşmiş olacağı sonucuna ulaşmıştır (Bkz. Y. 11. HD., T. 02.06.1992, E. 1516, K. 7345 sayılı kararı, ERİŞ, 2001, s. 385).

¹¹⁹ Gerekli tüm araştırmalara rağmen ortağın kayıtlı adresine ulaşılamaması durumunda, çıkarılma kararının ortağa tebliği, Tebligat Kanunu çerçevesinde ilan tebligat suretiyle gerçekleştirilecektir (Bkz. Tebligat Kanunu m. 28). Bu durumda ise, ilan tebligat yapılabilmesi için, kararın notere tevdi edilmesi, ilan tebligatın noter aracılığıyla yapılması gerekir (OLGAÇ / RUHİ, 2015, s. 42-43; AYKAN, 2007, s. 83). Ancak gerekli araştırma yapılmadan bu yolun izlenmesi, yapılan tebligatın usulsüz olmasına yol açacaktır. Ayrıca bkz. FANDRICH, 2012, GenG, § 68, N. 25.

Yargıtay tarafından verilen bir kararda özetle, “*...Tebligat Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'in 30. maddesinde ise; "Adres kayıt sistemindeki yerleşim yeri adresine meşruhat verilerek çıkarılan tebligatlar hariç olmak üzere, muhatap veya muhatap adına tebliğ yapılabilecek olanlardan hiçbiri gösterilen adreste sürekli olarak bulunmazsa, tebliğ memurunun, adreste bulunmama sebebini bilmesi muhtemel komşu, yönetici, kapıcı, muhtar, ihtiyar heyeti veya meclisi üyeleri, kolluk amir ve memurlarından araştırarak beyanlarını tebliğ mazbatasına yazıp imzalatması, imzadan çekilmeleri halinde bu durumu yazarak imzalaması gerekir."* hükmüne yer verilmiştir. Davacı ortağa dava konusu ihraç kararı tebliğ mazbatasında, muhatabın adreste bulunmama sebebini sorulduğu komşu ...'ın imzası ya da imzadan kaçınıldığına dair bir beyan yer almadığından, Tebligat Kanunu'nun 21. ve Yönetmeliğin 30. maddeleri uyarınca yapılan tebligat usulsüzdür.” şeklinde hüküm kurulmuştur (Bkz. Y 23. HD, T. 19.11.2019, E. 2016/7718, K. 2019/4803 sayılı kararı – Legalbank – E.T. 13.06.2022).

sürenin işlemeye başlayabilmesi için, yine de kararın kendisine ayrıca tebliği lazım gelir¹²⁰.

Üzerinde durulması gereken diğer bir mesele ise, çıkarma kararının ortağa “*noter vasıtasıyla*” tebliğ edilmesinin bir geçerlilik şartı mı yoksa bir ispat şartı mı olduğu hususudur. Kanaatimizce hükümde “*noter vasıtasıyla*” öngörülen bu şekil şartının, “*geçerlilik şartı*” olduğunun kabulü gerekir¹²¹ (Ayrıca bkz. TBK m. 12/2¹²²). Zira KoopK m. 16/3, c. 2’de yer verilen ve açıkça yalnızca “*notere*” tevdiiden söz edilen ibare, *ispatlanması şartıyla diğer şekillerde de yapılabilir* anlamını çıkarmamıza engel olacak türdendir. Kaldı ki, kanun koyucunun gerçek muradının bu olması ihtimal dâhilinde ise, bunun hiçbir tereddüte mahal bırakmayacak şekilde açıkça hükme yansıtılması kanun yapma tekniğine daha uygun olacak ve tüm bu tartışmaları nihayete erdirecektir.

Üçüncü olarak, KoopK m. 16/3, c. 2’de söz edilen “*on günlük süre*” notere kararın onaylı örneğinin sunulması için midir yoksa noter tarafından tebliğ işlemi de aynı on günlük süre içerisinde mi yapılmalıdır? Kanaatimizce buradaki on günlük süre, yalnızca kararın onaylı örneğinin notere sunulması bakımından getirilmiştir¹²³. Noterce kararın çıkarılan ortağa tebliğinin de mutlaka aynı süre içerisinde yapılması gerektiği sonucuna hükmün lafzından ulaşılamamaktadır. Bununla birlikte, on günlük süre içinde notere

¹²⁰ Ayrıca bkz. DERYAL, **1994**, s. 236; ÇEVİK, **2003**, s. 168; TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, **2009**, s. 1009, N. 1843; OLGAÇ / RUHİ, **2015**, s. 40. Bu yönde verilmiş bir karar için bkz. Y. 11. HD., T. 21.11.1994, E. 4889, K. 8837 sayılı kararı (Kararda özetle, *hiçbir tebliğ işlemi yapılmadığı halde, ortağın çıkarma kararını haricen öğrenmesi, dava açma süresini ortak aleyhine etkilemez* sonucuna varılmıştır. ERİŞ, **1998**, s. 529-530).

¹²¹ Aynı yönde bkz. TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, **2009**, s. 1007, N. 1838; ÇEVİK, **2003**, s. 168; AYKAN, **2007**, s. 83; KARAYALÇIN, **1973**, s. 474. Aksi yönde KURT, **1992**, s. 520; ARPACI, **1995**, s. 87; DEMİR, **2006**, s. 142; OLGAÇ / RUHİ, **2015**, s. 42 [*Yazarlar, kararın tebliğinin noter aracılığıyla yapılmasının kooperatif açısından ispat kolaylığı sağlayacağı, ancak ispat edilmesi koşuluyla ortağa diğer şekillerde (örneğin iadeli taahhütlü mektupla) yapılan tebliğin de geçerli olduğu bu hususta ispat edememe ve dolayısıyla üç aylık sürenin işlemeye başlamaması riskinin kooperatifte olduğu görüşündedir*]; FRANKO, **1994**, s. 284-285; ŞİMŞEK, **1981**, s. 79; ÜSTÜN / AYDIN, **2021**, s. 119.

Yargıtay kararlarında ise, kararın ortağa tebliğ edilmesinin şart olduğu ancak bunun noter aracılığıyla yapılmasının bir ispat şartı olduğu yönünde hükümler kurulduğu görülmektedir. Bu yönde bkz. Y. 11. HD., T. 16.12.1976, E. 5456, K. 5467 sayılı kararı (ERİŞ, **2001**, s. 366).

¹²² İlgili hükme göre, “*Kanunda sözleşmeler için öngörülen şekil, kural olarak geçerlilik şeklidir. Öngörülen şekle uyulmaksızın kurulan sözleşmeler hüküm doğurmaz.*”.

¹²³ Aynı yönde bkz. DERYAL, **1994**, s. 234; OLGAÇ / RUHİ, **2015**, s. 41; FRANKO, **1994**, s. 283. Aksi yönde bkz. TEKİNALP, **1972**, s. 155-156.

karar tevdi edildiği halde, noterin haklı bir sebep yokken, ortağa tebliğde gecikmeye neden olması elbette şartları varsa noterin sorumluluğuna sebebiyet verebilecektir. Ayrıca on günlük süre geçmiş olmasına rağmen kararın notere tebliğ edilmemesi de bir hak kaybına yol açmamalıdır¹²⁴. Zira ortağın itiraz hakkına ilişkin üç aylık süre, kararın kendisine noter aracılığıyla tebliğinden itibaren işlemeye başlayacaktır. Görüldüğü üzere on günlük sürenin geciktirilmesinin olası olumsuz neticelerine, çıkarılan ortak değil, şirket katlanacaktır. Notere tevdiinin geciktirilmesi, özellikle kooperatif şirket bakımından bir zarara yol açarsa, bu durum tevdiyi geciktiren yönetim kurulunun sorumluluğunu doğurabilecektir.

b. Yönetim kurulu tarafından alınan çıkarma kararında izlenmesi gereken prosedür

Anasözleşmede, *çkarılan ortağın genel kurula başvuru hakkının saklı tutulması kaydıyla*, ortağın çıkarılması hususunda yönetim kurulu da yetkilendirilmiş ise, çıkarma kararı genel kurul tarafından alınabileceği gibi, yönetim kurulu tarafından da alınabilir (KoopK m. 16/2). Yönetim kurulunun bu hususta yetkilendirilmesi, özellikle, genel kurula nazaran daha hızlı olarak toplanabilmesi ve toplantılarında gündeme bağlılık ilkesinin geçerli olmaması bakımından kooperatif şirketler için bir avantajdır¹²⁵.

Yönetim kurulu tarafından ortağın ortaklıktan çıkarılması yönünde bir kararın alınabilmesi için, *kurul organ olarak*¹²⁶ usulüne uygun bir şekilde toplanıp karar alınması yolu tercih edilebileceği gibi (Ayrıca bkz. KoopK m. 16/3); üyelerden hiçbirinin toplantı talebinde bulunmaması ihtimalinde, kurul üyelerinden birinin ortağın çıkarılmasına

¹²⁴ On günlük sürenin, geçerlilik koşulu olmadığı yönünde ayrıca bkz. TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 2009, s.1006, N. 1838; KARAYALÇIN, 1973, s. 474; ARPACI, 1995, s. 87; FRANKO, 1994, s. 283; ŞİMŞEK, 1981, s. 79; TÜNERİ, 2007, s. 123.

¹²⁵ Kooperatiflerde yönetim kurulunun toplanıp karar alması ile ilgili usul ve esaslar bakımından anonim şirket hükümleri uygulanacağından (KoopK m. 98) bu hususta ayrıca bkz. GÜRPINAR, Bünyamin, “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Toplantılarının Şekli ve Elektronik Toplantı Sistemi”, **Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2013, Cilt: 19, Sayı: 2, s. 1105 vd..

¹²⁶ Yönetim kurulu üyelerinin, şirket ortağı olmasının zorunluluğuna ilişkin düzenleme karşısında (Bkz. KoopK m. 55/1), yönetim kurulu başkanının ya da üyelerinden birinin şirket ortağı olmadığı bir ihtimalde yönetim kurulunun kanuna uygun bir şekilde oluşumundan da söz edilemeyecektir. Böyle bir ihtimalde, artık çıkarma kararının Kanunda öngörülen nisaplara uyularak alınıp alınmadığının değerlendirilmesine de gerek bulunmadığı yönündeki haklı görüş için bkz. FRANKO, 1994, s. 282.

yönelik karar şeklindeki önerisine, en az üye tam sayısının çoğunluğunun yazılı onay vermesi suretiyle de çıkarma kararı alınabilir. Ancak bu kararın geçerli olabilmesi için, önerinin tüm yönetim kurulu üyelerine de sunulmuş olması şarttır (KoopK m. 98'in atfı ile TTK m. 390/4). Bununla birlikte, her hâlükârda ortağın çıkarılması kararının yönetim kurulunun kurul olarak alması gereken bir karar olduğu ve bu yönde karar alınmasının, yönetim kurulu üyelerinden bir ya da birkaçına bırakılabilecek bir yetki olmadığı gözden kaçırılmamalıdır¹²⁷.

Kooperatiflerde yönetim kurulu, kooperatif ortağı olmak zorunda olan en az üç üyeden oluşur¹²⁸ (KoopK m. 55/1). Anasözleşme ile daha fazla sayıda yönetim kurulu üyesinin belirlenmesine bir engel de bulunmamaktadır. Yönetim kurulunun toplantı ve karar nisaplarına KoopK'da yer verilmediğinden, bu hususta anasözleşme ile ayrıca ağırlaştırıcı bir toplantı ve karar nisabı belirlenmedi ise, KoopK m. 98 gereğince TTK m. 390 hükmünde öngörülen anonim şirketin yönetim kurulu toplantı ve karar nisaplarının dikkate alınması gerekir¹²⁹. Bu çerçevede *toplantı nisabı*, anasözleşmede aksine ağırlaştırıcı bir nisap bulunmadığı sürece, yönetim kurulu üye tam sayısının çoğunluğu ile sağlanacakken; *çıkarma kararı da* toplantıda hazır bulunan üyelerin çoğunluğu ile alınabilecektir. Bu nisaplar, yönetim kurulu toplantılarının elektronik ortamda yapıldığı hallerde de geçerlidir (TTK m. 390/1). Yapılan toplantıda, üyelerin, temsilci aracılığıyla oy kullanması mümkün olmadığı gibi; birbirlerini temsilen de oy kullanamazlar (TTK m. 390/2). Oyların eşit çıkması halinde, çıkarma kararının görüşülmesi bir sonraki toplantıya

¹²⁷ Ayrıca bkz. yukarıda “*I., C., I., c.*” başlığı altında yapılan açıklamalar.

¹²⁸ Ayrıca, KoopK m. 55/1'de yönetim kurulu üyelerinin boşalması halinde yerlerine geçecek olan yedek üye seçimine de imkân verilmiş ve bu yedek üyelerin de ortak olma zorunluluğu aranmıştır. 7339 sayılı Kanun ile KoopK m. 55/3 ile 4'de yapılan değişiklik sonrasında, detayları 14 Ocak 2022 tarihli ve 31719 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan “*Kooperatifçilik Eğitimi Yönetmeliği*”nde düzenlenen bazı kooperatifler bakımından yönetim kurulunun gerçek kişi üyeleri ile tüzel kişi üyelerini temsil eden gerçek kişi temsilcileri ve bu üyelerin yedeklerinin ayrıca “*kooperatifçilik eğitimi*” almaları da gerekmektedir. Bu hususta ayrıca bkz. NARBAY / AL KILIÇ, 2022, s. 26-29.

¹²⁹ 6102 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi ile birlikte, 6762 sayılı Kanun m. 330 var olan nisaplara yönelik tartışma da sona ermiştir. Nitekim eTTK m. 330'da yer alan “*azaların en az yarısından bir fazlasının hazır olması*” şartı nedeniyle, hükmün tek sayılardan oluşan yönetim kurullarında nasıl yorumlanması gerektiği tartışmalara yol açmakta ve mahkeme kararlarında bu ifadenin, üç kişilik yönetim kurulunda toplantı nisabının da üç olacağı şeklinde anlaşılması gerektiğine yer verilmekteydi. Bu hususta bkz. TTK m. 390 hükmünün madde gerekçesi. 6762 sayılı Kanun döneminde konunun ele alındığı kooperatiflerle ilgili eserler bakımından bkz. DEMİR, 2006, s. 128; DERYAL, 1994, s. 227.

bırakılır ve yapılan bu ikinci toplantıda da oylar eşit çıkarsa, ortağın kooperatiften çıkarılmasına yönelik öneri reddedilmiş sayılır (TTK m. 390/3).

KoopK m. 55/1'de de açıkça vurgulandığı üzere, kooperatif yönetim kurulu üyelerinin kooperatif ortağı olması zorunlu olduğundan, eğer yönetim kurulu tarafından alınacak çıkarma kararı, aynı zamanda yönetim kurulu üyesi olan ortağa ya da onun belirli dereceye kadar yakınlarına ilişkin ise, bu üyenin müzakerelere katılmaması gerekir (KoopK m. 98'in atfı ile TTK m. 393). Öğretide her ne kadar, yönetim kurulunun, çıkarma kararı almadan önce, çıkarılması düşünülen ortağı, yönetim kurulu toplantısına çağırarak kendisini savunmasına imkân vermesi gerektiği savunulsa da¹³⁰, kanaatimizce, çıkarılması düşünülen ortağın aynı zamanda yönetim kurulu üyesi olan ortak olması durumunda, onun çıkarma kararının alınacağı toplantıya katılma isteği, müzakerelere katılma yasağı engeline takılacaktır. Kaldı ki yönetim kurulunun karar alabilmesi için, ortağın mutlaka çağrılarak bir savunma yapmasının beklenilmesi Kanun'da öngörölmüş bir yükümlülük de değildir. Zira yönetim kurulunun bu kararı ile çıkarma işlemi tamamlanmamaktadır. Yönetim kuruluna çıkarma konusunda anasözleşme ile bir yetki verilebilmesi için, ortağın genel kurula başvurma hakkının saklı tutulmuş olması şarttır (KoopK m. 16/2). Kanaatimizce bu karara karşı genel kurula başvurarak itiraz ya da mahkemeye başvurma hakkı bulunan ortağın, mutlaka yönetim kurulunda çıkarma kararı alınmadan önce kendisini savunmasına imkân verilmesi gerekmediği gibi, bunun yapılmamış olması da alınan kararın geçersizliğine yol açmaz. Ancak müzakerelere katılma yasağı olan yönetim kurulu üyesi sıfatını haiz ortağı bir kenara bırakmak gerekirse, kooperatif şirketten çıkarılmak istenen diğer ortakların yönetim kuruluna çağrılarak dinlenmesi ve sonrasında karar alınması da bir yöntem olarak tercih edilebilir.

Yönetim kurulu tarafından alınan çıkarma kararı, (*ortağın anasözleşmede yer alan hangi sebebin ne şekilde gerçekleşmesi üzerine çıkarıldığına dair somut bilgilere de yer verilmesi suretiyle*) gerekçeli bir biçimde tutanağa geçirilerek imzalanır¹³¹ ve aynı

¹³⁰ Bu yönde bkz. DERYAL, 1994, s. 232.

¹³¹ Yönetim kurulu toplantılarında tutanak tutulmayıp, kararlar doğrudan yönetim kurulu karar defterine kaydediliyorsa, ayrıca tutanak düzenlenmesine gerek olmadığı, çıkarma kararının sadece yönetim kurulu karar defterine kaydedilmesinin yeterli olacağı hususunda ayrıca bkz. ÇEVİK, 2003, s. 168; ERİŞ, 2001, s. 359.

zamanda yönetim kurulu karar defterine de kaydedilir (Ayrıca bkz. TTK m. 390/4 ve 5). Bunun yanı sıra çıkarma kararının gerekçeli olarak (*yönetim kurulu karar tarihi ve numarası gibi bilgileri de içerir şekilde*) ortaklar defterine de yazılması gerekir (KoopK m. 16/3).

Yönetim kurulu tarafından ortağın çıkarılması yönünde bir karar alınmışsa, bu kararın da tıpkı genel kurulda alınan çıkarma kararında olduğu gibi, ortağa noter vasıtasıyla tebliğ edilmesi gerekir (KoopK m. 16/3). Genel kurulda alınan kararda, çıkarılan ortak toplantıda bulunsa dahi, bu kararın yine de noter vasıtasıyla ortağa tebliği gerektiğine dair yukarıda yer verdiğimiz açıklamalar¹³², yönetim kurulu toplantılarına katılabilecek olanlara ilişkin kanuni düzenlemeler de dikkate alındığında, burada evleviyetle geçerlidir. Yönetim kurulu tarafından alınan karar, ortağa tebliğ edilmesi amacıyla, on gün içinde notere tevdi edilecektir. On günlük süre, hak düşürücü değil, düzenleyici nitelik arz etmektedir. Kanaatimizce, tebliğin noter vasıtasıyla yapılması bir geçerlilik şartı olarak nitelendirilmelidir¹³³.

II. ÇIKARILMA KARARINA KARŞI ORTAĞIN BAŞVURABİLECEĞİ HUKUKİ İMKÂNLAR

Çıkarma kararının genel kurul ya da yönetim kurulu tarafından alınması, alınan kararın mutlak anlamda yerinde ve usulüne uygun bir karar olduğunu ortaya koymaz. Zira bu kararın alınması ve ortağa tebliği aşamasında şekle dair eksiklikler söz konusu olabileceği gibi, özellikle anasözleşmede öngörülen sebep ortağın şahsında gerçekleşmemiş olmasına rağmen bu karar alınmış da olabilir. Bu gibi sebeplerden ötürü, çıkarılan ortağın alınan çıkarma kararına karşı itiraz hakkı KoopK m. 16'da düzenlenmek suretiyle, esasında taraflar arasında bir denge sağlanmak istenmiş; çıkarma kararının yapılan itiraz üzerine mahkeme eliyle denetlenmesine imkân verilmesi suretiyle

¹³² Bkz. "I, C, 2, a" başlığı altında yer alan açıklamalar.

¹³³ Genel kurulda çıkarılma kararının alınmasının ardından ortağa tebliğ edilmesi hususunda öğretide ileri sürülen tartışmalar ve Yargıtay kararlarına tekrara düşülmemesi adına ayrıca bu başlık altında yer verilmemiş olmakla birlikte, söz konusu tartışmalar ve kanaatimiz, yönetim kurulunca alınan çıkarma kararı bakımından da geçerlidir. Bu hususta detaylar için bkz. "I, C, 2, a" başlığı altında yer alan açıklamalar.

uyuşmazlığın taraflardan bağımsız bir makam tarafından ele alınıp neticelendirilmesi amaçlanmıştır¹³⁴.

KoopK m. 16/3 ilâ 5'te yer alan ifadelerden de açıkça anlaşılacağı üzere çıkarılma kararı, yönetim kurulu ya da genel kurul tarafından bu yönde bir karar alındığı anda kendiliğinden, derhal hüküm ve sonuçlarını doğurmaz. Kararın kesinleşmesi için, ya ortağın çıkarılma kararının kendisine noter aracılığıyla tebliğinden itibaren üç aylık süre içerisinde itiraz hakkını kullanmamış olması ya da itiraz etmişse, yargılama sürecinin kendi aleyhine olacak şekilde kurulan bir hükümle tamamlanmış olması gerekir. Ortağın verilen çıkarılma kararına karşı mahkemeye başvuru hakkını doğrudan ya da dolaylı olarak ortadan kaldıran anasözleşme hükümleri geçersiz olacaktır¹³⁵.

Bununla birlikte KoopK m. 16/3'te, çıkarılan ortak tarafından yürütülecek olan itiraz prosedüründe, kararın genel kurul tarafından mı yoksa yönetim kurulu tarafından mı alındığına göre farklılaşabilen bir usul izlenmektedir. Bu nedenle ortağın çıkarılma kararına karşı başvurabileceği hukuki imkânları, çıkarılma kararını alan organa göre ayrıma tâbi tutarak ele almakta fayda bulunmaktadır.

A. Genel Kurul Tarafından Alınan Çıkarılma Kararına Karşı Başvurulabilecek Hukuki İmkânlar

Çıkarılma kararının, *genel kurul tarafından alınması* üzerine ortağın bu karara karşı başvurabileceği hukuki imkânlar ele alınırken, hem KoopK m. 16/3, c. 3'te özel olarak düzenlenmiş olan ortağın mahkemeye müracaat imkânı üzerinde durulmalı hem de ortakların genel kurul kararlarına karşı açabilecekleri davalar bağlamında konu ele alınmalıdır.

¹³⁴ Oysa kooperatiflerin 1926 tarihli Ticaret Kanunu içerisinde düzenlendiği dönemde (*Bkz. 1926 tarihli ve 865 sayılı TK m. 480 vd.*), çıkarılan ortağın, çıkarılma kararına karşı mahkemeye itiraz hakkını haiz olup olmadığı Kanunda açıkça düzenlenmemiştir. Bununla birlikte, öğretide, genel kurul kararları aleyhine iptal davası açma konusunda anonim şirket hükümleri geçerli olacağından, çıkarılma kararına karşı ortağın iptal davası açabileceği kabul edilmekteydi (*Bkz. HIRSCH, 1946, s. 363-364*). Hakeza kooperatiflerin 6762 sayılı Kanun içerisinde yer aldığı zamanda da çıkarılma konusunun düzenlendiği hükümlerde (*Bkz. 1956 tarihli ve 6762 sayılı TTK m. 499 ilâ m. 501*) çıkarılan ortağın, bu karara karşı dava açıp açamayacağı, açacaksa buna dair süre ve usul hakkında açık bir düzenlemeye gidilmemiştir.

¹³⁵ TEKİNALP, 1972, s. 155.

KoopK m. 16/3, c. 3 gereğince, alınan çıkarma kararının onaylı bir örneğinin noter aracılığıyla çıkarılan ortağa tebliğinden itibaren üç aylık süre içerisinde, bu ortak mahkemeye müracaat ederek, anasözleşmede öngörülen çıkarma sebebinin gerçekleşmediği ya da çıkarma kararının alınmasında Kanunda öngörülen usule aykırı davranıldığı gerekçeleri ile *itiraz davası* açabilir. Bununla birlikte, genel kurulda alınan bu karar zaten “*yok hükmünde*” ya da “*butlana tâbi*” bir karar ise, bu ihtimalde alınan çıkarma kararının daha en baştan itibaren geçersiz olacağı ve bu durumun tespitinin her zaman istenebileceği gözden kaçırılmamalıdır. Bu çerçevede konu, genel kurul tarafından alınan kararın yokluğu ya da butlanının tespiti ile KoopK m. 16/3, c. 3 kapsamında açılacak itiraz davası bağlamında değerlendirilecektir.

1. Genel Kurul Tarafından Alınan Çıkarma Kararının Yokluğu ya da Butlanının Söz Konusu Olduğu Hallerde Yapılması Gerekenler

Diğer tüm genel kurul kararlarında olabileceği gibi, çıkarma kararının alındığı genel kurul kararı bakımından da, kararın yokluğu ya da butlanı ihtimali gündeme gelebilir. KoopK m. 16/3’te bu karara karşı ortağın yalnızca itiraz davası açma hakkından söz edilmesi, kararın yokluğunu ya da butlanını gerektiren bir sebep olsa dahi, bu kararın yine de geçerli bir karar olarak nitelendirileceği yorumunu yapabilmek için yeterli değildir. Bir diğer ifade ile hükümde bu ihtimallerin kanun koyucu tarafından dile getirilmemiş olması, olumsuz bir kanun boşluğu olarak değerlendirilemez¹³⁶.

Alınan genel kurul kararının oluşmasına imkân verecek kurucu unsurlarda bir eksiklik söz konusu ise, bu karar “*yokluk*” yaptırımına tâbi tutulacak; bu şekilde nitelendirilen bir genel kurul kararı, hiçbir hukuki sonuç doğurmayacaktır. Zira alınan karar başından itibaren hukuk dünyasında zaten meydana gelmemiştir¹³⁷. Bu bağlamda

¹³⁶ DERYAL, 1994, s. 245.

¹³⁷ Genel kurul kararlarının yokluğu ile ilgili olarak ayrıca bkz. MOROĞLU, 2020, s. 77 vd.; NOMER, Haluk N. *Kişi Birliklerinde Genel Kurul Kararlarının Geçersizliğine İlişkin Temel Esaslar*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 61 vd.; KIRCA / ŞEHİRALİ ÇELİK / MANAVGAT, 2017, s. 4 vd.; PULAŞLI, Hasan, *Şirketler Hukuku Şerhi, Cilt: II*, Tamamen Yenilenmiş ve Genişletilmiş 4. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 1028 vd.; AYHAN, Rıza / ÇAĞLAR, Hayrettin / ÖZDAMAR, Mehmet, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, Güncelleştirilmiş ve Gözden Geçirilmiş 3. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 288; BAHTİYAR, Mehmet, *Ortaklıklar Hukuku*, Güncellenmiş 16. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2022, s. 167-169.

usulüne uygun olarak “*genel kurul*” şeklinde toplanılmaksızın ya da kanunda öngörülen toplantı ve karar nisaplarına uygun bir karar alınmaksızın¹³⁸, ortağa genel kurul kararına istinaden çıkarıldığı yönünde bir karar tebliğ edilmişse, bu karar en baştan itibaren geçerli olmayacağından, ortağın çıkarılma kararına itiraz davası açmasına da gerek kalmayacaktır¹³⁹. Zira ortağın KoopK m. 16/3, c. 3 kapsamında bir itiraz davası açabilmesi için her şeyden önce, *genel kurul kararı niteliğini taşıyan ve kurucu unsurları tam olan bir kararın varlığı* gerekmektedir.

Usulüne uygun bir çağrı olmadan ya da (*bir önceki toplantıda divan başkanı olarak seçilen kişinin yaptığı çağrıda olduğu gibi*) yetkisiz kişiler eliyle¹⁴⁰ yapılan çağrı üzerine ve çağrısız genel kurulun şartları da sağlanmadan pay sahiplerinin bir ya da birkaçının toplanarak bu kararı almaları halinde, ortada bir genel kurul kararından söz edilemeyeceği gibi¹⁴¹, yine toplantıya katılan¹⁴² Bakanlık temsilcisi tarafından çıkarılma

¹³⁸ Nitekim kooperatifler bakımından, verilmiş olan bir kararda da Yüksek Mahkeme özetle, “... 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 45/2. maddesi, "Genel kurul sözleşmede gösterilen şekil ve surette toplantıya çağrılır. Toplantı nisabı sözleşmede gösterilir. Ancak yapı kooperatiflerinin genel kurul toplantısında ortakların en az 1/4' ünün şahsen veya temsilen hazır bulunmaları şarttır." hükmünü; aynı Kanun'un 51/1. maddesi ise "Kanun veya ana sözleşmede aykırı hüküm bulunmadıkça, genel kurul kararlarında ve seçimlerde oyların yarısından bir fazlasına itibar olunur" hükmünü; ana sözleşmenin 62. maddesinin 1. cümlesi "Kararlar hazır bulunan ortakların çoğunluğu ile alınır." hükmünü içermektedir. **Anılan hükümler emredici nitelikte olup, bu hükümlere aykırılık teşkil eden genel kurul kararları, yok hükmündedir ve baştan beri hüküm ifade etmezler.** Somut olayda 16.03.2016 tarihli genel kurul 83 ortak ile toplanmış, genel kurulun 15. maddesindeki **davacının ihracına yönelik karar 30 kabul oyuyla kabul edilmiştir. Söz konusu karar salt çoğunluk ile alınmadığından yok hükmündedir. Bu durumda mahkemece genel kurulun 15. maddesinin yok hükmünde olduğunun tespitine karar verilmesi gerekirken iptaline karar verilmesi doğru görülmemiş, kararın bu nedenle bozulması gerekmiş ise de yapılan bu yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılamayı gerektirmediğinden HMK'nın 370/2. maddesi uyarınca, ilk derece mahkemesi hükmünün aşağıda yazılı olduğu şekilde düzeltilerek onanmasına karar vermek gerekmiştir.**” şeklinde hüküm kurmuştur (Bkz. Y. 15. HD., T. 19.04.2021, E. 2021/659, K. 2021/1758 sayılı kararı – Legalbank – E.T. 12.06.2022). Benzer yönde bir başka karar için bkz. YHGK, T. 23.11.2011, E. 2011/14-556, S. 2011/689 sayılı kararı (Lexpera – E.T. 12.06.2022).

KIRCA / ŞEHRİALİ ÇELİK / MANAVGAT, 2017, s. 10. Ayrıca bkz. ve karşı. KAYAR, İsmail, “AO ve Kooperatiflerde Genel Kurul Toplantı ve Karar Yetersayılarına Uyulmamasının Sonuçları ve İptal Kararının Etkileri”, **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2008, Cilt: III, Sayı: 2, s. 254 vd..

¹³⁹ Ayrıca bkz. ADIGÜZEL / DEMİRDELEN, 2019, s. 224-225.

¹⁴⁰ MOROĞLU, 2020, s. 85-86, ayrıca bkz. dn. 140; KIRCA / ŞEHRİALİ ÇELİK / MANAVGAT, 2017, s. 7-9.

¹⁴¹ ADIGÜZEL / DEMİRDELEN, 2019, s. 221-222.

¹⁴² 7339 sayılı Kanun ile değişik KoopK m. 87/2 gereğince, usulüne uygun olarak müracaat yapıldığı halde, Bakanlık temsilcisi toplantıya katılmaz ise, ilan edilen saatten bir saat sonra toplantıya başlanır ve bu prosedür işletilmesine rağmen temsilcinin toplantıya katılmaması, alınan kararların sakatlığına yol

kararının imzalanmaması ihtimalinde de, alınan karar en baştan itibaren yok hükmünde olacaktır¹⁴³. Bu ihtimalde, işlem en baştan itibaren geçersiz olduğundan, ortak tarafından açılacak dava, çıkarılma kararına itiraz davası değil, olsa olsa yokluğun tespiti yönünde bir dava olacaktır. Ortağın yanlış değerlendirmeden ötürü çıkarılma kararına karşı itiraz davası adıyla bir dava açtığı varsayımında dahi, yokluk herkes tarafından ileri sürülebilen ve hâkim tarafından da re'sen dikkate alınması gereken bir yaptırım olduğundan, alınan karar yok hükmünde ise, hâkimin bunun tespiti yönünde bir hüküm vermesi gerekir¹⁴⁴.

Kurucu unsurları eksiksiz olan karar, şeklen geçerli olmakla birlikte, kanunun emredici hükümlerine aykırılık teşkil ediyorsa ve hukuka aykırılık, uyuşmazlığı yaşayanların şahsi menfaatlerinden ziyade kamu düzenine ilişkin bir aykırılık niteliğindeyse, bu ihtimalde, alınan kararın batıl ve dolayısıyla baştan itibaren geçersiz olduğu sonucuna varılacaktır (Bu hususta bkz. TBK m. 27, KoopK m. 98'in atfı ile 447¹⁴⁵). Bu ihtimalde de açılacak davanın adı, çıkarılma kararına itiraz davası değil, hükümsüzlüğün tespiti davası olacaktır¹⁴⁶.

Örneğin, genel kurul tarafından çıkarılma kararı alınabilmesi için, her şeyden önce çıkarılma sebebinin anasözleşme ile öngörülmüş olması ve bu sebebin de çıkarılan ortağın şahsında gerçekleşmiş olması gerekir (KoopK m. 16/1, c. 1). Usulüne uygun bir şekilde toplanan bir genel kurul ve bu kurulda Kanun'da ya da anasözleşmedeki nisaplarla alınmış bir karar olsa, hatta bu karar Bakanlık temsilcisi tarafından imzalanmış olsa dahi,

açmaz. Bununla birlikte söz konusu prosedür işletilmeden alınan kararların ise, geçersizliğe (yokluk yaptırımına) yol açacağı unutulmamalıdır. Aynı yönde bkz. ADIGÜZEL / DEMİRDELEN, **2019**, s. 221.

¹⁴³ Ayrıca bkz. DERYAL, **1994**, s. 246-247; KIRCA / ŞEHRİALİ ÇELİK / MANAVGAT, **2017**, s. 10; PULAŞLI, **2022**, s. 1029.

¹⁴⁴ PULAŞLI, **2022**, s. 1030, Yargıtay içtihatlarındaki durum hakkında ayrıca bkz. age, s. 1030-1032.

¹⁴⁵ KoopK m. 98'in atfı ile kooperatifler bakımından da uygulama alanı bulacak TTK m. 447 hükmünün kooperatif genel kurul kararları bakımından değerlendirilmesi hususunda ayrıntılar için bkz. ADIGÜZEL / DEMİRDELEN, **2019**, s. 230-236.

Uygulamadan verilen örnekler üzerinden kooperatif genel kurul kararlarının hükümsüzlüğünü (yokluğunu, butlanını ya da iptalini) gerektiren haller hususunda ayrıca bkz. ACAR, Bülent Hayri / DEDEAĞAÇ, Ender “*Örnek Dava Uygulamalarıyla Kooperatif Genel Kurul Kararlarında Hükümsüzlük ve Sonuçları*”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2015, Sayı: 1, s. 402 vd..

¹⁴⁶ DERYAL, **1994**, s. 249; PULAŞLI, **2022**, s. 1049-1050. Karş. ÜSTÜN / AYDIN, **2021**, s. 119.

eğer çıkarma sebebi anasözleşmede düzenlenmeyen bir nedene dayanıyorsa, Kanun'un mutlak emredici şekilde düzenlemiş olduğu hükme bir aykırılık söz konusu olacaktır (KoopK m. 16/1, c. 2). Bu ihtimalde, ortada şeklen var olarak görülen bu karar, emredici hükme aykırılık nedeniyle batıl olacak ve baştan itibaren geçersiz kabul edilecektir¹⁴⁷. Bu karara karşı da ortağın açacağı davanın, çıkarmaya itiraz davası olarak nitelendirilmemesi gerekir. Ola ki ortak tarafından *çıkarma kararına itiraz* şeklinde bir dava açılmış olsa dahi, hâkim tarafların yapmış olduğu hukuki nitelendirme ile bağlı olmadığından (HMK 33), *genel kurulca verilen kararın butlanı nedeniyle geçersizliğinin tespiti* yönünde bir hüküm kurulmalıdır.

2. Genel Kurul Tarafından Alınan Çıkarma Kararına Karşı Açılacak İtiraz Davası (Çıkarma Kararının İptali Davası) Kapsamında Yapılması Gerekenler

KoopK m. 16/3, c. 3 hükmü gereğince, çıkarma kararı genel kurul tarafından verilmişse, kararın onaylı örneğini tebliğ alan ortak, tebliğ tarihinden itibaren üç aylık süre içerisinde çıkarma kararına karşı "*itiraz davası*" açabilecektir¹⁴⁸. Görüldüğü üzere, genel kurul tarafından alınan karar derhal hüküm ve sonuçlarını doğurmamakta; kararın kesinleşmesi, hükümde öngörülen işlemlerin yapılması ya da sürenin geçirilmiş olması şartına bağlanmaktadır (KoopK m. 16/4).

Çıkarılma kararına istinaden açılacak olan davada husumet, (*kararın hangi organ tarafından alındığına bakılmaksızın*) kooperatif tüzel kişiliğine¹⁴⁹ yöneltilmelidir¹⁵⁰.

¹⁴⁷ KURT, 1992, s. 516; ADIGÜZEL / DEMİRDELEN, 2019, s. 255.

¹⁴⁸ Ortağın bu dava hakkından önceden vazgeçtiğine dair anasözleşmeye konulan hükümler geçersiz olduğu gibi, anasözleşme dışında ortağın dava açma hakkından peşinen vazgeçtiğine dair düştüğü diğer kayıtlar da geçersiz olacaktır (TRUNIGER, 2016, s. 1571, N. 5).

¹⁴⁹ Davanın yanlışlıkla şirket yönetim kurulu ya da münferit yönetim kurulu üyeleri aleyhine açıldığı ihtimalde ise, davanın reddinden önce, husumetin şirkete yönetilmesinin sağlanması yolunun izlenmesi gerektiği hususunda bkz. DEMİR, 2006, s. 155.

¹⁵⁰ Şirket terkin edilmişse, çıkarma kararına itiraz eden ortağın bu davayı açabilmesi için, kooperatifin ihya yoluyla yeniden canlandırılması ve sicile (ek tasfiye işlemleri kapsamında dava sonuçlanıncaya kadar) yeniden sicile tescili gerekir. Bu yönde verilmiş bir karar için Y. 11. HD., T. 15.03.1993, E. 555, K. 1765 sayılı kararı (ERİŞ, 1998, s. 470-471). Ayrıca bkz. KoopK m. 98'in atfı ile 6102 sayılı TTK m. 547 hükmü.

Dava ise, şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde açılmalıdır¹⁵¹ (HMK m. 14/2, KoopK m. 99 ve TTK m. 5).

KoopK m. 16/3’de, yönetim kurulu tarafından alınan çıkarma kararı bakımından, KoopK m. 42/1’de “*en yetkili organ olarak*” nitelendirilen ve bir nevi bir üst merci gibi kabul edilen genel kurula yapılacak başvuru için de “*itiraz*” kelimesi tercih edilmişken, mahkemeye yapılan başvuruya da yine “*itiraz davası*” ifadesinin kullanılması, karışıklığa yol açacak nitelikte olup, aynı zamanda eleştiriye de açıktır¹⁵². Esasında her ne kadar hükümde çıkarılan ortak tarafından açılacak davanın adı “*itiraz davası*” olarak ifade edilmişse de, mahkemeye başvuran ortağın talebi, genel kurul tarafından alınan çıkarma kararının *iptal edilmesidir*¹⁵³. Olması gereken hukuk açısından hükümde bir değişikliğe gidilerek, *çıkarılan ortağın, genel kurulun ya da yönetim kurulunun aldığı çıkarma kararının iptalini mahkemeden isteyebileceği* şeklinde bir düzenlemenin tercih edilmesinde fayda bulunmaktadır (Bkz. ve karşı. KoopK m. 53). Nitekim Yargıtay

¹⁵¹ Aksi yönde bir Yargıtay kararı için bkz. Y 23. HD., T. 09.09.2020, E. 2017/1758, K.2020/2673 (Legalbank – E.T. 12.06.2022). Kararda özetle, “...Dava, Birlik (kooperatif) üyeliğinden ihraç kararının iptaline ilişkindir. Taraflardan davacı yan tacir olmayıp gerçek şahıstır. Ayrıca dava 6102 Sayılı TTK’ın maddesi 4/1 kapsamında nisbi ticari dava olmadığından Ticaret Mahkemesi görevi değildir. 6100 Sayılı HMK’nın 1. maddesindeki göreve ilişkin kurulların kamu düzenine ilişkin olduğu hükmü ile HUMK’nın 428/2. maddesinin mahkemenin görevli olmamasının mutlak bozma nedeni olduğuna ilişkin hükmü karşısında, görev hususu somut olayda olduğu gibi açıkça temyiz nedeni olarak ileri sürülmesi dahi temyiz mahkemesince re’sen gözetilmelidir. 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 Sayılı TTK’nın 4. maddesinde, mülga 6762 Sayılı TTK’da olduğu gibi her iki tarafın da ticari işletmesi ile ilgili hususlardan doğan hukuk davalarının ticari dava olduğu düzenlendikten sonra 5/3. maddesinde, Asliye Ticaret Mahkemesi ile Asliye Hukuk Mahkemesi arasındaki ilişkinin görev ilişkisi olduğu hüküm altına alınmıştır. O halde, dava tarihi itibarıyla somut uyuşmazlığa uygulanması gereken 6102 Sayılı TTK’nın 5. maddesi uyarınca işbu davaya bakma görevi Ticaret Mahkemesine ait olmayıp, görevli mahkemenin Asliye Hukuk Mahkemesi olduğu dikkate alınarak HMK’nın 114/1-c ve 115/2 maddeleri uyarınca mahkemenin görevine ilişkin dava şartı noksanlığı bulunduğu davanın usulden reddine karar verilmesi gerekirken, esas hakkında hüküm kurulması doğru görülmemiştir” yönünde hüküm kurulmuştur. Aynı gerekçelerle verilmiş bir başka karar için bkz. Y 23. HD, T. 15.09.2020, E. 2017/1760, K.2020/2818 sayılı kararı (Legalbank – E.T. 12.06.2022).

Bununla birlikte KoopK m. 99’un açık lafzında yer alan “*tarafların tacir olup olmadığına bakılmaksızın*” KoopK’da düzenlenen hususlardan doğan hukuk davaları (ve bu arada ihraç kararına karşı KoopK m. 16/3’e göre açılacak *itiraz davası*), (mutlak) ticari dava olarak nitelendirildiği ve açılacak davanın da TTK m. 5 gereğince asliye ticaret mahkemesinde görülmesi gerektiğinden Yargıtay tarafından verilen bu kararlara katılmamaktayız.

¹⁵² Aynı yönde bkz. DERYAL, **1994**, s. 251-252.

¹⁵³ Nitekim öğretide KoopK m. 16/3 kapsamında açılan dava için “*iptal davası*” ifadesinin kullanıldığı da görülmektedir. Bu yönde bkz. TEKİNALP, **1972**, s. 156; ÇEVİK, **2003**, s. 359; DERYAL, **1994**, s. 237; ADIGÜZEL / DEMİRDELEN, **2019**, s. 249 ve s. 256; KURT, **1992**, s. 523.

tarafından verilen kararlarda da, KoopKm. 16/3, c. 3'teki davanın, *çıkarma kararının "iptali"* olarak yorumlandığı görülmektedir¹⁵⁴.

Bununla birlikte KoopK m. 16/3, c. 3'te bahsi geçen itiraz davası, özü itibariyle çıkarma kararının iptal edilmesi amacını taşısa dahi, KoopK m. 16/3'e göre açılan itiraz (*iptal*) davası ile KoopK m. 53'te genel kurul kararları aleyhine açılan (*genel nitelikteki*) iptal davası (*KoopK'da geçen tabiri ile "kararların bozulması"*¹⁵⁵) arasında davanın sebebi bakımından farklılıklar söz konusu olduğu gibi¹⁵⁶; dava açılması için Kanunda öngörülen süreler, dava açabilecek kişiler, dava açabilmesi için yapılması gereken usuli işlemler ve dava sonunda verilen kararın etkileri bakımından da farklılıklar bulunmaktadır¹⁵⁷.

¹⁵⁴ Bu yönde verilen kararlardan bazıları için bkz. Y. 11. HD., T. 13.04.1993, E. 4496, K. 2411 sayılı kararı (ERİŞ, 1998, s. 474-475); Y. 6. HD., T. 15.09.2021, E. 2021/723, K. 2021/104 sayılı kararı (Legalbank – E.T. 12.06.2022); Y. 15. HD., T. 08.06.2021, E. 2021/998, K. 2021/2547 sayılı kararı (Legalbank – E.T. 12.06.2022).

¹⁵⁵ Kooperatif genel kurul kararlarının iptal sebepleri ve usulü hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. ADIGÜZEL / DEMİRDELEN, 2019, s. 241 vd.; ÇALIŞKAN, Merdan, **Kooperatifler İçin Genel Kurul Rehberi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 322 vd..

¹⁵⁶ Çıkarılan ortağın, çıkarma kararına karşı KoopK m. 16/3, c. 3 hükmüne istinaden dava açma imkânı olması, KoopK m. 53'teki şartlara riayet etmesi koşuluyla, aynı ortağın genel iptal davası açmasına engel değildir. Bununla birlikte, KoopK m. 16 hükmüne istinaden açılacak olan davanın konusu, anasözleşmede öngörülen sebeplere dayanılarak bir karar alınmadığı ya da anasözleşmede öngörülen çıkarma sebebinin kendi şahsında gerçekleşmediği yönündeki itiraza dayanır iken; KoopK m. 53'e göre açılacak davanın konusu, kanuna, anasözleşmeye ya da dürüstlük kurallarına aykırılık sebeplerine dayalı olacaktır (Aynı yönde bkz. DERYAL, 1994, s. 256).

Bu çerçevede ortağın çıkarılması kararının KoopK m. 16'da öngörülen prosedüre uygun olduğu fakat özellikle de dürüstlük kuralına aykırı olarak alındığı iddiasında bulunan ortağın KoopK m. 53 çerçevesinde ve bu hükümde öngörülen prosedüre riayet etme şartıyla dava açabileceği unutulmamalıdır (Ayrıca bkz. AYKAN, 2007, s. 113).

Örneğin anasözleşmede öngörülen aynı çıkarılma sebebi, bir başka ortağın şahsında geçmişte gerçekleşmiş olmasına rağmen, bu sebebe dayanarak o ortak hakkında bir çıkarma kararı alınmamış ya da diğer ortağın bu sebebi uzunca bir süre ihlaline karşı sessiz kalınarak göz yumulmuş iken, aynı sebepten, diğer ortağın çıkarılmasına karar verilmesi, eşitlik ilkesine ve özellikle dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edebilecektir (Bu hususta ayrıca bkz. GEIBEL, 2021, GenG, § 68, N. 10-11).

Kanaatimizce böyle bir ihtimalde, çıkarılan ortak belki KoopK m. 16/3'e göre itiraz davası açtığında, (*anasözleşmede öngörülen sebep şahsında gerçekleştiği için ve usulüne uygun olarak bir çıkarma kararı alındığı için*) alınan bu çıkarma kararını iptal ettiremeye de, KoopK m. 53 kapsamında genel iptal davası açarak, alınan kararın özellikle eşitlik ilkesine ve dürüstlük kuralına aykırılık teşkil ettiğini ileri sürerek, kararı iptal ettirebilir.

¹⁵⁷ KoopK m. 16/3, c. 3 ile m. 53'ün karşılaştırması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. DERYAL, 1994, s. 254 vd.; AYKAN, 2007, s. 114-115.

KoopK m. 16/3, c. 3 kapsamında açılacak davanın süresi üç aydır ve Kanunun lafzından da anlaşılacağı üzere, bu süre hak düşürücü süredir ve hâkim tarafından da re'sen dikkate alınmalıdır¹⁵⁸. Dolayısıyla süre geçirildikten sonra, bu karara karşı bir itiraz davası açılması mümkün değildir¹⁵⁹. Oysa genel kurulda alınan kararların kanuna, anasözleşme hükümlerine ve iyiniyet kurallarına aykırı olduğu gerekçesi ile KoopK m. 53'e göre açılacak olan dava bir aylık hak düşürücü süre içerisinde açılmalıdır. Yine KoopK m. 16/3, c. 3'de dava açmak için öngörülen üç aylık süre, KoopK m. 53'ten farklı olarak kararın alındığı günü takip eden günden itibaren değil, çıkarma kararının ortağa tebliğinden itibaren işlemeye başlayacaktır. Ayrıca KoopK m. 53'e göre açılacak olan “kararın bozulması” (iptal) davası, belirli koşulları sağlamaları şartıyla ortaklar, yönetim kurulu ve kararın yerine getirilmesi şahsi sorumluluklarını doğuracaksa yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerden her biri tarafından açılabilecekken; KoopK m. 16/3, c. 3 kapsamında açılacak olan itiraz davasını yalnızca hakkında çıkarma kararı verilen ortak açabilecektir¹⁶⁰.

¹⁵⁸ Bu yönde verilmiş bir karar için bkz. Y. 11. HD., T. 17.11.1980, E. 5252, K. 5287 sayılı kararı (KURT, 1992, s. 529).

¹⁵⁹ Ancak genel kurul tarafından alınan kararın yokluğu ya da butlanı söz konusu ise, bu süre ile bağlı olmadan söz konusu kararın geçersizliğinin tespitinin her zaman istenebileceği gözden kaçırılmamalıdır.

¹⁶⁰ Çıkarılan ortağın yargılama esnasında hayatını kaybetmesi ihtimalinde, davanın mirasçıları eliyle yürütülmesinde fayda bulunmaktadır (Karş. KoopK m. 14). Zira davanın kazanılması halinde “ölüm ile çıkma” ve “çıkarma” arasında çıkarma tazminatı bağlamında (KoopK m. 10) farklılıklar söz konusu olabilecektir. Bu nedenle “dava açıldıktan sonra” ölüm olayı gerçekleşse dahi, çıkarma kararının hukuka uygun olup olmadığının mahkeme eliyle bir karara bağlanması gerekir (Bu hususta ayrıca bkz. TEKİNALP, 1972, s. 157-158; DERYAL, 1994, s. 257; DEMİR, 2006, s. 154; AYKAN, 2007, s. 116; KURT, 1992, s. 523).

Ortağın ölümünden (ve ölüm nedeniyle ortaklık sıfatı sona erdikten) sonra, ortağın kooperatiften çıkarılması yönünde bir karar alınması ihtimalinde ise, alınan karar zaten usulsüz olacaktır. Nitekim Yargıtay da vermiş olduğu bir kararında özetle, “... Davacı murisinin 12.04.1990 tarihinde öldüğü, davalı kooperatifin murise çıkarttığı tebligatlar neticesinde murisin 03.08.1999 tarihinde ihracına karar verildiği dosyada bulunan delillerden anlaşılmaktadır.... Somut olayda davalı kooperatifin usulsüz bir işlemle davacının murisini öldükten sonra ortaklıktan ihraç ettiğine göre kooperatifin mirasçılara üyelikle ilgili bilgilendirmede bulunup bulunmadığı konusunda araştırma yapmaya gerek olmadığı anlaşılmaktadır. Davacının miras meseleleri hallolduktan sonra kooperatife makul süre içinde müracaat ettiği de sabit olduğuna göre davacının davasının kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçeyle reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, kararın bu nedenle bozulması gerekmiştir.” şeklinde hüküm kurmuştur. Bkz. Y 23. HD, T. 09.06.2020, E. 2017/845, K. 2020/1973 sayılı kararı (Legalbank – E.T. 10.06.2022).

Yine KoopK m. 53/1, b. 1 gereğince ortağın kural olarak genel kurul kararı aleyhine dava açabilmesi için karara muhalif kalması ve keyfiyeti tutanağa geçirtmesi gerekirken, KoopK m. 16/3, c. 3 kapsamında çıkarılan ortağın bu fıkra kapsamında açacağı davada, olumsuz oy kullandığını tutanağa geçirtmesi şartı da aranmaz¹⁶¹. Kaldı ki çıkarılan ortak, usulüne uygun olarak yapılan toplantıda hazır bulunmasa dahi, karar kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren üç ay içerisinde bu karar aleyhine KoopK m. 16 gereğince iptal (*hükmün lafzı itibariyle itiraz*) davası açabilecektir¹⁶². Çıkarmanın iptali yönünde verilecek karar, KoopK m. 53 kapsamında verilen iptal kararından farklı olarak, yalnızca davacı konumundaki çıkarılan ortak hakkında hüküm ve sonuç doğuracaktır.

KoopK m. 16 kapsamında açılacak olan davada, çıkarılan ortak, anasözleşmede öngörülen sebebin şahsında gerçekleşmediği ya da Kanun'da öngörülen çıkarma prosedürüne uyulmadığı iddiasında bulunmaktadır. Bunun ortaya konulması halinde, aksini ispat yükümlülüğü ise, kooperatif şirkete düşecektir¹⁶³.

Genel kurul tarafından verilen çıkarma kararının iptali ve hükmün bu haliyle kesinleşmesi durumunda, esasında ortağın kooperatiften çıkarılmasını gerektiren sebeplerin somut olayda söz konusu olmadığı da tespit edilmiş olur. Çıkarma kararı kesinleşmediği sürece çıkarılan ortağın ortaklık sıfatı devam edeceğinden, çıkarma kararının iptali ile ortak sıfatının yeniden kazanılacağını söylemek doğru olmayacağı gibi; ortağın ortaklık sıfatını yeniden kazanabilmek için bu hususta şirkete başvurmasına ya da yapılan başvurunun şirket tarafından kabulüne de gerek kalmayacaktır¹⁶⁴. Bununla birlikte, anasözleşmede öngörülen sebep gerçekleşmediği halde hakkında çıkarma kararı alınan ortağın şirketten, bundan kaynaklı uğradığı zararı varsa, tazminat davası

¹⁶¹ KARAYALÇIN, 1973, s. 475, dn. 138; TEKİNALP, Ünal / POROY, Reha / ÇAMOĞLU, Ersin, **Ortaklıklar Hukuku, Cilt: 2**, 2. Basım, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1976, s. 394.

¹⁶² DERYAL, 1994, s. 253 [*Yazar haklı olarak ayrıca, YHGK tarafından 21.04.1971 tarihinde verilmiş (E. 1969/771, K. 1971/267 sayılı) bir kararı da eleştirerek, ortağın toplantı esnasında muhalefetini tutanağa geçirtmemiş olmasının, çıkarma kararını zımnen kabul anlamına gelemeyeceğini de ifade etmektedir*]; FRANKO, 1994, s. 286.

¹⁶³ SCWARTZ, 2012, Basler Kommentar, Art. 846, s. 1943, N. 21.

¹⁶⁴ Bu yönde verilmiş bir karar için bkz. Y. 11. HD., T. 21.10.1993, E. 7590, K. 6671 sayılı kararı (ERİŞ, 1998, s. 493-494).

açabilmesi mümkündür¹⁶⁵. Görüldüğü üzere, açılacak davanın adı KoopK m. 16/3, c. 3'te itiraz davası olarak nitelendirilse ve yukarıda da belirtildiği üzere, öğretide haklı olarak bu davanın esasında “*çıkarma kararının iptali davası*” olduğu ifade edilse de, buradaki iptal hükmü, iptal edilinceye kadar, genel kurulda alınan kararın geçerli olacağı şeklinde bir sonuca varmamıza engel olmakta ve genel iptal davasından bu yönüyle de ayrılmaktadır¹⁶⁶.

B. Yönetim Kurulu Tarafından Alınan Çıkarma Kararına Karşı Başvurulabilecek Hukuki İmkânlar

Ortağın çıkarılması konusunda kanunen esas yetkili organ genel kurul olmakla birlikte, anasözleşme ile yönetim kuruluna da bu yönde bir karar alabilme yetkisi tanınabilir. Ancak bunun için, anasözleşmede ayrıca, ortağın genel kurula başvurma hakkının saklı tutulmuş olması da gerekir¹⁶⁷ (KoopK m. 16/2). Yönetim kurulu kararına karşı, doğrudan mahkemede dava açılabileceği gibi¹⁶⁸, önce genel kurula itiraz edilip,

¹⁶⁵ ENGLER, 2016, OR Kommentar, Art. 846, s. 2223, N. 12. Çıkarma kararını anasözleşmede öngörülen yetkiye istinaden yönetim kurulunun aldığı durumlarda, ortağın yönetim kurulu üyelerine karşı da bu tazminat davasını açabileceği hususunda ayrıca bkz. SCWARTZ, 2012, Basler Kommentar, Art. 846, s. 1941, N. 8.

¹⁶⁶ Oysa diğer iptali kabil genel kurul kararları, mahkeme tarafından iptal olununcaya kadar geçerli bir kararın hüküm ve sonuçlarını doğurmaya devam edecektir. Bu hususta ayrıca bkz. BERBEROĞLU YENİPINAR, Filiz, **Kooperatif Davaları**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 27; MOROĞLU, 2020, s. 316; KIRCA / ŞEHİRALİ ÇELİK / MANAVGAT, 2017, s. 241.

İsviçre hukukunda ise, çıkarma kararına karşı açılacak olan davanın, alınan çıkarma kararının hüküm ve sonuçları konusunda erteleyici / geciktirici bir etkisinin olmadığı; ancak anasözleşmede bu etkinin öngörülebileceği kabul edilmektedir. Bu son ihtimalin söz konusu olduğu hallerde, dava sonuçlanıncaya kadar, çıkarma kararı hüküm ve sonuç doğurmayacaktır. Bu durum ayrıca (*haksız yere bir çıkarma durumu söz konusu ise*), bu karar nedeniyle ortağın şirkete karşı açacağı olası tazminat davalarının da önüne geçebilecektir. Bkz. SCWARTZ, 2012, Basler Kommentar, Art. 846, s. 1943, N. 21; ENGLER, 2016, OR Kommentar, Art. 846, s. 2223, N. 9 ve 11 (*Yazar, anasözleşmede böyle bir duruma yer verilmemiş olsa dahi, hem şirketin hem de çıkarılan ortağın, mahkemeden, çıkarma kararının uygulanması halinde zarar tehlikesinin var olduğu durumlarda, çıkarma kararının hüküm ve sonuçlarını doğurmasını ertelemesini isteyebileceği görüşündedir*); COURVOISIER, 2016, OR Art. 846, s. 280, N. 9.

¹⁶⁷ Böyle bir yetkilendirme yapılmadığı halde, yönetim kurulunun ortağı çıkarma kararı alması durumunda, alınan karar geçersiz olup, ortağın çıkarılması hukuka aykırı olacağından, ortağın uyuşmazlık halinde, süreye bağlı olmaksızın butlanın tespiti yönünde bir dava açılabilmesi mümkündür. Bu hususta ayrıca bkz. MAIBERG, 1990, s. 439, N. 381.

¹⁶⁸ Oysa İsviçre hukukunda, yönetim kurulunun almış olduğu çıkarma kararına karşı genel kurulda itiraz edilmesi, tüketilmesi gereken emredici bir düzenleme olarak kabul gördüğünden; çıkarılan ortağın, genel kurula itiraz etmeden doğrudan mahkemeye başvurabilmesinin mümkün olmadığı görüşü benimsenmektedir. Bkz. SCHWARTZ, 2012, Basler Kommentar, Art. 846, s. 1942, N. 18.

oradan çıkan karara karşı da mahkemede dava açma yolu da tercih edilebilir¹⁶⁹. Çıkarma kararının yönetim kurulu eliyle verildiği hallerde, mahkemeye müracaat hakkının yanı sıra, genel kurula itiraz hakkının da tanınmasının sebebi, özünde uyuşmazlığın mümkün mertebe kooperatif içinde çözümlenerek ortaklar arasındaki ya da ortak ile şirket arasındaki ilişkilerin yıpranmasının önüne geçilebilmesidir¹⁷⁰. Ancak genel kurulun toplanmasında izlenmesi gereken şekli prosedür ve süreler ile KoopK m. 16/3’de geçen “ilk toplanacak genel kurul” ifadesinden de anlaşılacağı üzere, itiraz halinde genel kurulun mutlaka olağanüstü toplantıya çağırılma zorunluluğunun olmaması yahut yönetim kurulunun itirazı genel kurul gündemine almaya ya da şirketin genel kurulunu toplantıya çağırmaya yanaşmaması gibi olasılıklar¹⁷¹ nedeniyle, genel kurula itiraz yolunun uygulamada tercih edilebilir olduğunu söylemek güçtür¹⁷². Tüm bu ihtimaller bir kenara bırakılacak olursa, yönetim kurulunun çıkarma kararını tebliğ alan ortağın başvurabileceği yollardan birincisi, KoopK m. 16/3, c. 4 gereğince, kararın kendisine tebliğinden itibaren üç aylık hak düşürücü süre içerisinde genel kurula itiraz etmesidir¹⁷³.

Alman hukukunda ise, dava açılmadan önce kooperatif içinde gidilecek bir başvuru mekanizması, ancak anasözleşmede bu şekilde bir usul belirlenmişse, tüketilmesi gereken bir yol olarak kabul görmektedir. Bkz. FANDRICH, 2012, GenG, § 68, N. 33.

¹⁶⁹ KARAYALÇIN, 1973, s. 475; DERYAL, 1994, s. 273; ŞİMŞEK, 1981, s. 81. Karş. TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 1976, C. 2, s. 393.

Bununla birlikte Yargıtay, vermiş olduğu eski tarihli bazı kararlarında, yönetim kurulunun çıkarma kararına karşı genel kurulda itiraz edilmeden doğrudan dava açılmayacağı yönünde hüküm kurmuş olsa da (Bkz. Y.TD, T. 16.03.1971, E. 735, K. 3079 sayılı kararı, ŞİMŞEK, 1981, s. 82-83. *Kanunun açık lafzı karşısında Yargıtay’ın bu görüşüne katılma imkânı bulunmamaktadır*), sonraki tarihli kararlarında bu görüşünden vazgeçmiştir (Bkz. Y. 11. HD, T. 24.02.1975, E. 74/4782, K. 75/1252 sayılı kararı, ŞİMŞEK, 1981, s. 84).

¹⁷⁰ DERYAL, 1994, s. 238; DEMİR, 2006, s. 144.

¹⁷¹ Bu hallerde ortağın, diğer ortaklarla birlikte, dörtten az olmamak kaydı ile ortak sayısının en az onda birini (*azınlığı*) sağlayabilmesi halinde başvurabileceği hukuki imkânlar için bkz. KoopK m. 44, m. 46/2 ve m. 46/3.

¹⁷² Aynı yönde bkz. DEMİR, 2006, s. 145 ve s. 148-149.

¹⁷³ İsviçre hukukunda ise, çıkarılan ortağın doğrudan mahkemeye müracaat imkânı olmadığı kabul edilmekle birlikte, KoopK m. 16’nın aksine, çıkarılan ortağın genel kurula itiraz etmesi için ne kadar bir süreye sahip olduğu Kanunda (OR Art. 846) düzenlenmemiştir. Öğretide üç aylık iptal davası süresinin burada da uygulanması gerektiği savunulduğu gibi, itirazın söz konusu olduğu durumlarda, konunun bir sonraki genel kurul toplantısında ele alınması da ileri sürülmektedir. Yine İsviçre hukuku bakımından anasözleşmede itiraz için bir süre belirlenmemişse, genel kurulda konu daha önce ele alınmadığı sürece, çıkarılan ortağa üç ayı geçmeyecek şekilde bir süre bahşedilmesi gerektiği benimsenmektedir. Bkz. SCHWARTZ, 2012, Basler Kommentar, Art. 846, s. 1942, N. 18; ENGLER, 2016, OR Kommentar, Art. 846, s. 2223, N. 8; COURVOISIER, 2016, OR Art. 846, s. 279-280, N. 7.

Bu durumda, çıkarılan ortak, itirazının genel kurulda görüşülmesini, *itirazını noter aracılığıyla yönetim kuruluna tebliğ etmek suretiyle* sağlayacaktır¹⁷⁴ (KoopK m. 16/3, c. 5).

Üç aylık süre içerisinde usulüne uygun olarak genel kurula itiraz edilmişse, artık genel kurulda çıkarma kararı hakkında bir karar verilinceye kadar ortağın mahkemede itiraz davası açması mümkün değildir (KoopK m. 16/3, c. 6)¹⁷⁵. Bununla birlikte çıkarma kararına genel kurulda itiraz edilmesi üzerine, genel kurul tarafından verilen (*yönetim kurulunun çıkarma yönündeki kararını benimsediğine ilişkin*) karara karşı da, çıkarılan ortağın dava açabilme hakkı saklıdır¹⁷⁶ (KoopK m. 16/3, c. son ve bkz. KoopK m. 53). Bu son durumda, genel kurulda alınan (*yönetim kurulunun çıkarma kararının onanması yönündeki*) kararın da, noter aracılığıyla tebliğ edilmesi ve dava açma hakkına dair üç aylık hak düşürücü sürenin de bu tebliğ anından itibaren hesaplanması gerekir¹⁷⁷.

Çıkarılan ortak, yönetim kurulu kararı için genel kurula itiraz etmiş ancak itirazı genel kurul gündemine alınmamış ya da genel kurulda karara bağlanmamışsa, kanaatimizce böyle bir ihtimalde ortağın mahkemede dava açması için Kanunda öngörülen üç aylık hak düşürücü süre işlemeye başlamamalıdır. Zira yönetim kurulu

¹⁷⁴ Sürekli bir organ niteliğini haiz olmayan genel kurulun toplanmasını sağlayacak olan esas yetkili organ yönetim kurulu olduğundan, itirazın yönetim kuruluna iletilmesi düzenlemesi kendi içinde tutarlıdır (DEMİR, 2006, s. 146. Ayrıca bkz. ŞİMŞEK, 1981, s. 80; KAÇAK, 2010, s. 72).

¹⁷⁵ Aynı yönde bkz. ADIGÜZEL / DEMİRDELEN, 2019, s. 256; DEMİR, 2006, s. 148. Bu yönde verilmiş bir karar için bkz. Y. 11. HD., T. 12.12.1986, E. 6833, K. 6738 sayılı kararı (KURT, 1992, s. 530).

Buna rağmen hem genel kurula itiraz edilmiş hem de bir dava açılmışsa, mahkemenin genel kurul tarafından verilecek kararı bekletici mesele yapması ve eğer genel kurul, yönetim kurulunun verdiği çıkarma kararını yerinde bulmaz ise, mahkemece ayrıca bir kararın verilmesine yer olmadığı yönünde hüküm kurulması; genel kurulun çıkarma kararını onaması halinde ise, mahkemenin uyuşmazlığın esasına girerek bir değerlendirme yapması gerektiği hususunda bkz. KURT, 1992, s. 522.

¹⁷⁶ Açılacak olan bu dava KoopK m. 16/3, c. son'da açıkça belirtilen çıkarma kararına itiraz (iptal) davası olmakla birlikte, diğer tüm genel kurul kararlarında olduğu gibi burada da ayrıca KoopK m. 53 hükmüne istinaden, gerekli koşulların sağlanması şartıyla ortağın genel iptal davası da açılabileceği unutulmamalıdır. Ayrıca bkz. TEKİNALP / POROY / ÇAMOĞLU, 1976, C. 2, s. 394.

¹⁷⁷ KARAYALÇIN, 1973, s. 475; KAÇAK, 2010, s. 72.

Bu yönde verilmiş bir karar için bkz. Y 23. HD., T. 12.11.2020, E. 2017/2518, K. 2020/3592 sayılı kararı (Legalbank – E.T. 10.06.2022). Hükümde özetle, “...Kooperatif genel kurulunda alınan ihraç kararından sonra yönetim kurulunca alınan ihraç kararına değer verilmemesi yönündeki yargı isabetlidir. Ancak ihraç kararının iptaline ilişkin dava; ihraç kararı genel kurul tarafından alınmış olsa dahi tebliğden itibaren 3 aydır. Davacıya her iki ihraç kararı da 30.05.2013 tarihinde tebliğ edilmiş, dava 28.03.2014 tarihinde süre geçtikten sonra açılmıştır.” şeklinde ifadeler yer verilmiştir.

kararı aleyhine genel kurula itiraz edildikten sonra, (*itiraz eden ortak bu itirazından vazgeçmediği sürece*¹⁷⁸) artık “*yönetim kurulunun ihraç kararına karşı*” mahkemeye başvuru imkanı ortadan kalkacaktır (KoopK m. 16/3, c. 6). Bu aşamadan sonra, ortağın yapacağı tek şey “*genel kurulda alınan (yönetim kurulunun çıkarma kararının onanması yönündeki) karar*” aleyhine, bu kararın kendisine tebliğinden itibaren mahkemede itiraz davası açmaktır (KoopK m. 16/3, c. son). Henüz böyle bir karar alınmamışken, genel kurul karar almasa da, yönetim kurulu kararına yönelik olarak itiraz davası açılacağı kabulü Kanun’un lafzı ile uyumlu değildir¹⁷⁹. Kaldı ki, genel kurula itiraz ederek, kararın kesinleşmesinin önüne geçileceği ve karar kesinleşmediği sürece ortağın ortaklık hak ve yükümlülükleri ile ortaklık sıfatı devam edeceği için, bu durumun ortak aleyhine bir sonuç doğuracağı da düşünülmemelidir.

Öğretide, genel kurula itiraz edilmesine rağmen bu husus genel kurul gündemine alınmamış ya da genel kurulda karara bağlanmamışsa, yapılan ilk genel kurulun toplandığı günden itibaren, *yönetim kurulunun almış olduğu karara karşı*, mahkemede açılacak dava için, üç aylık sürenin işlemeye başlayacağı da savunulduğu gibi¹⁸⁰, genel kurulda bu hususta bir karar alınmamasının “*zımni red*” anlamına geleceği ve çıkarılan ortağın bu durumda, iptal davasını üç aylık süreyle bağlı olmaksızın her zaman açabileceği de ileri sürülmüştür¹⁸¹. Ancak kanaatimizce, hak düşürücü nitelikte (*üstelik, genel kurul karar almış olsaydı tebliğinden itibaren başlaması gerekirken bu görüş kabul edilirse, tebliğden değil, genel kurul toplantı gününden itibaren işlemeye başlayacak*) olan bu sürenin, yapılması gereken prosedür genel kurul tarafından yerine getirilmediği halde, ortak aleyhine işletilmeye başlaması hakkaniyete aykırı olacağı gibi; genel kurulda alınmamış olan bir kararın zımni red olarak nitelendirilip, olmayan bir kararın iptalinin

¹⁷⁸ Bu hususta verilmiş bir karar için bkz. Y. 11. HD., T. 16.04.1996, E. 2330, K. 2862 sayılı kararı (ERİŞ, 1998, s. 557-558).

¹⁷⁹ Aynı yönde bkz. KARAYALÇIN, 1973, s. 475; ARPACI, 1995, s. 87 (*Yazar, çıkarılan ortağın KoopK m. 46/2 ile m. 43 ve 44 hükümlerini işletmekten başka çaresinin olmadığı görüşündedir*); ŞİMŞEK, 1981, s. 80-81; DEMİR, 2006, s. 152 vd. (*Yazar bu ihtimalde, genel kurula itiraz edildiği için artık mahkemede dava açılmayacağı, genel kurul karar vermediği sürece de, mahkemede dava açılması için öngörülen sürenin işlemeye başlamayacağı düşüncesindedir*).

¹⁸⁰ ÇEVİK, 2003, s. 172; AYKAN, 2007, s. 119-120; OLGAÇ / RUHİ, 2015, s. 45.

¹⁸¹ Bkz. KAÇAK, 2010, s. 72.

istenmesinin yerindeliği de tartışmaya açıktır. Bu nedenle genel kurulda bu husus görüşülüp karara bağlanıp, yönetim kurulunun ihraç kararına yönelik onama kararı ortağa tebliğ edilmediği sürece, üç aylık hak düşürücü sürenin de işlemeye başlamaması gerektiği düşüncesindeyiz.

Genel kurula yapılan itiraz reddedilmiş ise, bir diğer ifade ile genel kurul tarafından, yönetim kurulunca alınan çıkarma kararı uygun bulunmuşsa, bu ihtimalde, genel kurul kararının ortağa tebliğinden itibaren üç ay içinde yine ortak, KoopK m. 16 çerçevesinde iptal (itiraz) davası açabilecektir¹⁸².

Yönetim kurulu, almış olduğu çıkarma kararını, ortak (*genel kurula ya da mahkemeye henüz*) itiraz etmediği halde, genel kurul gündemine taşıyarak bu kararını ayrıca bir de genel kurula onaylatmak isterse¹⁸³, bu durumda, ilk çıkarma kararının değil, genel kurul tarafından alınan çıkarma kararının ortağa tebliğinden itibaren üç aylık dava açma süresinin işlemeye başlayacağını kabulü gerekir¹⁸⁴.

Çıkarılan ortak, genel kurula hiç itiraz etmeden doğrudan doğruya, yönetim kurulunun çıkarma kararına karşı doğrudan doğruya mahkemeden çıkarma kararının iptalini de isteyebilir. *Yönetim kurulu kararları aleyhine iptal davası açılması, kural olarak mümkün olmamakla birlikte*, görüldüğü üzere çıkarma kararının yönetim kurulunca verildiği böyle bir ihtimalde, bu karara mahkemede itiraz edilerek iptalinin istenmesi, bu kuralın istisnası olarak değerlendirilecektir¹⁸⁵.

¹⁸² DEMİR, 2006, s. 156. Bu yönde bir karar için bkz. Y. 11. HD., T. 30.06.1983, E. 3222, K. 3452 sayılı kararı (KURT, 1992, s. 529).

¹⁸³ Kanun'da bu şekilde bir usule yer verilmediği halde, uygulamada yönetim kurulunun bu yolu hatalı olarak izlemeyi tercih ettiği hususunda ayrıca bkz. TÜNERİ, 2007, s. 124.

¹⁸⁴ AYKAN, 2007, s. 120; BERBEROĞLU YENİPİNAR, 2019, s. 38-39.

¹⁸⁵ ADIGÜZEL /DEMİRDELEN, 2019, s. 256. Ayrıca bkz. KURT, 1992, s. 522-523. Bu yönde verilmiş bir karar için bkz. Y. 11. HD, T. 19.12.1988, E. 3990, K. 830 sayılı kararı (KURT, 1992, s. 528).

III. ORTAKLIKTAN ÇIKARMA KARARININ KESİNLEŞMESİNİ SAĞLAYAN HALLER

Yukarıda da ifade edildiği üzere, çıkarma kararı, genel kurul ya da yönetim kurulu tarafından alınır alınmaz kesinleşip, hüküm ve sonuçlarını derhal doğurmaya başlamaz¹⁸⁶. Çıkarma kararının kesinleşmesi anı, çeşitli ihtimallere göre farklılık gösterecektir.

Çıkarma kararı genel kurul eliyle alınmış ve bu karar ortağa tebliğ edilmesine rağmen ortak, üç aylık hak düşürücü süre içinde itiraz etmemişse, bu sürenin sona ermesi ile birlikte, çıkarma kararı kesinleşerek (KoopK m. 16/4), hüküm ve sonuçlarını doğurmaya başlayacaktır.

Çıkarma kararı, kendisine tanınan yetki kapsamında yönetim kurulu tarafından alınmış ve ortağa tebliğ edilmişse, ortağın yine bu karara karşı, tebliğ tarihinden itibaren üç aylık hak düşürücü süre içinde genel kurula itiraz etmemesi ya da mahkemede doğrudan dava açmaması halinde de karar, bu sürenin hitamından itibaren kesinleşecektir (KoopK m. 16/3 ve 4). Çıkarma kararının yönetim kurulu tarafından verildiği bir ihtimalde, kararı tebliğ alan ortak, genel kurula itiraz etmiş ve genel kurul, yönetim kurulunun çıkarma kararını onayladığı halde, ortak bu karara karşı tebliğden itibaren üç aylık süre içinde dava açmamışsa, bu durumda da yine çıkarma kararı kesinleşmiş olacaktır (Koopk m. 16/3 ve 4).

Son olarak genel kurul¹⁸⁷ ya da yönetim kurulu tarafından alınan çıkarma kararına, kararın tebliğinden itibaren üç aylık hak düşürücü süre içinde mahkemede dava açılması halinde, mahkeme açılan davayı reddederse (*ilgili organlar eliyle alınan kararı iptal etmezse*), mahkeme kararının kesinleşmesi üzerine çıkarma durumu da kesinleşmiş

¹⁸⁶ Oysa 865 sayılı TK'da (adi) kooperatiflerde çıkarma kararının alındığı andan itibaren, tarım kooperatiflerinde ise, yönetim kurulunun çıkarma kararının genel kurul tarafından onaylanmasından itibaren çıkarılmanın kesinleşeceği ve hüküm ve sonuçlarını doğuracağı düzenlenmişti (Bu hususta bkz. HIRSCH, 1946, s. 364).

¹⁸⁷ Genel kurul kararına karşı itiraz davası, doğrudan genel kurul tarafından alınan çıkarma kararına karşı açılabileceği gibi, yönetim kurulunun çıkarma kararına genel kurulda itiraz edilmesi üzerine yönetim kurulunun kararını onayan genel kurul kararına karşı da açılmış olabilir.

olacak ve ortağın ortaklık sıfatı sona erip, şirket ile arasındaki hukuki bağ da ortadan kalkmış olacaktır¹⁸⁸.

IV. ORTAKLIKTAN ÇIKARMA KARARININ KESİNLEŞMESİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

Çıkarma kararının yukarıdaki ihtimallerden birinin gerçekleşmesi suretiyle kesinleşmesi ile birlikte, bu yönde alınan genel kurul ya da yönetim kurulu kararı icra edilebilir hale gelecek ve ortağın ortaklık sıfatı da sona erecektir¹⁸⁹. Çıkarma kararının, ilgili organlarca alındığı anda değil, ancak bu prosedür işletildikten sonra kesinleşmesi ve dolayısıyla ortaklık sıfatının da ancak bu şekilde sona ermesi¹⁹⁰, hukuk güvenliği açısından önem arz ettiği gibi, hakkaniyete de uygun olacaktır¹⁹¹. Nitekim KoopK m. 16/son hükmü, çıkarma kararı kesinleşinceye kadar çıkarılan kişinin hak ve yükümlülüklerinin, bir diğer ifade ile ortaklık sıfatının devam edeceğini düzenlemektedir. Bu nedenle ortağın çıkarılma yönündeki karara yaptığı itirazı mahkemenin reddetmesi ve bu haliyle hükmün kesinleşmesinin ardından *çıkarma kararının, geçmişe etkili olarak kararın verildiği andan itibaren uygulanacağını kabulünün*, KoopK m. 16/son hükmünün lafzı ve ruhuna aykırılık teşkil edeceği kanaatindeyiz¹⁹².

Çıkarma kararı kesinleşinceye kadar ortağın ortaklıktan kaynaklanan hak ve yükümlülükleri devam edeceğinden (KoopK m. 16/son, c. 2), bu ana kadar hakkında çıkarma kararı verilen ortağın, ortaklık sıfatı çerçevesinde diğer ortaklarla arasında bir

¹⁸⁸ DERYAL, 1994, s. 273.

¹⁸⁹ DERYAL, 1994, s. 270.

¹⁹⁰ Oysa Alman hukukunda, çıkarılan ortağa, yönetim kurulu tarafından gecikmeksizin çıkarılma durumu yazılı olarak bildirilmekte ve ortak, bildirim gönderildiği andan itibaren, genel kurula ve temsilciler kuruluna katılma ile (şayet varsa) yönetim kurulu ya da gözetim kurulu üyeliği hakkını kaybetmektedir (Bkz. GenG § 68, Abs. 2). Bu hususta bkz. FANDRICH, 2012, GenG, § 68, N. 29-32; GEIBEL, 2021, GenG, § 68, N. 12

¹⁹¹ DERYAL, 1994, s. 271-272 ile s. 274.

¹⁹² Aksi yönde bkz. DEMİR, 2006, s. 159 (*Yazar, çıkarmanın geçmişe etkisinin, mahkeme kararının kesinleşmesi ile birlikte, çıkarma kararının ortağa tebliğ edildiği ana kadar gideceği ve bu andan itibaren ortağın çıkarılmış olacağı görüşündedir*); AYKAN, 2007, s. 134 (*Yazar, çıkarma kararının kesinleşmesi ile çıkarmanın ortak hakkında genel kurul ya da yönetim kurulunca çıkarma kararı alındığı andan itibaren hüküm ve sonuç doğuracağı kanaatinde*); OLGAC / RUHİ, 2015, s. 43, dn. 103.

fark da bulunmayacaktır. Çıkarma kararının kesinleşmesinin ardından ise, ortaklık sıfatı, sona ereceğinden, çıkarılan ortak ile kooperatifin mali olarak hesaplaşma evresine geçilecektir. Konu ile ilgili düzenleme KoopK m. 17'de yer almaktadır¹⁹³.

Kooperatiften çıkarılan ortak veya mirasçısı, ayrılma payını alarak şirketten ayrılacaktır ve bu pay, her hâlükârda pay sahibinin sermayeye katılma borcu için ödemiş olduğu bedele ve mevduata¹⁹⁴ tekabül edecektir¹⁹⁵ (Bkz. KoopK m. 17/3). Zira ilgili hükme göre, çıkarılan ortağın sermaye veya mevduatından kısmen veya tamamen yoksun kalacağı yönündeki düzenlemeler, hükümsüz olacaktır.

Ayrıca yapılacak bu ödemelerin dışında kooperatif anasözleşmesinde¹⁹⁶, kooperatiften çıkarılan ortağın ya da vefat etmişse mirasçılarının kooperatif varlığı üzerinde başkaca hakları olup olmadığı¹⁹⁷ ve bu hakların nelerden ibaret olduğu da gösterilebilir¹⁹⁸. Bu haklar, *yedek akçeler hariç olmak üzere*¹⁹⁹ ortağın ayrıldığı yıl

¹⁹³ Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. ÖZCAN, Fatma, “Yargıtay Uygulamasında KoopK. m. 17 Uyarınca Kooperatiften Ayrılan Ortak ile Hesaplaşma”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu Bildiriler – Tartışmalar**, 10-11 Aralık 2010, Cilt: XXIV, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2012, s. 124 vd..

¹⁹⁴ Hükümde bahsi geçen “mevduat” ibaresi ile anlaşılması gerekenin ne olduğu hükümden çıkarılmamakla birlikte, öğretide haklı olarak bu ifadenin, ortağın kooperatife sermaye dışında yapmış olduğu sair ödemelerden kaynaklanan alacakları olduğu ifade edilmektedir (DERYAL, 1994, s. 297-298; ARPACI, 1995, s. 94. Ayrıca bkz. KARAYALÇIN, 1973, s. 476; ERİŞ, 2001, s. 502; TÜNERİ, 2007, s. 155-156; ÖZCAN, 2012, s. 128-131).

¹⁹⁵ Bununla birlikte, kooperatifin mevcut malvarlığı, çıkarılan ortağın getirdiği sermaye katılım payından daha az ise, aradaki bu eksi yöndeki farka ortağın katlanması gerekecek ve ortak bu durumda KoopK m. 17/3 hükmündeki ifadeyi gerekçe göstererek artık getirdiği sermaye bedelini ya da mevduatını talep edemeyecektir (TEKİNALP, 1972, s. 168).

¹⁹⁶ Anasözleşmede çıkarılan ortağa böyle bir hak tanınmamışsa, ortağın kooperatif şirket varlığı üzerinde başkaca bir talepte bulunma hakkı yoktur (TEKİNALP, 1972, s. 168).

¹⁹⁷ Bu hakların, kanuni yedek akçeler ve KoopK m. 40 kapsamında açık tahsis yoluyla ortak ve personele tahsis edilen fonlar dışındaki değerlerden karşılanacak şekilde belirlenmesi gerekir (TEKİNALP, 1972, s. 172; ÇEVİK, 2003, s. 246).

¹⁹⁸ Örneğin, bir yapı kooperatifinde arsa alımı için, ortağın pay katkısı “A” ise, şirketten çıkarılan ortak bundan mahrum bırakılmayacak ve çıkarılma anında şirketin yeterli malvarlığı bulunuyorsa, her hâlükârda bu meblağ (A) kendisine ödenecektir. Ancak satın alınan arsa zamanla değer kazandığından arsa değeri nedeniyle ortağın payına tekabül eden miktarı (A+B)’ye ulaşmışsa, kalan kısmın (B’ye tekabül eden meblağın) çıkarılan ortağa ödenmesi hususunda anasözleşmede hüküm bulunması gerekecektir (Örnek için bkz. DERYAL, 1994, s. 296-297. Ayrıca bkz. KARAYALÇIN, 1973, s. 476).

¹⁹⁹ Hükümde ifadesini bulan yedek akçelerin “kanuni yedek akçeler” olarak değerlendirilmesi gerektiği hususunda bkz. TEKİNALP, 1972, s. 171-172; DERYAL, 1994, s. 301-302.

bilançosuna göre hesaplanacaktır (KoopK m. 17/1). Bir diğer ifade ile çıkarılan ortağın sahip olduğu hakların hesabı için ayrı ve özel bir bilanço çıkarılmasına gerek yoktur²⁰⁰. Çıkarılan ortağın ve bu ortak vefat etmişse mirasçılarının alacak ve hakları²⁰¹, bunları talep edebilecekleri günden başlayarak beş yıllık bir zamanaşımı süresine tâbi tutulmuştur (KoopK m. 17/2, c. 3).

Kooperatiften çıkarılan ortağa yapılacak olan iade ve ödemeler, kooperatifin varlığını tehlikeye düşürecek türden ise, anasözleşmede daha erken ödeneceği düzenlenmiş olsa dahi, genel kurul kararı ile²⁰² çıkarılan ortağa yapılacak olan ödemeler üç yılı aşmamak koşuluyla geciktirilebilir (KoopK m. 17/2, c. 1). Yine yapılacak olan ödemelerin taksitle bağlanması da söz konusu olabilir²⁰³. Ancak bu geciktirme kararının alınmasında, keyfi uygulamalardan kaçınılması ve aynı durumda olan birden fazla ortağın çıkarılması halinde eşitlik ilkesinin zedelenmesine yol açılmaması gerekir²⁰⁴. Aksi durum, alınan kararın iptaline sebebiyet verebilecektir (Bkz. KoopK m. 53).

Kooperatif ortağının çıkarılması üzerine ortağa yapılacak olan iade ve ödemeler dolayısıyla şirket varlığının tehlikeye düşürüldüğü hallerde²⁰⁵, ayrıca kooperatifin, haklı nedene dayanarak ortaktan tazminat isteme hakkı da saklı tutulmuştur (KoopK m. 17/2, c. 2). Ancak kanaatimizce, ortaklık sıfatının irade dışı sonlandırılması hallerinden biri olan çıkarılma halinde, kooperatifin hem ortağı çıkarıp hem de haklı nedene istinaden tazminat isteyebilmesi, ortağın çıkarılmayı gerektiren sebebin kendi şahsında gerçekleşmesinde bir kusurunun olması; bu sebebin gerçekleşmesine kendisinin sebebiyet verici davranışlarda bulunması ya da bu sebebin gerçekleşmesine neden olacak

²⁰⁰ TEKİNALP, 1972, s. 169; ÇEVİK, 2003, s. 246.

²⁰¹ İsviçre hukukunda (Bkz. OR Art. 865, Abs. 2), ortağın şirketten çıkarılmasından sonra bir yıllık süre içinde şirketin sona ermesi halinde, çıkarılan bu ortağın da, tasfiye aşamasındaki diğer mevcut ortaklarla aynı hakka sahip olacağı düzenlenerek, çıkarılan ortağa tanınan sınırlı hakların kapsamı, belirli koşulların varlığı halinde genişletilmiştir (Ayrıca bkz. TEKİNALP, 1972, s. 172).

²⁰² Bu hususta genel kurulun yetkisinin yönetim kuruluna devri mümkün değildir (DERİYAL, 1994, s. 304; DEMİR, 2006, s. 169).

²⁰³ TEKİNALP, 1972, s. 172.

²⁰⁴ DEMİR, 2006, s. 170. Ayrıca bkz. TEKİNALP, 1972, s. 172.

²⁰⁵ Kooperatifin malvarlığını tehlikeye atacak haller ile kooperatifin amacını gerçekleştirmesini engelleyecek haller bu kapsamda kabul edilmektedir (TEKİNALP, 1972, s. 173).

hallerden bilinçli olarak kaçınmaması hallerinde düşünülebilecek bir yaptırım olarak ele alınmalıdır.

Çıkarılma kararı kesinleşmeden ortağın yerine yeni ortak alınması mümkün olmadığı gibi²⁰⁶ (KoopK m. 16/son, c. 1), bu emredici düzenlemeye rağmen alınan karar da batıldır. Dolayısıyla bu hükme rağmen hukuka aykırı şekilde şirkete ortak olarak kabul edilen kişilerin “*ortak sıfatını*” kazandıklarından söz edilemeyeceği gibi²⁰⁷, kanaatimizce çıkarılan ortak yerine usule aykırı olarak alınan bu kişilerin ayrıca ortaklıktan çıkarılmalarına da gerek bulunmamaktadır²⁰⁸. Görüldüğü üzere ortağın çıkarılma kararının kesinleşmesinin bir diğer sonucu da, çıkarılan ortak yerine yeni ortak alınmasının mümkün olmasıdır.

Ortağın şirketten çıkarılması kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde ya da anasözleşme ile daha uzun bir süre belirlenmişse belirlenen süre içerisinde, *kooperatif şirket iflas ederse*, çıkarılan ortağın, ayrılmasından önce doğmuş olan borçlar bakımından sorumluluğu devam edecektir (KoopK m. 36/1). Görüldüğü üzere, çıkarılan ortağın, kooperatiften ayrılmış olmasına rağmen sorumluluğunun devam etmesi, sona erme hallerinden yalnızca “*iflasa*” özgülenmiştir²⁰⁹. Bir yıllık sorumluluk süresinin başlangıcı, çıkarılma kararının kesinleşme anıdır²¹⁰. Aynı şartlar altında veya aynı süre içerisinde ortağın (varsa) ek ödeme yükümlülüğü de, çıkarılmış olmasına rağmen devam edecektir (KoopK m. 36/2. Ayrıca bkz. KoopK m. 36/3)²¹¹. Şirketin diğer sona erme sebeplerinden biri nedeniyle sona ermesi halinde ise, çıkarılmaya rağmen, çıkarılan ortağın bu şekilde devam eden bir sorumluluğu söz konusu olmayacaktır.

²⁰⁶ Bu yönde verilmiş bir karar için bkz. Y. 23. HD., T. 12.02.2019, E. 2016/6532, K. 2019/420 sayılı kararı (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası – E.T. 16.06.2022).

²⁰⁷ Aynı yönde bkz. ERİŞ / ULUSOY, **1990**, s. 151; KAÇAK, **2010**, s. 72-73.

²⁰⁸ Oysa Yargıtay tarafından verilmiş olan bir kararda ihraç kararı kesinleşmeyen ortak yerine alınan ortağın kooperatiften ihracının hukuka uygun olduğu yönünde hüküm kurulmuştur. Bkz. Y. 11. HD., T. 25.11.1994, E. 3545, K. 8998 sayılı kararı (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası – E.T. 21.06.2022).

²⁰⁹ Ayrıca hükmün açık lafzı karşısında, kooperatifin acze düşmesi (Bkz. DERYAL, **1994**, s. 308) ya da henüz iflasa karar verilmemiş olmakla birlikte iflas davasının açılmış olması gibi hallerin bu kapsamda değerlendirilmemesi gerekir.

²¹⁰ Ayrıca bkz. ÜSTÜN / AYDIN, **2021**, s. 162.

²¹¹ Ayrıca bkz. KARAYALÇIN, **1973**, s. 477; TEKİNALP, **1972**, s. 177-179; DERYAL, **1994**, s. 307-308.

SONUÇ

Kooperatiflerde çıkarılma sebeplerinin mutlaka anasözleşme ile öngörülmesi zorunluluğu, uygulamada kötüye kullanımların önüne geçilmesi amacıyla getirilmiştir. Ancak çıkarılma sebeplerinin kooperatifin yapısını ve varlığını tehlikeye düşürecek sebepler olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, bu durumun, anasözleşme düzenlenirken öngörülemeyip sonradan ortaya çıktığında kooperatifin varlığını tehlikeye düşürecek sebeplere rağmen, ortağın şirkette kalmaya devam etmesi riskini de beraberinde getireceği gözden kaçırılmamalıdır. Çıkarma kararına karşı yargı yolu açıktır ve karar kesinleşinceye kadar ortağın ortaklıktan kaynaklanan hak ve borçları (ortaklık sıfatı) devam edeceğinden bu durum olası mağduriyetlerin de önüne geçebilecektir. Bu nedenle KoopK'da yapılacak değişikliklerle *“haklı nedenle çıkarma”* imkânına yeniden yer verilmesinde fayda bulunmaktadır.

KoopK m. 8/3'te öngörülen yasağa aykırı bir biçimde, yapı kooperatiflerine yönetim kurulunun ortak kaydetmesi durumunda, emredici bu düzenlemeye aykırılığın yaptırımını kanaatimizce butlan olarak nitelendirilmelidir. Bu nedenle hükme aykırı bir biçimde kaydedilen kişi, kooperatifte ortak sıfatını kazanamayacaktır. Dolayısıyla bu kişi hakkında ayrıca bir *“çıkarma kararı”* alınmasına gerek olmadığı gibi, bu durumun *“anasözleşmede öngörülmemiş olsa dahi kanun gereği bir çıkarma hali”* olarak da değerlendirilmemesi gerekir.

Kooperatiflerde anasözleşmede öngörülen sebeplere istinaden çıkarma kararı almaya kanunen yetkili organ, genel kuruldur. Anasözleşmede öngörülmesi ve çıkarılan ortağın genel kurula itiraz hakkının saklı tutulması kaydıyla yönetim kurulu da bu hususta kurul organ olarak karar alabilir. Yönetim kurulunun bu hususta mevcut üyelere ya da ortak olmayan üçüncü kişilere bir yetki devrinde bulunması mümkün olmadığı gibi, genel kurul ve yetkilendirilmişse yönetim kurulu dışındaki diğer (zorunlu ya da ihtiyari) organlar da bu hususta bir karar alamazlar.

Genel kurul tarafından ortağın çıkarılması yönünde bir kararın alınabilmesi için konunun genel kurul gündemine eklenmesi gerekir. Yönetim kurulunun genel kurulu toplantıya çağırılmaya yanaşmaması ya da gündeme maddeyi eklemekten imtina etmesi durumunda, ortaklar, KoopK m. 44 ve m. 46 çerçevesinde öngörülen şartlara riayet

ederek genel kurulun gündemine bu konuyu taşımalıdır. Çıkarılmak istenen ortağın genel kurul toplantısına katılmasına ya da oy kullanmasına engel olunması hukuka aykırılık teşkil edecektir²¹².

Çıkarılan ortak, çıkarma kararının alındığı genel kurul toplantısında hazır bulunsa dahi, gerekçeli çıkarma kararı kendisine noter aracılığıyla tebliğ edilmelidir. Noter vasıtasıyla tebliğ bir geçerlilik şartı olup, itiraz davası açılması için öngörülen üç aylık süre de tebliğ anından itibaren işlemeye başlar. Genel kurulda alınan bu karar, yok hükmünde ya da batıl nitelikte ise, herhangi bir süreye bağlı olmaksızın bu durumun tespiti de her zaman mahkemeden istenebilir. Bu ihtimalde, ortada usulüne uygun alınmış bir çıkarma kararı da olmayacağından ayrıca KoopK m. 16/3'e istinaden bir dava açılmasına gerek yoktur.

Çıkarma kararının yönetim kurulu tarafından alınması halinde, çıkarılmak istenen ortak aynı zamanda yönetim kurulu üyesi ise, müzakerelere katılma yasağı nedeniyle, kararın alındığı toplantıya katılıp oy kullanamayacaktır. Yönetim kurulunca alınan çıkarma kararının noter aracılığıyla ortağa tebliğinden itibaren üç aylık süre içinde, ortak genel kurulda itiraz hakkını kullanabileceği gibi; bu yola başvurmadan doğrudan kooperatif merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde itiraz davası da açabilir. Genel kurula itiraz edilmişse, artık genel kurulda itiraz karara bağlanmadan mahkemeye başvurulamaz. Genel kurul tarafından bu hususta karar alınıp, ortağa tebliğ edilmediği sürece, mahkemeye müracaat için öngörülen üç aylık süre işlemeye başlamaz. Bununla birlikte hem genel kurula yapılacak olan başvurunun “*itiraz*” olarak nitelendirilmesi hem de mahkemede açılacak davanın “*itiraz davası*” olarak ifade edilmesi eleştiriye açıktır. KoopK m. 16/3'e göre açılacak dava özü itibarıyla, “*çıkarma kararının iptali*” niteliğinde olmakla birlikte, KoopK m. 53'de düzenlenen iptal davasından, davayı açabilecekler, süre, genel kurul kararının etkilerini doğurmaya başlayacağı an ve mahkemenin kararının sonuçları gibi önemli hususlar bakımından ayrılmaktadır.

²¹² Alman hukuku bakımından ayrıca bkz. FANDRICH, 2012, GenG, § 68, N. 22.

Çıkarma kararı kesinleşmediği sürece, çıkarılan ortağın hak ve borçlarının dolayısıyla da ortaklık sıfatının devam etmesi ve bu ortak yerine başka bir kişinin ortak olarak alınmaması, uygulamada mağduriyetlerin giderilmesi amacına hizmet eden olumlu bir düzenlemedir. Çıkarma kararının kesinleşmesi ile birlikte, bu andan itibaren “ortaklık sıfatı” sona erecek; ayrılma payını ve anasözleşme ile öngörülmüşse diğer haklarını alma hakkı elde eden ortağın şirketle olan bağı ortadan kalkacaktır. Ancak çıkarılan ortağın ayrılma payı ve varsa diğer haklarını alması, kooperatifin varlığını tehlikeye düşürüyorsa, şirketin ortaktan ayrıca tazminat isteme hakkı saklı tutulmuştur. Bununla birlikte, şartları oluştuğunda istenebilecek olan bu tazminatın, anasözleşmede öngörülen sebebin şahsında gerçekleşmesinde kusuru bulunan ya da gerçekleşmemesi için gerekli tedbirleri almayan ortaktan talep edilmesi gerekir. Çıkarma kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içerisinde kooperatif şirket iflas ederse, kooperatiften ayrılmış olan bu ortak da, çıkarılmadan önceki şirket borçlarından ötürü sorumlu olmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Bülent Hayri / DEDEAĞAÇ, Ender “*Örnek Dava Uygulamalarıyla Kooperatif Genel Kurul Kararlarında Hükümsüzlük ve Sonuçları*”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2015, Sayı: 1, (s. 399-444).
- ADIGÜZEL, Burak / DEMİRDELEN, Özge, “*Kooperatiflerde Organlar ve Organ Kararlarının Hükümsüzlüğü*”, **ERÜHFD**, Yıl: 2019, Cilt: XIV, Sayı: 2, (s. 210-263).
- ALTINOK ORMANCI, Pınar, **Sürekli Borç İlişkilerinin Hakkı Sebeple Feshi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011.
- ARPACI, Abdulkadir, **Kooperatifler Kanunu**, 2. Basım, Temel Yayınları, İstanbul, 1995.
- AYHAN, Rıza / ÇAĞLAR, Hayrettin / ÖZDAMAR, Mehmet, **Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, Güncelleştirilmiş ve Gözden Geçirilmiş 3. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- AYKAN, Filiz, **Kooperatif Üyelikinden Çıkarılma ve Çıkarılma Kararına İtiraz Davası**, Bilge Yayınevi, Ankara, 2007.
- BAHTİYAR, Mehmet, **Ortaklıklar Hukuku**, Güncellenmiş 16. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2022.
- BERBEROĞLU YENİPİNAR, Filiz, **Kooperatif Davaları**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019.

- BÖLÜKBAŞ, Tonguç, “*Kooperatif Yöneticilerinin Kooperatif Yasasından Doğan Cezai Sorumluluğu*”, s. 5-6 (<https://legalbank.net/belge/kooperatif-yoneticilerinin-kooperatif-yasasindan-dogan-cezai-sorumlulugu/824172/Kooperatiflerde+Ortaklıktan+Çıkarma> – E.T. 13.12.2021).
- CAN, Mustafa Erdem, “*Kooperatif Ortaklığından Çıkma ve Çıkan Kişinin Hakları*”, **GÜHFD**, Yıl: 2007, Cilt: XI, Sayı: 1-2, (s. 71-95).
- COŞKUN, Mahmut, **Kooperatifler Hukuku**, 2. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- COURVOISIER, Matthias (Herausgeber: ROBERTO / TRÜEB), **CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, GmbH, Genossenschaft, Handelsregister und Wertpapiere – Bucheffektengesetz, Art. 772-1186 OR und BEG**, 3. Auflage, Schulthess Verlag, Zurich, 2016.
- ÇALIŞKAN, Merdan, **Kooperatifler İçin Genel Kurul Rehberi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.
- ÇAMOĞLU, Ersin, **Kollektif Ortaklıkta Haklı Sebep Kavramı ve Ortağın Haklı Sebep ile Çıkarılması**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008.
- ÇEVİK, Orhan Nuri, **Kooperatifler Kanunu**, 6. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003.
- DEMİR, Ulaş, **Kooperatifler Kanunu’na Göre Ortaklıktan Çıkarma**, Güncel Yayınevi, İzmir, 2006.
- DERYAL, Yahya, **Kooperatiflerde Ortak Sıfatının Kazanılması, Kaybedilmesi ve Hukuki Sonuçları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994.
- DRUEY, Jean Nicolas /EVA DRUEY, Just/ GLANZMANN, Lukas, **Gesellschafts- und Handelsrecht**, 12., vollständig überarbeitete Auflage, Schulthess Verlag, Zurich, 2021.
- ENGLER, Urs (Herausgeber: KOSTKIEWICZ / WOLF / AMSTUTZ / FANKHAUSER), **Schweizerisches Obligationenrecht, OR Kommentar, Orell Füssli Kommentar**, 3. überarbeitete Auflage, Navigator CH Verlag, Zurich, 2016.
- ERDEM, Nuri, **Anonim Ortaklığın Haklı Sebep ile Feshi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.
- ERİŞ, Gönen / ULUSOY, Yılmaz, **Kooperatifler Kanunu ve Vergilendirme**, Olgaç Matbaası, Ankara, 1990.
- ERİŞ, Gönen, **Açıklamalı ve İçtihatlı Uygulamalı Kooperatifler Hukuku**, 1. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1998.
- ERİŞ, Gönen, **Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Kooperatifler Hukuku**, Yenilenmiş 3. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2001.

- FABRIZIO, Nadja (Herausgeber: KILGUS / FABRIZIO), **BK - Berner Kommentar, Die Genossenschaft, Systematische Darstellung und Kommentar zu den Art. 828 - 838 OR**, 2. völlig neu bearbeitete Auflage, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2021.
- FANDRICH, Andreas (Herausgeber: PÖHLMANN / FANDRICH / BLOEHS), **Genossenschaftsgesetz**, 4. neu bearbeitete Auflage, C. H. Beck Verlag, 2012.
- FİĞEN, Esen, “1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu Değişikliği”, **Kooperatifçilik Dergisi**, Sayı: 86, Ekim-Kasım-Aralık 1989, (s. 17-20).
- FORTSMOSER, Peter, “Das Genossenschaftsrecht, das Recht der GmbH und Teilrevision Des Aktienrechts”, **Schweizerische Aktiengesellschaft**, 48. Jahregang, 1976, (s. 46-53).
- FRANKO, Nisim, “Yargıtay İçtihatları Bakımından Kooperatif Şirket Ortağının İhracı”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler- Tartışmalar**, Cilt: XI, 13-14 Mayıs 1994, (s. 277-290).
- GEIBEL, Stefan J. (Herausgeber: HENSSLER / STROHN), **Gesellschaftsrecht, Gesetz betreffend die Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften (Genossenschaftsgesetz – GenG)**, 5. Auflage, C. H. Beck Verlag, 2021.
- GRUNEWALD, Barbara, **Gesellschaftsrecht**, 8. Auflage, Mohr Siebeck Verlag, Köln, 2011.
- GUHL, Theo, **Das neue Aktiengesellschafts- und Genossenschaftsrecht der Schweiz**, Polygraphischer Verlag, Zurich, 1937.
- GUHL, Theo, **Das Schweizerische Obligationenrecht**, 8. Auflage, Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich, 1995.
- GÜRPINAR, Bünyamin, “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Toplantılarının Şekli ve Elektronik Toplantı Sistemi”, **Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2013, Cilt: 19, Sayı: 2, (s. 1101-1126).
- HIRSCH, Ernst, **Ticaret Hukuku Dersleri**, 2. Basım, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1946.
- İLBASMIŞ HIZLISOY, Özlem, **Anonim Şirketin Haklı Sebep Feshi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.
- İZMİRLİ, Yedigâr, “Kooperatif Ortaklığından Çıkarılmayı Gerektiren Sebepler”, **Kooperatifçilik Dergisi**, Sayı: 92, Nisan-Mayıs-Haziran 1991, (s. 7-15).
- KAÇAK, Nazif, **Açıklamalı- İçtihatlı Örneklerle Konut Yapı Kooperatifleri**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 4. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2010.
- KARAYALÇIN, Yaşar, **Ticaret Hukuku – II, Şirketler Hukuku**, Sevinç Matbaası, İstanbul, 1973.

- KAYAR, İsmail, “*AO ve Kooperatiflerde Genel Kurul Toplantı ve Karar Yetersayılarına Uyulmamasının Sonuçları ve İptal Kararının Etkileri*”, **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2008, Cilt: III, Sayı: 2, (s. 251-262).
- KIRCA, İsmail / ŞEHİRALİ ÇELİK, Feyzan Hayal / MANAVGAT, Çağlar, **Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2. Basım, Ankara, 2017.
- KIRCA, İsmail, “*Kooperatiflerin Tacir Niteliği Hakkında Yargıtay’ın Tutumu: Kanuna Aykırı Yorum Mu Yoksa Örtülü Boşluk Doldurma Gayreti Mi?*”, **BATİDER**, Yıl: 2017, Cilt: XXXIII, Sayı: 2, (s. 5-25).
- KLAWA, Patrick / VOSBERG, Till (Herausgeber: BÜCHEL /VON RECHENBERG), **Kölner Handbuch Handels- und Gesellschaftsrecht**, 3. Auflage, Carl Heymanns Verlag, Köln, 2015.
- KURT, Kudret, “*Kooperatif Ortaklığından Çıkarılma İtiraz ve Davaları*”, **TBB Dergisi**, Yıl: 1992, Sayı: 4, (s. 515-531).
- KURTULAN, Ahmet, **Kooperatifler Kanunu ve Açıklaması**, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 5. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007.
- MAIBERG, Hermann, **Gesellschaftsrecht**, 7. Überarbeitete Auflage, De Gruyter Oldenbourg Verlag, München, 1990.
- MOROĞLU, Erdoğan, **Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü**, Güncellenmiş 9. Bası, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2020.
- NARBAY, Şafak /AL KILIÇ, Şengül, “*7339 sayılı Kanun’un Kooperatifler Kanunu ve Diğer Kanunlarda Yaptığı Değişiklikler Üzerine Düşünceler*”, **REGESTA Ticaret Hukuku Dergisi**, Yıl: 2022, Cilt: 7, Sayı: 1, (s. 3- 77).
- NOMER, Haluk N. **Kişi Birliklerinde Genel Kurul Kararlarının Geçersizliğine İlişkin Temel Esaslar**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2008.
- OLGAÇ, Samet Can / RUHİ, Ahmet Cemal, **Kooperatif Ortaklığından İhraç ve İtiraz Usulü**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015.
- ORBAY ORTAÇ, Nurdan / CAN, Ozan, “*Yapı Kooperatiflerinin Tacir Sıfatı Olup Olmadığı Sorusu Bağlamında Yargıtay 15. Hukuk Dairesinin 15.9.2014 Tarih, 2014/2787 Esas ve 2014/5195 Karar Sayılı Kararının Eleştirisi*”, **BATİDER**, Yıl: 2016, Cilt: XXXII, Sayı: 3, (s. 79-104).
- ÖZCAN, Fatma, “*Yargıtay Uygulamasında KoopK. m. 17 Uyarınca Kooperatiften Ayrılan Ortak ile Hesaplaşma*”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu Bildiriler –**

- Tartışmalar**, 10-11 Aralık 2010, Cilt: XXIV, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2012, (s. 121-160).
- PULAŞLI, Hasan, **Şirketler Hukuku Şerhi, Cilt: II**, Tamamen Yenilenmiş ve Genişletilmiş 4. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- SCHMIDT, Karsten, **Gesellschaftsrecht**, 2. völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage, Carl Heymanns Verlag KG, München, 1991.
- SCHWARTZ, Alfred L., (Herausgeber: HONSELL / VOGT / WATTER), **Obligationenrecht II, Basler Kommentar**, 4. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2012.
- SÜMER, Ayşe, **Anonim Ortaklıklarda Azınlık Haklarının Korunması ve Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi (Yargıtay Kararları İle Birlikte)**, İsmail Akgün Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991.
- ŞAHİN, Ayşe, **Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013.
- ŞİMŞEK, Edip, **Kooperatif Ortaklıklar, Mevzuat ve Uygulama**, Yonca Matbaası, Ankara, 1981.
- TAVŞANCIL, Melahat, “1163 Sayılı Kooperatifler Kanununda 3476 Sayılı Kanunla Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi ve Yeni Değişiklik Önerileri”, **Kooperatifçilik Dergisi**, Sayı: 86, Ekim-Kasım-Aralık 1989, (s. 10-16).
- TEKİL, Fahiman, **Şirketler Hukuku, 3. Cilt, Limited Şirketler ve Kooperatifler**, 2. Basım, Yörük Yayınevi, İstanbul, 1978.
- TEKİNALP, Ünal / POROY, Reha / ÇAMOĞLU, Ersin, **Ortaklıklar Hukuku, Cilt: 2**, 2. Basım, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1976.
- TEKİNALP, Ünal / POROY, Reha / ÇAMOĞLU, Ersin, **Ortaklıklar Hukuku II**, Güncellenmiş, Yeniden Yazılmış 14. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019.
- TEKİNALP, Ünal / POROY, Reha / ÇAMOĞLU, Ersin, **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, Güncelleştirilmiş 11. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.
- TEKİNALP, Ünal, **Kooperatiflerde Ortakların Kişisel Niteliklerinin Önemi, Ortak Sifatının Kazanılması ve Yitirilmesi**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1972.
- TRUNIGER, Christof (Herausgeber: GAUCH / AEPLI / STÖCKLI), **Präjudizienbuch OR Die Rechtsprechung des Bundesgerichts (1875-2015)**, 9. nachgeführte und erweiterte Auflage, Schulthess Verlag, Zurich, 2016.
- TÜNERİ, İlker, **Kooperatifler Uygulaması**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007.
- ÜSTÜN, Yusuf / AYDIN, Muhittin, **Kooperatifler Hukuku**, 3. Basım, Seçkin Yayınevi, Ankara 2021.

YILDIZ, Şükrü, “Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulunun Toplantı Yetersayısı ve Yargıtay Kararları”, **Makalelerim**, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2018, (s. 311-354).